

શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના

સામાયિકના પ્રયોગો

(આદર્શ જૈનોના આદર્શ સામાયિક સાથે)

વીગ્નદી લાલન

પ્રકાશક

શ્રી જીનાન જગસી શાહ
ગૂર્જર પ્રેસ રત્ન કાર્યાલય
ગાંધીરોડ અમદાવાદ

આવૃત્તિ ૧ ૧૯૮૩ માં ૧૦૦૦
આવૃત્તિ ૨ ૧૯૮૬ માં ૨૩૦૦
આવૃત્તિ ૩ ૧૯૮૭ માં ૨૨૦૦
આવૃત્તિ ૪ ૧૯૮૮ માં ૨૫૦૦

શ્રી જીનાન સુવપ્રમાણ પ્રેમ
શ્રી મુગસભાઈ નિકમના
પાનકોના નામ અમદાવાદ

અ સૌ આ ત્મ પુ ત્રી લી લા વ તી ને—
[તેના 'નિમિત્ત દેવી સરણ હૃદયથી આકાશ']

અનુક્રમણિકા

સ્મૃતિ	૭
ઉપરમા	૧૦
ત્રીજી આવૃત્તિનું નિવેદન	૧૩
સમભાવ સ્તંભ	૧
પ્રવેશક	૩

સામાયિક સૂત્ર

૧ નવકાર	૪૬
૨ પચિદ્રિય	૫૦
૩ ખમામમણુ	૫૦
૪ ધરિયાવહિય	૫૧
૫ તસ્મઉત્તરી	૫૩
૬ અજત્ય	૫૪
૭ લોગસ્સ	૫૫
૮ કરેમિભ તે	૫૭
૯ સામાધિય વયણુત્તો	૫૮

મુદપતિના થયાસ બોલ	૬૦
સામાયિક લેવાની વિધિ	૬૨
સામાયિક પારવાની વિધિ	૬૪

આદર્શ જેનોના આદર્શ સામાયિક

ઉપોદ્યાત	૫
૧ સમજાવ સામાયિક	૯
૨ મમયિક સામાયિક	૧૩
૩ સમના સામાયિક	૧૮
૪ સમાસ સામાયિક	૨૧
૫ સંશેષ સામાયિક	૩૨
૬ અનવલ સામાયિક	૩૬
૭ પરિણા સામાયિક	૪૦
૮ પ્રત્યાખ્યાન સામાયિક	૪૪
ઉપમદ્યાત	૫૧

પરિશિષ્ટ

દ/પ્રહારિ ૧	૫૭
મનિ ૨	૬૨
પ્રત્યાખ્યાન ૩	૬૭
પત્ર	૭૨

સ્મૃતિ

એક સુખ સારું હું, સ્વર્ગસ્થ લાભુ, (લીલાવતી બહેનને અમે બધા લાભુ કહેતા હતા) તેમના પુત્રી નિર્મળા, મનોરમા અને પદ્મા બગીચામાં બેઠા હતા ત્યારે લાભુ શિખામણુ આપતા હતા “ લુઓ મોગી બહેન ! મારુ શરીર તો હાથ નથી માટે ધરતી બધી સલાળ તમારે રાખવાની છે હો ” થોડીવાર પછી વાત નીચળતા કંદુ, “ તમારુ નિશાળુ લેસન બરાબર થ્યું છે ને ” અને વળી “ જો તમે લેસન કરી લીધું હોય તો ચાલો ધાર્મિક શીખવા બેસો ” આ સાંભળી હું આશ્ચર્ય પામ્યો જે લાભુ માનસિક વેદનાથી પીડાતા હતા તેમને આટલી બધી બાળકો વિષે ચિંતા પણ એ ચિંતા તે કેરી કે કોઈને ધર્મ આવે પોતાની પુત્રીઓને વ્યાવહારિક, મામાજિક તેમજ ધાર્મિક કેળવણી આપી તેમનું નૈતિક, માનસિક તેમજ સામાજિક જીવન સુધારવા તેઓ હમેશા મથતા

એમ પણ કહી શકું, “ તેઓ ધર્મચુસ્ત હતા પણ તેમાં અંધ ન હતા. ધાર્મિક ક્રિયાની વખતે ધાર્મિક ક્રિયા અને વ્યવ

હારિક બામતોના વખતે તે ચિંતા છતાંયે વ્યવહારિક બાબતોમાં
ધાર્મિકતાનો સમન્વય સરસ રીતે કરતા અને એ સમન્વય સામોપાય
હિતાગ્રહ હોય એ બાબતો યત્ન કરતા

દૂરમાં તેમની સમજ કળતા તેમનું હૃદય વિશાળ હતું અને
તેથી જોઈને ધર્મમાં દૃઢ શ્રદ્ધા રાખી ક્રિયાચુસ્ત હતા

બીજી ખૂબી એ હતી કે માનસિક નમજાઈને લીધે ધરમાં
કેટલીક વખત બીજા ઉપર ગુસ્સે થઈ જતા છતાંયે એક જ ક્ષણમાં
તેઓ પોતાનાથી બીજાને હલકો છે એવા અભિમાન સિવાય તેની કશી
માગી લેતા

આવા કેટલાય ગુણોના સંગ્રહરણું અમને થાય છે, તથા બાળકો
અને અંગ્રે બધા ધર્મી વખત વાત વાતમાં એ ગુણો રસથી
મેબારીયે છોએ તેમાં પૂન્ય પડિતજી પણ રસથી ભાગ લે છે
તેથી તેમની પ્રુણ રચિતિના સ્મારક માટે અથકાર આ અથ તેમને
સપ્તેમ અર્પણ કરે છે

ધીરુ શાહ

ઉ બરમા

દિલમા દીવો કરો રે દીવો કરો,
 કુડા કામ કોધને પરદરોરે
 દયા દીવેલ પ્રેમ પરણાયુ લાવો, માટી સુરતાની દીવેટ બનાવો,
 માછી દલ અગ્નિને ચેતાવોરે
 સાચા દિવનો દીવો જ્યારે યારો, ત્યારે અધારુ મટી જરો,
 પછી બ્રહ્મલોક તો ઓળખારો રે

‘ રણુછોડ ’

પ્રસ્તાવના લખવાની પૂર્વ પડિતજીને તીવ ધમ્મજ હતી પરંતુ
 એક બાલુ પ્રસ્તાવના લખવાની પ્રગળ ધમ્મજ અને ખીજ બાલુ
 તેમનો દાય ભાગી જન્મી થતી તેમને સખ્ત વેદના એ બન્ને વચ્ચે
 ગળાહ સાથે ઊંચે ખીજનો વિજ્ય થયો એટલે પ્રસ્તાવના તો
 ન જ કરું પરંતુ બરમા-મામાવિકની આ પુસ્તિકામા વાચકો પ્રવેશ
 કરે તે પહેલા ઉબરમા તેમનો સત્કાર કરવાનું કામ મારે માથે
 આવી પડયું કારણ કે આ પુસ્તક છપાવવા માટે બધી જવાબદારી
 તેમણે મારે માથે નાખેલ હતી

હાસને કહ્યું છે કે —

Literature ■ a vital record of what men have experienced of it, what they have thought and felt about those aspects of it which have the most immediate and enduring interest for all of us

મિત્રને પણ એક સ્થળે નથી કહ્યું કે મહાન પુસ્તક તો લેખકના મેરિંગ લોહીથી લખાય છે સાહિત્ય સર્જક પોતાના સર્જનમાં આત્માનું અણુએ અણુ ભરે છે ' તેમ આ પુસ્તકની સાહિત્યમાં ગણના થઈ શકે કે કેમ એ તો સાહિત્યકારા તેમની કસોટી કરી જુએ ત્યારે જ કહી શકાય અને તે મહેનુ એ મારી અભિની બહાર છે પણ એટલું તો અનશ્વર છે કે આ પુસ્તકના એકે એક સબ્દમાં પૂર્ણ પંડિતજીએ આજે તેમને યુગોત્તરે વર્ષ મયા એટલા વર્ષોની શક્તિ-અનુભવ કારી કાસીને ભર્યા છે એક લીંગના જ કહું તો એકે એક શબ્દ મા તેમના મેરિંગ લોહીના નિકળ્યા છે

પાંચ વર્ષથી તો દર વર્ષે તેઓ પોતે અદ્યારમાં સામાયિક કરે છે તેમજ સદ્યજીવનમાં શ્રીકર્પુરવિજયજી મહારાજના આદેશથી તેથી જામણા કરાવે છે અને તથા ગણના પચ્ચખખાણુ આપે છે તેમની એકેએક કૃત્ય સામાયિકમાં જ વ્યતીત થાય એવી જાવના તેઓ રાખ્યા કરે છે તેમાં સતત વિચારનું મથન કરતા જે વસ્તુ ખૂબ જ વ્યોવાર્ધ તે આ પુસ્તકના આગમમાં એથી વખત બહાર પડે છે

જો કે તેઓ મને કહેતા હતા કે આ સામાયિક તે શુદ્ધ સામાયિક છે એમ હું માનતો નથી પરંતુ શ્રી વીર પરમાત્માના સામાયિકનો આર્થ રાખી સામાયિક કેમ કરવી અને કરાવવી તેનો રૂઝ પ્રયોગ છે " નાજી આદર્શની પ્રસ્તાવનામાં તેમને એ જ પ્રમાણે કહ્યું કરતા જોઈએ છીએ કે 'સપૂર્ણ સામ્ય સામાયિક તો પ્રજા

સ્વીકારે ત્યારે ખર્ચ આ તો જેમ માધીજી સત્યના પ્રયોગો કરે છે તેમ આ સામાયિકના પ્રયોગો છે ”

આટલા જ વાચ્યમા આ આખા પુસ્તક વિષે ઝડપથી ખ્યાલ આવી જાય છે

ઉપરના વાચ્યને મત્તરસમા વધારે સમય ન માગતા એટલું જ કદી લઉં કે આ ચોથી આટલિની વિગેપના એ છે કે શ્રી ળી પગમાત્માના મામાયિક યોગને આ ચર્મા રાખી ક્યા ક્યા જોનોએ તે દ્વારા શ્રી ળી બગવાને તેનાથી જે ફળ મેળવ્યું હતું તેવા ફળ મેળવ્યા તેના દષ્ટાનો ઉમેગી આ પુસ્તકને વધુ ગરમ મનાયુ છે

દષ્ટાનોમા “મશેષ સામાયિક” લખી આપવા બદલ “ગ ગ મુશી” નો તેમજ અમલુ બગવાન મહાસીરની ધર્મકથાઓમાથી “પ્રત્યાખ્યાન” (વાર્તા ૮) અને “મત્તિ” (પરિશિટ ૩) એ લેવા બદલ ગ ગ પત્રિ એચગદમ જીવરાજ દાશીને આભાર માની લેવાની તક લઉં છું

આ પુસ્તકમા પ્રવેશ કરતા વાચકોનો સન્માર કરવાનું કામ પૂજ્ય પત્રિનજીએ મને મોપીને મને આભાર તમે જમારી દીધો છે ખાતિ એ જવાનવારીને સદ્દર્શ સ્વીકારીને વાચકોનો મત્કાર કરતા મો વિરોધ આનદ માય છે એટલે સર્વનો હું પ્રકુલુલ જે મ કાર કરુ છું અને ઇચ્છુ છું કે દરેક દરેક વાચક બધુ કે બહેન । આ સામાયિકના પ્રયોગો આદી આનર્મજ આપત કરે

પાવડી
વિગતપાડશમી ૧૯૮૮

}

ધીંગજલાય વનજીભાઈ ગાદ

ત્રીજી આવૃત્તિનું નિવેદન

■ નિશ્ચય દષ્ટિ હૃદય વગીજી, પાળે જે વ્યવહાર,
પુણ્યનત તે પામશેજી, ભવ સમુદ્રનો પાર ”

[શ્રીમદ્ યશોવિજયજી]

‘સામાયિક તે હિ જ આત્મા’ એમ શ્રી ભગવતી સૂત્ર ઉપરો છે મટિ નિશ્ચયદષ્ટિથી આત્મા ગો છે ? અર્થાત્ ડબ્બવી તે ગો છે ? તે કેવડો છે ? ક્ષેત્રવી તે કેટલો સક્ષમ અને મહાન છે ? કાળગ્રી તે ક્યાસુધી છે ? અને ભાવથી અનત સામર્થ્યો હોવા છતાં સાથી તે અમામર્થ્યવાન અને અન્ય સામર્થ્યવાન દેખાય છે, તથા તેમા અનન્ત સામર્થ્યો કેમ પ્રકટ કરવા તેનો ઉપાય સામાયિક છે અર્થાત્ આત્મા છે, એ આત્માની ઝાખી કેવી રીતે હમણા થાય તેનું દર્શન અપ્પ સમયમા કેવી રીતે થાય અને છએક મામમા તેનો માક્ષાત્કાર કેવા પ્રકાર અનુભવાય તેના આ પુસ્તકમા પ્રયોગો છે

જોન મુમાજ અત્યારે તો સામાયિકનો ઉચ્ચાર કરે છે તેનો વિચાર અને આચાર જવ ને જ જોવામા આવે છે જો એ ઉચ્ચારેલા સામાયિક ઉપર વિચાર કરવામા આવે તો મામાયિકનું અર્થાત્ આત્માનું સ્પષ્ટતર જ્ઞાન થાય, અને મામાયિક એટલે મમલાવથી

સર્વે આચરણ કરવામાં આવે તો સમ્યક્ચારિત્રનો પણ અનુભવ થાય છે. અર્થાત્ સાધિક સમકિતને પણ આત્મા અનુભવે છે.

સમ્યક્દર્શન, સમ્યક્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર એ ત્રણે મોક્ષના માર્ગ છે. (તત્ત્વાર્થસૂત્ર ૧-૧ સૂ-૧) આ ત્રણે જ્યારે મમપ્રમાણુમાં એટલે કે એટલું દર્શન તેમજ જ્ઞાન અને ચારિત્ર હોય છે ત્યારે કેવળ જ્ઞાન કેવળજ્ઞાન અને યથાખ્યાત ચારિત્ર થાય છે.

તથા જનતા જેમ સામાયિકનો ઉચ્ચાર કરે છે તેમ તેને સમજી તેનો વિચાર અને આચાર પણ કરવા માટે તો મનુષ્ય જન્મનું સાક્ષ્ય હરનામ કિવત્ થાય. સામાયિક ચક્રના ઉચ્ચારની પ્રિમત જો કે અમૂલ્ય છે તથાપિ સમજવાને ખાતર આપણે એક રૂપિયો મમ હોય તો તેના ઉપગતા વિચારની પ્રિમત એક ગીની થાય અને જો આગમ્ય વિચારપૂર્વક જો તે આચરવામાં આવે તો એ આચારની પ્રિમત પણ કરોડ થાય. પરંતુ જ્યારે જેવો ઉચ્ચાર તેવો જ વિચાર અને તેવો જ આચાર હોય તો તે પ્રત્યેની પ્રિમત પણ પાંચ પગાર થાય.

મામાયિકો મૂળ પાડ માગથી જાણમાં છે. વર્તમાનકાળમાં આપણી જાણ પ્રિતિ મૂળરાત્રી મરાડી અને નમાણી છે. માટે માગથી સૂત્રો શુદ્ધ C-ચાર તરી પોતપોતાની સ્વભાષામાં તેનો અર્થ કરે. અથવા મતા ભાવપૂર્વક સામાયિક ના સુદ ઉપર ચિંતન કરવું એ ચિંતનથી ઉત્પન્ન થતા જાણના પ્રમણથી ચારિત્ર્ય અવસ્થા મરણ થશે એટલે કે મમભાવ સંકિત થશે.

આદાત માત્ર પરમાર્થને સાધે છે એટલું જ નહિ પણ તુ બાવ હાગને પણ ઉપયોગમ સ્થિતિએ પકડવાડે છે. એમ હાન વિદ્વાનોને દેખાવા લાગ્યું છે. સાચો નિવૃત્ત આદાત સિતા-સ્વાભાવના સાતના ઉપરાગ વિના જાણી શકાય નહિ.

“ વચન સાપેક્ષ વ્યવહાર સાચો નહોતો,
વચન નિરપેક્ષ વ્યવહાર જુડેલો ”

તેજ પ્રમાણે પરમાર્થ સાધનમાં સામાયિક એટલે સમભાવ પરમ સાધન છે, એટલું જ નહિ પણ માધ્યક પ્રહલોકમાં પણ સામાયિક-સમભાવ વડે ઉત્તમોત્તમ સ્થિતિએ સુન્દરતમ થઈ રહે છે

વાત, પિત્ત અને કફ એ જો સમ પ્રમાણમાં એટલે કે સમ ભાવે હોય તો શરીર નિરોગી રહે છે એટલું જ નહિ પણ તે સાન્નિધ્ય શિરોમણી અને મહાવીર્યવાન થવા સંભવ છે

સત્ત્વ રજઃ અને તમસ એ ત્રણે જો વિષમ પ્રમાણમાં હોય તો મનુષ્ય કર્મથી બધાયેનો છે અને જો મમ-પ્રમાણમાં હોય તો કર્મથી દૂર છે-કર્મ પુરૂષનપણું લઈ વિદાય થાય છે આત્મા પોતાની સ્વતંત્ર અવસ્થામાં જાણી શકે છે કે મરી જીવેમાં મમ ભાવથી પોતે મોક્ષ પામે છે એટલું જ નહિ પણ જ્ઞાનાનન્તે જીવ અનન્તાનંદોને અહીં જ અનુભવે છે અને તે અનુભવ તેનો સદાકાળ સાન્નિધ્ય રહે છે વિશેષ મામાયિકના જિજ્ઞાસુને આ પુનઃક્રમાં પ્રવેશ કરતા જણાતું જરો હત્યલમ્ ।

સ પુર્ણ માયુ મામાયિક તો પ્રભુ સ્વીકારે ત્યારે ખરું આ તો ગાંધીજી જેમ મત્યના પ્રયોગો કરે છે તેમ આ મામાયિકના પ્રયોગો છે

સમભાવ-સ્તંભ

કાળી ઘોર અધારી રાત્રિમા,
પ્રકાશી સીનળતા કરે છે ચંદ્ર
માનાપમાનને સમભાવે ગળી,
સાતિ પ્રસારે છે ભટ

ગતુ આવે ધમધમતો ફે નિર્જળ હોય પૂઠે
સમભાવ હોય ચિત્ત વિષે તો ઇચ્છા પછી જુલે

સમભાવ હોય વાણીમા
જીવન સમાજ ને જગતમા
સમસ્ત માનવ જાતમા,
વિદ્યમા રહેલ અજ્ઞયમા

સધાય છે માનવ માત્રથી સુખો સર્વ કલિકોક્ષના,
અહાંયા છતાંયે ભોગવાયે સધળા સુખો સ્વર્ગલોકના

સમભાવે નહિ નામદ,
નહિ કાયર કે દિસક
જીવનમત્ર તેને જનાવી
યથા, ■ ધણાય મહાવીર

ધ્રુવસ પ્રેવસ અહાં આવી મળે છે સમભાવથી
અત્યુચારાયે વળી તે હૃદ-પરેરોક્ષના માનવીપપાતિકથી

જ્ઞાનીઓ જ્ઞાનમા આપે,
ગુપ્ત સ્થાન સ્થાપાદને,
ચૈતન્યવતી ક્રિયાઓમા
ક્રિયાવાદીઓ સમભાવને

સમભાવથી માનવ માત્રમા વરસે અમી તણી વૃદ્ધિ,
વૈરઝેર કળાહોળ સમાવી, જીવ માત્ર સાધે આત્મસિદ્ધિ

આત્મા પરબાવે

કું કરતા પરજાવનો,
એમ એમ એમ તણે
તેમ તેમ જ્ઞાની પડે
નિઃ કર્મને ધાલે
આત્મા તત્ત્વ વિચારીએ '

“ શ્રી જશવિભયસુ ”

આત્મા સ્વભાવે

કું કરતા નિજજાવનો
એમ એમ એમ બાંધે
તેમ તેમ પ્રજ્ઞાની થડે,
આવમ ગુણ કાંઈ
આત્મ તત્ત્વ વિચારીએ '

“ ભાસત ”

પુણ્યો ય જા ચદનવનમા-શુવનવનમા શ્રી પાર્શ્વનાથરૂપ મયૂર
આન છે, ત્યારે કર્મરૂપ મયો તરત પલાનન થઈ જાય છે અને
આપણા શુવનરૂપ ચદનની સ્વાભાવિક અમૃતમય સુમધી પૂર જોસમા
મહેકી ગહે ॥ એવા શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રજ્ઞની પ્રાર્થના કરી-એ મહા-
મયૂરને આપણા હૃદયના મિદાસન ઉપર બિરાજમાન થવા દઈ આ
વિષયમા પ્રવેશ કરશુ

દૃષ્ટવર્તિનિ ત્યયિ વિમો શિથિલીમયન્તિ ।

જતા ક્ષણેન નિવિહા અપિ કર્મવન્ધા ॥

મયો ભુજાન્નમમયા રથ મધ્યમાગ-

મધ્યાગતે યનશિલ્પિનિ ચન્દ્રનસ્ય ॥*

ઉપર કહ્યું કે શુવનરૂપ-આત્મારૂપી ચ નજીકની આસપાસ કર્મ
રૂપી સર્પો વીળાઈ રહ્યા છે તો હવે એ મમજવું જરૂરનું છે કે શુવ-
આત્મા એને શું ? તે કેવો છે ? કેવડો છે ? અને તેનામા કેટલું બળ
છે ? અને એ મમજશું કે તરત જ આમળ વિચારવાનું સરળ થશે
પ્રથમ તો ત્યારે એ પ્રશ્ન થશે કે આત્માનું રહેણાં શું કરા ? તો તેનો
જવાબ એ કે આ દેહ-શરીર કે તેનું શુદ્ધ છે-તેને રહેવાનું સ્થાન છે-
તે એક છે

દહમેહની મયા

ગામાન્ય રીતે મનુષ્યનો આખો જન્મારો દેહરૂપી ધરની સેવા

[હરિમીત છંદ]

શ્રદ્ધ નાય ! નવિકૃતભૂ મનોમદિરે હું આવતા
દેશમા સખત પલ કમળ નો શિથિલ થઈ વિખરી જતા
ચદનનદી વીંટાયેલા સર્પો વરુન અવમા થઈ,
વનમયૂરને એવા જપા લાગે રશે દિશમા જઈ

કગવામા વસો જાય છે આ દેહ આત્માની સાથે રૂપ ૫૦ ૭૫, ૧૦૦ કે ૧૨૦ વર્ષ રહે છે તેટલો વખત રાત્રિ અને દિવસ મનુષ્ય માણે તેની સેવામા જ-તેની ગુલામી કરવામા જ મસગુલ જણાય છે દેહને ખાવાને અન્ન જોઈએ એટલે તેને માટે સવારથી સાંજ સુધી શ્રમ કરતો દેખાય છે એ દેહને પહેરવાને વસ્ત્ર જોઈએ નથી તેને માટે પણ અહોરાત્રિ પરિશ્રમ વેળો જોવામા આવે છે અને એ જ દેહને રહેવા ૭૫૨૭ જોઈએ એટલે તે પેદા કરવામા તેની સાથે ઘડી-ચોવીસે કનાક વ્યતીત થયા કરે છે એટલું જ નહિ ૫૨૭૭ બીજા મનુષ્ય કરતા વધારે મોટા દેખાવા માટે તે અતિશ્રમ કરતો જણાય છે આમ દેહને માટે ખાવામા, પીવામા, પહેરવામા, વસવામા અને મોટા થવામા-દેહની સેવામા-ગુલામીમા મનુષ્યનો આખો જન્મારો ચાલ્યો જાય છે

એટલું જ નહિ ૫૨૭૭ કાચ તેને ખાવાને કેા રા મળે છે તો તે કેસાર મેળવવા ચત્ન કરે છે મહેનત કરતા પહેગવાને ખાદી મળે ॥ તો તે કિનખાળ પ્રાપ્ત કરવા પરિશ્રમ વેઠે છે વળી રહેવાને પર્ણ કુટી ઝૂપકુ, ઘર, હવેલી યા જગલો મળે તો તેનાથી તૃપ્ત ન થતા મહેલ મેળવવા ચત્ન કરે છે આ પ્રમાણે દેહમેહની સેવા કરવામા-દેહરૂપી ઘરની પરિચર્યા કરવામા તે જરાએ આકી રાખતો નથી જે દેહ છેવટે તેને સો ૭ મવાસો વર્ષે ડોડી જવાનો છે તેનો તે ગુલામ થઈ ગયે છે પરંતુ એ દેહરૂપી ઘરમા ગહેના ૭ દેહરૂપી ઘરનો ધણી દેહ જન્મ્યો તેની પહેના પણ દત્તો, હાલ છે અને દુશ્ન પણ દને તેની જગપણ દરકાર કરતો જોવામા આવતો નથી એ દેહરૂપી ઘરમા ગહેનાર કાર્ષ છે કે નહિ તેની પણ તેને ઘણે ભાગે ખબર હોતી નથી એટલે કે દુકામા દેહને જ હું માને ૭ દેહના જન્મને પોતાનો જન્મ, દેહના વૃદ્ધપણને પોતાનું વૃદ્ધપણ દેહના વ્યાધિને પોતાનો વ્યાધિ અને દેહના મરણને પોતાનું મરણ મમજે છે આમ દેહને હું માનનાગને શાસ્ત્રકારો બહિરાત્મા કે નિશ્ચય મિથ્યાત્વી કહે

છે અને દેહગેહમાં રહેનાર વસ્તુ દેહથી જુદી છે એમ સમજનારને
મમ્યદૂરની > અનનામાં કહે છે

દેહગેહના વખીનું કથન

દેહમાં જ્યારે તેનો ધણી હોય છે ત્યારે તે અકચકતો દેખાય
છે જ્યારે તે તેમાંથી રવાના થાય છે ત્યાર કાળો મેલ થઈ જાય
છે એવું જ નહિ પણ ગુણવા લાગે છે અર્થાત્ જ્યાંસુધી
એ દેહનો ધણી એ દેહથી ધરમાં હોય છે ત્યાંસુધી તેની
આમડી-તેની મતા તેજદરી દેખાય છે અને તેમાંથી કોઈપણ પ્રકાર
ની કુર્ગધી નીકળતી નથી

ત્યાર હવે એ ત્રણ થશે કે દેહમાં ગેરી કંઈ વસ્તુ છે કે જનના
અભાવ દેહ કાળો પડી બધાનું છે અને જેના સ્વભાવ દેહ અકચકિત
રહ્યું છે જ્યાં જ એ જ કે તું પોતે (સ્વસ્થ) દેહ નહિ-દેહથી
ધર નહિ પણ એ ધરનો માનિક છે એવા દેહ તો તે ધણી બના
ના-એવા દેહથી ધર તો તે ધણી બાધ્યા પરત્વે એ ધરનો માધ
નાર તો તેનાથી જુદો છે તે તું પોતે જ છ

દેહગેહના વણીની કિંમત

હાલની દુનિયામાં મોટામાં મોટી નગરી બે કોઈ હોય તો તે
પચાસી લાખની વસ્તીવાળી લંડન નગરી છે જ્યાં દાસ પચમ
જોર્જ રાજન કરે છે તમના ગાજીમાં એવા દુનિયાનો કોઈ પણ
દેશ નથી કે જેમાં કોઈ પણ દિવસ લગ્ન અગત થતો હોય અથવા
તમના રાજ્યમાંના કોઈ મલ્લ દેશમાં સુન હોયો જ હોય કે એ
પચમ જોર્જ ૧૧ જયમરા લોકોને એના માટે લગ્ન દાવ મા રાખ
વામાં નાના હ એ અનકારમાં મર્યાદી ત્રણ જે હોય છે તે
મેરિના (તજનો પદવ) નામની ઓળખાર છે તેને કોઈ
મર્મસુ પણ કહ્યું છે એવી દલકથા છે કે જેની પાસે એ હોય
અશર્તી હોય એ હોયની કિંમત પાંચ કરોડ રૂપિયા છે

પરંતુ એ કાહિનૂને જોવાને આખ ન લેાય તો તેની કિંમત કેટલી ?
 વિચાર કરતા જાણીશો કે ફૂટી મદામ ત્યારે કાહિનૂ અને એવા
 ખીલ્લ અનેક હીરાઓ જેના હિંદે દેખાય છે એવા ચક્ષુરત્નની કિંમત
 કેટલી ? ધારો કે એ ચક્ષુરૂપી હીરાની કિંમત પાંચ અબજ
 રૂપિયા છે હવે જરા આગળ વિચાર કરીએ કે, કદાચ ચક્ષુ હોય—
 ચક્ષુ રૂપી રત્ન હોય, મામે જ કાહિનૂ હીરા પશુ પડ્યો હોય છતાં
 જો તમે પોતે શરીરમાં ન હો તો તમાગ ચક્ષુરત્ન જેની કિંમત
 પાંચ અબજ આક્રી છે તે પશુ શા કામની ? તેની કિંમત પશુ
 કાહિનૂ પ્રમાણે ફૂટી મદામ જ ને ! દુકામાં આ બધાની કિંમત જો
 આપણે પોતે શરીરમાં હોઈએ તો થાય છે અને ન હોઈએ તો નથી
 થતી હવે જ્યારે કાહિનૂની કિંમત આપણે પાંચ કરોડની આપી
 હતી આખ રૂપી રત્નની કિંમત પાંચ અબજ આક્રી હતી ત્યારે
 દેહરૂપી રગમાં ગહેનાર જે ચક્ષુરત્નને તેમજ કૌસ્તુભમણિને જોઈ ગયો
 છે તેની—આત્મરત્નની કિંમત પાંચ પરાર્ધ રૂપિયા આક્રીએ તો ખોટું
 શું છે ? આશ્ચર્ય તો એ છે કે આ મહાર દેખાતા કાહિનૂમાં કે
 મહા ના પરાર્ધમાં મનુષ્ય મોઢી રહ્યો છે પશુ ચક્ષુરત્નની કિંમત
 જાણ્યો નથી કદાચ તેની કિંમત જાણે છે તો પશુ ચક્ષુમાં મહા
 જોનાર પોતાને—આત્મરત્નને—તેની કિંમત અઢગક હોવા જા
 જાણ્યો નથી—તેની તરફર પશુ જતો નથી પશુ જો તે અનદર્શિ
 કર તો તેને આત્માની ઝાંખી થાય કે જેની કિંમત અપર પાગ છે
 (મમજવાને ખાતર તેની કિંમત પાંચ પરાર્ધ આક્રી હતી)
 આ ઉપરથી ખ્યાન આવશે કે દેહજેલવી આ મા જિજ્ઞ છે અને તેની
 કિંમત અપર પાગ છે

માત્રમાની ઊંચાઈ

જમીનની સપાટી ઉપરથી ગિરનાર પર્વતની પાયમી ટૂંક
 [શિખર] પાય માધન—અને ગાઉ તિચી છે કોઈ પશુ મનુષ્ય

છેક તે ટાચ ઉપર જઈ ત્યાં શ્રી નેમીશ્વર પ્રજ્ઞના દશ ન કરી શકે છે ગુરુ દત્તાત્રેયના પંચના જોઈ શકે છે ત્યાં જાવાઓએ નાખેલી લાકડીઓનો દબલો જોઈ શકે છે એવું જ નહિ પણ ત્યાં જ ઘટ જાણેનો જ તેને વગાડી યાત્રા સફળ થઈ એમ સમજે છે હવે ધારો કે તમે જ સિખર ઉપર ચડો છો પાંચ માર્ગિય જિએ ચડી પણ ગયા અને પાંચ માર્ગન ક તા હજુ તે સિખર વધારે જોયું હોત તો તમે વધારે જિએ સુધી પણ ચડી શક્યા ત્યારે વિચાર કરો કે તમે જિયા એ કે તં પર્વતનું સિખર ? પાંચ માર્ગિયની જિયાર્ધિયા સિખર ઉપર ચડતા તેની જિયાર્ધિ પૂરી થઈ પર્વત નમારો પગ (તમે) કે જે એ જિયાર્ધિ ચડી ગયા તેની જિયાર્ધિ તો તેથી પણ વધારે છે કારણ કે હજુ તે વધારે જિએ જઈ શકે તેવો સમર્થ છે ત્યારે વિચાર મશે કે તમે જિયા કે પર્વત ? ગિરનાર જિએ કે તમારા શરીરમાં રહેલો આત્મા ? દૂર જાજ જવાખ છે કે નો તમે પોતે શરીરમાં ન હો તો તમારી જિયાર્ધિ વધારેમાં વધારે પાંચ કે છ ફૂટની છે અને ત્યારે તમે શરીરમાં હો ત્યારે તેની જિયાર્ધિ પાંચ માર્ગિયથી પણ વધારે છે અરે ! તેથી પણ વધારે છે આ જિયાર્ધિ એ તમારા શરીરના આમર્થ્યની નથી પણ તેનાથી બિન એવા આત્માની છે

આ મા અમાપ છે

મનુષ્યમાં રહેલો આત્મા treasure-માપ છે પણ તે કાપીથી માપી શકાતો નથી સાતતકાગની જુગોળવિદ્યા અને ખગોળવિદ્યામાં જન્માવેલું છે કે પૃથ્વીનો પરિધ સાડી બેઝાર માપન છે નો એક માણસ મેજનતા આપ માર્ગન પ્રમાણે માપવાનું શરૂ કરે તો આઠ વર્ષમાં આખી પૃથ્વીની પ્રદક્ષિણા કરી નાખે અર્થાત્ પૃથ્વી ઉપરના સાત બેઝાર માપન આત્મા આત્મા પૂરા માપ તો પણ તેનો ૫૧ થાકતો નથી એનો પગ તો હજુ પણ બીજા જેટલા

માઇલો હોય તેટલા માઇલોને કાપી શકે તેમ છે દ્રુકામા પૃથ્વી તો મનુષ્યના પગમા ઘડી વાળીને સમાઈ ગઈ છે—નેના પગના તળિયામા સમાઈ ગઈ છે મનુષ્યનો પગ એટલો બધો વિસાળ છે કે જો તે આખા ઘઘાડમા વ્યાપવા માંડે તો આખુ ઘઘાડ—Cosmos પૂરુ થાય, પણ તે પૂરો ન થાય. જડ ઘઘાડને માપનાર આત્મા—ઘઘા અસખ્ય માઈલનો છે પરંતુ જો તે શરીરમા ન હોય તો તેના પમનું તળિયુ માત્ર એક ફૂટનું છે શરીરમા પોતે હોય તો તે અમાપ છે—પર્વતને પૃથ્વીને કે ઘઘાડને માપી શકે એવો મહાન છે

આત્મબળની ઝાંખી

બહારની વસ્તુઓ બાહ્ય ઉદ્રિયોથી એટલે મહિ કરણથી અને અંતરની વસ્તુઓ અંતરની ઉદ્રિયોથી એટલે અંત કરણથી જોઈ શકાય છે જેમકે, આપણને પથ્થર કંણુ જણાય છે કે પાણી ? મામાન્ય રીતે જોતાં એવું લાગશે કે પથ્થર કંણુ છે અને પાણી પોચુ છે આપણે એ જ પથ્થર અને પાણીને અંતર્દષ્ટિથી જોવા યત્ન કરીએ અંતર્દષ્ટિથી જોતાં આપણને સ્પષ્ટ જણાય છે કે પર્વતના કંણુ પથ્થરો ઉપર હેલી નધ વરસાદ પડતા પથ્થરના કટકા થઈ જાય છે તેના ઉપર પણ વરસાદ પડ્યા કરે છે તેથી તે કટકાના કાગગ થઈ જાય છે અને છેવટે એ કાકરા ઘસાઈ ઘમાઈને રેતીના રૂપમા ફરી જાય છે આમ પથ્થરના કટકા કરનાર કટકાના કાકગ કરનાર અને કાકરાની રેતી મનાવનાર ખીજુ કોઈ નહિ પણ વરસાદનું પાણી છે આ ઉપરથી સમજાશે કે બાહ્ય સ્પર્શનેન્દ્રિયથી જોળખાનો કંણુ પથ્થર પાણીથી ભાગી જતો હોનાયો પોચો છે અને પાણી કંણુ (મજબૂત) છે કારણકે પથ્થરને પણ તે તોડી નાખે છે

એક સોખડનો કટકો લઈ પાણીથી ભરેલા એક પ્યાતામા તેને મૂળી ગાખીને થોડા વિનસ પછી જોતાં તેના ઉપર પાણીને લીધે કાટ ચડી ગયેલો જણાશે તેને બહાર કાઢ્યા પછી એ કાટની ઝીણી

ઝીણી લાક્ષ રેતી થઈ જાડી જતા જણાયે. આમ જ પાણી આપણે
હલકું મણીએ છીએ તેજ પાણી લોખંડ જેની કડક વસ્તુનો પણ
નાશ કરી શકે છે અને એ દિશાએ લોખંડ કરતા પણ પાણી
ઠંડું છે

આવી જ રીતે વિચાર કરશું તો જણાયે કે ધણા મનુષ્યો
માલદંડિયો એમ વિચારે છે કે કર્મ કડકું છે અને આત્મા
પોચો છે પરંતુ અંતરાત્મા અતદંડિયી વિચાર કરી જુએ
તો જણાય કે કડકું પાણીની જેમ મનવાન આત્મા પણ પોચા
પથ્થરરૂપી કબેને તોડી શકે છે

શરીર અને આત્માના સુખ

મુખાલરોમાં જ્યાં વગર સ્વરો છે અને જ્યાં વગરે જાજતો
છે સ્વર એટલે જેનો ઉચ્ચાર સદા થયા કરે અને વ્યજન એટલે
જેની બીજામાં સ્વર ન હોય તો જેનો ઉચ્ચાર પૂર્ણ ન થઈ શકે—
જે મોક્ષી ન હોય લક્ષણમાં પણ તેને ખોડા લખાય આવી જ
રીતે આપણું શરીર એ વ્યજન છે અને આત્મા એ સ્વર છે આત્મા
રૂપી સ્વર વાર શરીરરૂપી વ્યજનનો ઉચ્ચાર પણ ન થઈ શકે
મેટલે કે આત્મા વગર શરીર નકામું થઈ પડે વળી જેમ સ્વરના
ઉચ્ચાર સાથે જ નિત્ય છે—અવિનાશી છે તેવી જ રીતે શરીરરૂપી
વ્યજનમાં રહેલો અંગૂઠો આત્મા અવિનાશી છે—નિત્ય છે—સાથે જ
છે જો વ્યજનની માફક શરીર વિનાશી—અનિત્ય—અસાથ્ય છે

આપણ કેટલીક વાર સાબળાએ છીએ કે આઠે કમ માં મોઢ
નીચે કમ નો પ્રકૃતિ મોટામાં મોટો—મિનિંગ ટાટકોટી સાગરોપમની છે
ત્યાં આપણા શરીરની સ્થિતિ પચીસ પચાસ કે પોખોસો વર્ષની છે
આ પ્રમાણે એક માત્ર શરીરની સ્થિતિ કદા પોખોસો વર્ષની જ્યારે
મોઢનીચે કમ ની સ્થિતિ આટલી મધી 'સાબળતા જા હૃદયને આગાત
યા' પરંતુ અતદંડિયાના મનુષ્ય તો તે જાણી શકે છે કે અનત-

કાટોકાટી સાગરોપમવાળા મારા આત્માની આગળ મોહનીય કર્મની શી ગણતરી ! સિત્તેર કાટોકાટી સાગરોપમનો તો અંત છે, પરંતુ આત્માનો તો અંત નથી અને આદિ પણ નથી મોહનીય કર્મ ઉપરાંત મર્વે કર્મનો ક્ષય થાય પરંતુ આત્માનો કાઈ કાળે ક્ષય થઈ શકે નહિ

હું તમને પૂછું છું કે આત્મનું શું ! તમારું નામ શું ? તરત જ તમે ઉત્તર આપશો કે મારું નામ ધીરુ ગાહ પણ લાઈ ! હું તમારા શરીરનું નામ નથી પૂછતો ધીરુ એ તો તમારા શરીરનું નામ છે પરંતુ તમારું નામ-તમારા આત્માનું નામ મારે જાણવું છે આથી તમારા આત્માનું નામ સ્મરણને ખાતર સ્વેગ રાખીશું કારણ કે ધીરુ તો ૧૬ વર્ષનો છે-તેના આ શરીરને ૧૬ વર્ષ થયા છે પણ ધીરુના શરીરની ધરમા ગ્રહેલ સ્વેગ જન્મ મરણની પર છે અનંતકાળનો તે હતો છે અને હવે ધીરુના આત્માએ ધીરુ જેવા ધણા શરીરો રચ્યા અને ધણા ભાગ્યા, તથાપિ આત્મા તો હજી કાયમ છે નારક, તિર્યક મનુષ્ય અને દેવના શરીરો આ આત્માએ કયાં પરંતુ તે પૂરા થયા નહિ હજી પણ ધીરુ કાચ્ય આત્મજ્ઞાન જૂલો તો શરીરની હંમા-મીમામા-Latam મા આવી પડે પરંતુ તેનો આત્મા સ્વેગ અસીમ છે શરીરના જન્મ મરણ હવે તેને સ્પર્શી શકવાના નથી

જેમ માથામાં આવેલી વસ્તુનું દર્શન સર્વેનો ઉત્પ હોવા છતાં ચર્મચક્ષુ ઉઘાડ્યા વગર થતું નથી, તેમ આત્મમાં આવેલી મહાન વસ્તુનું દર્શન (આત્મ) નિઃકચક્ષુ-વિચારચક્ષુ ઉઘાડ્યા વિના થતું નથી માથા વસ્તુ આ જગત છે અને અંતરની મુખ્ય વસ્તુ આત્મા જે જગત જડ છે-અચેતન છે આત્મા ચૈતન્યરૂપ છે બહાર આવના જગતને અંતરમાં રહેલો ચૈતન્યવેદ મોતાના વિચારચક્ષુથી જોઈ શકે છે જેમ દીવાને જોવા માટે ખીજ દીવાની જરૂર પડતી નથી પણ

એ જ દીવાના પ્રકાશથી દીવો જ્વલતો છે એવી જ રીતે આત્માને જ્વલતા માટે બીજા જ્ઞાનપ્રકાશની જરૂર નથી પરંતુ અંતરમાં રહેલો જ્ઞાનપ્રકાશ જોવાથી એ પ્રકાશ વધી ગયો છે તે આત્માને પણ જોઈ શકે છે જેમ દીવાનો પ્રકાશ એ દીવાનો ગુણ છે તેમ આત્મામાંથી નીકળતું જ્ઞાન એ આત્માનો ગુણ છે

આ પ્રમાણે આત્મા અવિનાશી છે મહાનમાં મહાન છે અમાપ છે, બળવાનમાં બળવાન-છે સર્વ જ્ઞાનમાં શિરોમણિ છે અને અનવધિ સુખ મધુર્ણ છે આ વાતનો અનુભવ શ્રી વીર પ્રભુના સામાયિકને આર્થમાં રાખી જે સાધક જિજ્ઞાસુ તેનું અનુકરણ કરે છે તેને જરૂર થાત છે

ત્યારે હવે એ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે કે શ્રી મહારીગ્નુ-શ્રી વીર પ્રભુનું એ સામાયિક કયું ?

આત્માનો સંપૂર્ણ વિકાસ કરવા માટે જૈનધર્મ એ સાધનોને મુખ્ય ગણે છે જ્ઞાન અને ક્રિયા જ્ઞાનક્રિયામ્યા મોક્ષ । જ્ઞાન અને ક્રિયાદ્વારા આત્માનો વિકાસ થઈ શકે છે પણ તેના વિકાસ માટે એકનું જ્ઞાન બમ નથી કે નથી એકની ક્રિયા જ્ઞાન વિનાની ક્રિયા કે ક્રિયા વિનાનું જ્ઞાન મનુષ્યને આત્મવિકાસની રાએ પહોંચાડી શકે નહિ પરંતુ ત્યારે તે હિલપનો મયોગ થાય ત્યારે જ પૂર્ણ વિકાસ થઈ શકે

સામાયિક એ અનુધ્યાન છે-વિધિ છે-ક્રિયા છે આવા અનુધ્યાન-વિધાન-વિધિ સર્વ ધર્મોમાં જોવામાં આવે છે અનુધ્યાનો એ માધનો છે-માધ્યમ છે તેને વધાવિધિ અનુસરવાથી મનુષ્યનું માખ્ય તેની બહાર દોડી આવે છે

એ અનુધ્યાનો-માર્મિક વિધાનો-મનુષ્યની પાસે કેવી રીતે ૫૨ પદાથી ઉતરી આવ્યા છે તે આપણે જોઈએ, એ વિધાનો કાણે કાણે પ્રગ્યા છે તેની આપણે ધર્મબ્રમરમાં જાણી કરીએ કાશ્મરદ નામના મહાત્માએ પ્રભુની પ્રાર્થના કરી પ્રભુને મેળવ્યા પછી મનુષ્યને કહ્યું

કે તમે જો મારી પેઠે પ્રભુને આત્મનિવદન-Self-dedication મંપૂર્ણ રીતે કરી પ્રભુની પ્રાર્થના કરશો તો તમારા પાપરૂપ વિદ્વેનો નાશ થશે અને તમારા આત્માનો વિકાસ થશે મોહમદ માહેમે નિમાજ લણી લણી ખુાને મેળવ્યા પછી ઇન્સાનોને ફરમાન્યુ કે મને ખરા દીવાની નિમાજ રોજરોજ લણુશો તો ખુદાને પામશો આમ મહાત્મા કાષ્ટ ને સાધન વડે મોહમદ માહેમ ને માધન વડે પ્રભુને પામ્યા તે સાધન તેમણે અનુધ્યને ઉપદેશ્યુ તેરી જ રીતે શ્રી મહાવીર સ્વામી ને સાધનવડે આત્માના પૂર્ણ વિકાસને પહોંચ્યા એટલે કે અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત ચાગ્રિ, અનંત શીર્ષ અને અનંત ઉપયોગ એવા અનંતાનંત ગુણોની પૂર્ણતાએ પહોંચ્યા તે સાધન-તે વિધાન-તે ક્રિયા-તે ચાગ્રિ સામાયિક દ્રવ્ય તે માધન તેમણે આપ્યા જગતને-જોનોને ઉપદેશ્યુ આમ મુમલમા નોને નિમાજો, હિંદુઓને નિત્યકર્મો, બ્રાહ્મણોને સધ્યા, ખ્રિસ્તી ઓને પ્રાર્થના, પારસીઓને ખોરદેહ અવસ્થા અને જોનોને સામા વિકરૂપ આવશ્યક-અવશ્ય કરવાની ક્રિયા પ્રાપ્ત થઈ છે

જે મિતિએ પ્રભુ પહોંચ્યા તે જ સ્થિતિએ પહોંચવાનું માધન આપણને પ્રાપ્ત થયું હવે આ જોન ધર્મની ક્રિયાને દર્શનરૂપે Philosophic-દાર્શનિક દષ્ટિએ અને ક્રિયારૂપે Scientific-વૈજ્ઞાનિક દષ્ટિએ વિચારીએ

જોનધર્મના કાલિદાસ રૂપ શ્રી હરિભદ્રાચાર્ય અનુધ્યાનોના પાંચ પ્રકાર કહે છે —

- (૧) મલિદિ—સાધ્ય-લક્ષ્ય-Goal-end
- (૨) પ્રવૃત્તિ—સાધન-means to end
- (૩) વિધ્નન્ય—દોષો ઉપર જ્ય-obstacles to be overcome

(૪) સિદ્ધિ—માખ્યની પૂર્ણ પ્રાપ્તિ—Realization of the object

(૫) વિનિયામ—આત્મનિવેદન—પોતાને પ્રાપ્તિ અર્થેથી વચ્ચુન બીજાઓને પૂર્ણદાન—Self-dedication to the service of humanity

જો અનુધાન કરવું હોય તેમા મુખ્ય માખ્ય યુ છે—આમ ય છે— હૃદય યુ છે એ પ્રથમ નક્કી કરવું જોઈએ આપણે જે મેળવવું છે એ નક્કી થયા વિના આપણી પ્રવૃત્તિ મળવની થતી નથી આપણા ઉદ્દેશમા—આપણા માખ્યમા જેટલી આપણી પ્રીતિ—જેટલી માપણી ભક્તિ તેટલી મળવની આપણી પ્રવૃત્તિ માખ્યને મળે આપણે કરી શકીએ

આપણી મામાયિક નામની ક્રિયાના આ સ્તંભોએ શ્રી મહાત્મા સ્વામી છે આ મહાત્મા સ્વામીએ સામાયિક વડે અનલ માના ગુણોનો પૂર્ણ વિકાસ કર્યો એમણે ઉપદેશો સામાયિકની ક્રિયા આપણી શક્તિ ગોપણા વિના આપણે કરીએ તો આપણે પણ આપણી શક્તિના પ્રમાણમા આત્મવિકાસ કરી શકીએ એવા માટે શ્રી વીરની મામાયિક સમજની જાળની અંતે આચરણમા વચાનકિત મુકરી જોઈએ આચરણનો અર્થ એવા કે આપણી શક્તિનો લાભ જેટલો વિકાસ થયો હોય તેટલી પૂર્ણ શક્તિથી આ—તે આપણા વિના મામાયિકને આચરણમા મુકરી તે

કોઈ કહેશે કે શ્રી વીરનો આદર્શ—તમની સામાયિક ના આદર્શ આપણાથી કેમ લેવાય ? કયા મેઠુ જેવા આ મહાત્મા સ્વામી અને તે મારા જેવા પણ પૂર્ણ નહિ એવા આપણે

તેનો જવાબ એ ॥ માર્ગ વિચાર્યો આદર્શ મા ૧ મા માનસહિન પસાં થયેલા વિદ્વાનનો હોય એ આદર્શ સ્વરૂપા સ્થિત

કરી ધણા વિદ્યાર્થીઓએ M A થયા છે અને થશે પણ ખરા M A નો આદર્શ રાખનાર જિજ્ઞાસુ વિદ્યાર્થી કદાચ M A ની ઉચ્ચતમ શ્રુતિકાએ ન પહોંચે તથાપિ તેણે જે સ્થિતિમાં આદર્શને હૃદયમાં રધાપ્યો, અને પછી એ આદર્શને હમેશા પોતાની મમતા રાખી પ્રયત્ન સેવ્યો, તેનાથી તે જે સ્થિતિમાં હતો તે સ્થિતિ કગતા તો ધણી ઊંચી સ્થિતિએ પહોંચ્યો. અર્થાત્ M A નો ઉચ્ચ આદર્શ રાખતા કદાચ M A ન થયા તો પણ B 1 નો થઈ શક્યો. આનું કારણ જણાય છે કે પોતાના આદર્શ તરફ તેને માન પ્રીતિ નથી પણ ભક્તિ છે—devotion છે અને ભક્તિની માત્રા—degree પ્રીતિથી ચઢીયાતી છે.

પોતે જ સેવેન-પોતે જ ક્રિયામાં મુખી સિદ્ધ કરવા મામાયિકનો આદર્શ આપણે માટે યોગ્ય છે એમ જાણીને જ શ્રી મદાવીરે તે ક્રિયાનો આપણને ઉપદેશ કર્યો છે.

જે માણસનો આદર્શ પૈસા છે તે માણસ પોતાનો દેશ પોતાના ઘરખાર, પોતાના મગાવડાલા, પોતાના મિત્રો અને પોતાના કુટુંબને પણ મુકી ધુરાપ આફ્રિકા નથી જતા ? જાય છે કાન્યુ કે તેનો આદર્શ પૈસા છે, આપણે જાણીએ છીએ કે એવો આદર્શ ગાંધી કેટલાએક મનુષ્યો તેમના ધારેલા આદર્શ પહોંચ્યા છે એટલું જ નહિ પરંતુ કેટલાએક તો તેથી પણ આગળ વધેના જોવામાં આવે છે.

પોતાના આદર્શથી પણ વિશેષ ઉચ્ચતર શ્રુતિકાએ પહોંચેના આદર્શવાદીઓના પણ થોડાક દૃષ્ટાંતો આપણી મમતા મોજાઈ છે. હા એ વાત પણ ખરી કે કેટલાએક ધારેલ આદર્શને ન પણ પહોંચે તથાપિ તેમના પુરુષાર્થથી જેટલી ઊંચી શ્રુતિકાએ તેઓ પહોંચે તેટલો લાભ તો તેઓ પ્રાપ્ત કરે જ તે જ પ્રમાણે સાત્ત્વમાં જે વિધાન કહ્યું હોય તેને અરામર સમજી, તેની ઉપર ભક્તિપૂર્વક પ્રવૃત્તિ કરી હોય તો

અનંતજ્ઞાનના ધણા ધણા અંગો પ્રાપ્ત કરતાં કરતાં કેાઈ કોને આપણે પણ શ્રી મહાવીર ગ્રામીએ જનતાને કરેલા પરમદાનપ્ર મામાયિકના આદર્શને પહોંચી શકાએ

પ્રભુ શ્રી મહાવીરે જ્યારે મામાયિકનો વિનિયોગ-દાન કરવ માણ્યો ત્યારે એ પ્રકારના અધિકારીઓ જેવામાં આવ્યા પોતાની કુચ્ચતમ સ્થિતિએ પહોંચાડવા જ્યારે તેમણે પોતાના સામાયિકનો ઉપદેશ કર્યો ત્યારે દેહસાએક મહાપુરુષોએ અને દેહીઓએ (સ્ત્રીઓએ) તેનો ગ્રીહાર કર્યો જેમણે તેનો સ્વીકાર કર્યો તેઓએ સાધુ અને માધ્વીપણાની દાક્ષા ગ્રહણ કરી તેને આચારમાં મુકવા પ્રવર્તન કરવા માંડ્યો.

વળી કેન્સાએક પુરુષો અને સ્ત્રીઓએ હમ્મણેમધી મામાયિકને મપૂર્ણ અંગીકાર કર્યું પરંતુ ચુદસ્થપણાને લાગેને મામધ્યયોગનડે ઇત્તર એન્સે અમુક કાગ સુધી તેને જ અચરવાનો નિયમ કર્યો. આ શાજ્ઞાના મુમુક્ષુઓ પ્રભુના શાસનમાં આવક અને આવિકા મણાયાં આમ સામાયિકની દિવા કરનાર એક્ટને સાધુ, સાધ્વી, આવક અને આવિકા એ ચાર પ્રકારના મનુષ્યનો સમાજ પ્રભુના તીર્થરૂપ ગણાયો અને પ્રભુ તીર્થકર કહેવાયા એન્સા માટે જે મનુષ્ય પ્રભુના ઉપ દેશવા સામાયિકન-સર્વથા કે દેસથી-આચારમાં ન મુકેનો હોય નો તેો જૈન સમાજમાં ગણવેા કે કેમ એ વિચારવા જેવું છે અવનન તેમા જે પ્રીતિ રાખતો હોય તે અનુમેષક-associates બેરો.

ધણા મનુષ્યો મજાપુરુષની આજ્ઞાને માથે ચડાવે છે તેમનું કહેવું જ સાચુ માને છે પરંતુ તે આજ્ઞાને મરતકે મગાયા પછી તેને હૃદયમાં ઉતારવા ચલન કરતા નથી-આચારમાં મુકી શકતા નથી તેથી આપણે એ આજ્ઞાનું કળ હાસમાં જગજગર જેવા પામતા નથી આપણે આ પ્રમાણે પ્રજિવિ નકરી કરી-આદર્શ નકરી કરી મામાયિક નામની પ્રજ્ઞિતમા પ્રવેશ કરવો જેઈએ

ચારોકોના સામાયિક મતનું સ્થાન જ્યારે મતમાં નવમે મને છે

એ શ્રાવકોના-શ્રાવિકાઓના આગ્ર પ્રતરૂપ વૃક્ષનું મૂળ સમ્યગ્દર્શન છે
 આ ઉપરથી આપણા શાસ્ત્રમાં એ બાર પ્રતોને મમ્યક્ત્વ મૂળ બાર
 પ્રત ગણવામાં આવ્યા છે કારણકે જે સમ્યક્ત્વની હોય તે જ બાર
 પ્રત બરાબર ગ્રહણ કરી શકે છે મોક્ષનો-આત્મસ્વાતંત્ર્યનો-આત્મ-
 સ્વરાજનો-perfect freedom-perfect liberation-self-
 governmentનો ઉપાય જૈનશાસ્ત્રમાં એવી રીતે બતાવવામાં આવ્યો
 છે કે સમ્યગ્દર્શનપૂર્વકે મમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનપૂર્વકે
 મમ્યક્રયાગ્રિત છે તેથી જ કહ્યું છે કે —

સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગે ॥*

“જડ ચૈતન્યનો-સત્યાસત્યના તત્ત્વજ્ઞાનનો નિશ્ચય કરવો તે
 સમ્યગ્જ્ઞાન છે તેના ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા ગમતી તે સમ્યગ્દર્શન છે
 આ બંને વસ્તુતત્ત્વને વસ્તુતત્ત્વરૂપે જાણવા અને સમજવા તે દૃઢ નિશ્ચય
 કરવા રૂપ છે ત્યારપછી જ્ઞાનથી જેવું જાણ્યું અને દર્શનથી જેવો
 નિશ્ચય કર્યો તે પ્રમાણે વર્તનમાં મુકી તેનો અનુભવ કરવો તે મમ્યક્ર-
 યારિત્ર છે આ ચારિત્ર મમ્યગ્જ્ઞાન કે મમ્યગ્દર્શન વિના હોઈ
 શકે નહિ.” x

વળી શ્રી કેવલદ્રશ મહારાજે કહ્યું છે કે —

નમ સ્થાવરકી કરુણા કીની જીવ ન એક વિરાખ્યો,
 ત્રીન કાલ સામાયિકે કરતા, શુદ્ધ ઉપયોગ ન માખ્યો,
 મમકિત નવિ લાહ્યુ રે, એ તો કહ્યો અતુર્જિત માહે

સમકિત તે શુ ? બ્યવહાર મમકિત તે શુ ? નિશ્ચય સમકિત તે
 શુ ? તે જગ વિચારીએ. મમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયા વિના હાન જે
 મિથિતામાં આપણે છીએ તેને મિથ્યાત્વ કહે છે જમતના તમામ

* તત્ત્વવાર્ણસૂત્ર અધ્યાય ૧ સૂત્ર ૧

x શ્રી વિજયકેસરસૂરિ

મહાત્માઓ આ મિથ્યાત્વને દૂર કરવા અને સમ્યક્ત્વને પ્રાપ્ત કરવા
 ભારપૂર્વક વિખેરેલા આપે ॥ આ મમાગનું-આ બધનનું-આ દુખના
 સાગરનું-આ અધાન અધકારનું-આ મહાગના ગણુ જેવી ખરાતર
 અટપીનું કારણુ કોઈ હોય તો તે મિથ્યાત્વ છે અને તે

મિથ્યાત્વને—

મહાત્મા છુદ્ધ માર કહે છે
 મહામદ પયગમ્બર સેતાન કહે છે
 મહાત્મા મોઝિઝ DEVIL કહે છે
 શ્રીમદ શકરાચાર્ય માયા કહે છે
 ઋષિમુનિઓ મોહુ કહે છે
 મહાત્મા કપિલ પ્રકૃતિ કહે છે
 મહાત્મા કાઈસ્ટ SIN કહે છે
 શ્રી મહાતીર સ્વામી મિથ્યાત્વ કહે છે

એ માર-સેતાન-તેરવા-માયા-મોહ-મૂઝ-કાગ-પાપ-મિથ્યાત્વ
 આ દેહને-આ દેહાધીનને-આ કર્મને કે કર્મના પરિણામને હું માનવો
 તે છે દેહાધ્યાસ ટળતા-કર્માધ્યાસ છૂટતા જે સ્વરૂપ આપણું
 પ્રગટે છે તે સમ્યક્ત્વ છે જૈનશાસ્ત્રમા એ મિથ્યાત્વને બહિરાત્મભાવ
 પણ ગણુવામાં આવ્યો છે શ્રીમદ્ આનંદધનજી મહારાજ કહે છે કે,
 'આત્મશુદ્ધિ હો કાગાદિકે મહો મહિરા મ અધકૃપ.'

'આ સમારમાં મોટામા મોહુ કોઈ જો પાપ હોય તો તે
 બહિરાત્મને-કાગાદિકને હું માનવો તે છે'

જૈનશાસ્ત્રમા પણ આ વાત સ્થળે સ્થળે મનુષ્યને આત્મજન્યૂતિ
 કરવા માટે કહેવામાં આવી છે શરીરને હું માનીને મનુષ્યની
 હિતમોત્તમ યોનિમા આ યો-વ્યકથો છતાં મનુષ્ય પોતાનો કાગ-પોતાનો
 અવતાર-જે દેવને પણ દુર્લભ છે એનો હિતમોહિતમ માનસવતાર
 દેહની સેવામા-ઝંકિયોની ગુનામીમા ગુમારી નામે છે

મનુષ્ય દેહને હું માને છે તેથી તેની મનગી પ્રવૃત્તિઓ વિશેષે કરીને
 તેને માટે યાચ છે પરંતુ એકે પ્રવૃત્તિ તેના શરીરમાં રહેનાર

આત્મા-ધીરુમા રહેનાર સવેગ અને લાલનમા રહેનાર પ્રશમ માટે નથી થતી

દેહને હું માનનાથી મનુષ્યમા રહેતા કેટલાએક અગમ્ય અને કેટલાએક ગમ્ય સામર્થ્યોની પણ તેને ખગર પડતી નથી પરંતુ જ્યારે દેહમા રહેનાર કેણુ છે તેની શોધમા તે વળે છે ત્યારે તેમા રહેના અખૂટ ખજાનાની તેને માહિતી મળે છે સામાયિક એ અખૂટ ખજાનો ખોનવાની એક ચાવી છે

એ દેહરૂપ ધરમા રહેનાર-ધીરુરૂપ ધરમા રહેનાર, લાલનરૂપ ધરમા રહેનાર-આત્મા જેને આપણે સમજવા ખાતર સવેગ અને પ્રશમ કહીએ છીએ તેના ઉપર કમરા વિચારીએ અને તેથી આપણે કેવા સુખના અંશાર ઉપર ચડી શકીએ છીએ તે જોઈએ શ્રીમદ્ આનંદધનજી કહે ॥ કે મનુષ્ય (ભર) ઉત્તમમા ઉત્તમ હોય છતાં પણ શરીર વગેરે જડ વસ્તુને જો હું કરીને માને તો તેનો જન્મ પાપરૂપ છે પરંતુ જો શરીર પ્રમુખમા સાક્ષીભાવે ગ્હી આત્માને હૃદયસ્થ કરી વર્તે-ધાર્મિક અનુષ્ઠાન કરે તો તેનામા રહેલો આત્મા પોતાના પરમાત્માપણાને પ્રગટ કરી શકે તેઓ કહે છે કે

‘ કાયાદિવનો હો સાખીધર ગ્હો અનગતમરૂપ ’

શ્રીમદ્ આનંદધનજીના આ સૂત્રરૂપ વાક્ય ઉપર મનન કરીએ તો આપણુ રૂપ આપણુને કંઈક પ્રત્યક્ષ થશે તેઓ કહે છે કે તું શરીરગદિરૂપ નથી-કાયા નથી તું મન નથી, તું અહકાર નથી, કાયાલિના સગવડાલા તું નથી-પુત્રનાદિક મિત્રકત તું નથી, પરંતુ એ સર્વનો તું સાક્ષી છે, witness-દષ્ટા છે હવે વિચાર કરીએ કે અત્યંતમા કોઈ મનુષ્યને કોઈ ગુનાસર હાજર કરવામા આવે તેનો સાક્ષી, જે જાણે છે કે તે મનુષ્યે શુ ગુનો ક્યો છે તેને પણ સાથે લાવવામા આવે ધારો કે ગુનો સામીન થાય છતાં સાક્ષીને કોઈ શિક્ષા થતી નથી તેની જ રીતે સામાયિક એ એક અત્યંત છે એ વીર પ્રમ તેના ન્યાયની છે ધીર એ પ્રાણીમા દિવો તે

અને ધીરુમા નિવાસ કરતો તેનો આત્મા જોને આપણે સવેગના નામથી
 ઝોળખીએ છીએ તે માણી ■ પ્રામાણિક સાક્ષી જેવું હોય તેવું
 ન્યાયાધીશ પાને રજુ કરે છે તેવી જ રીતે શ્રી ધીર પ્રભુ પાસે
 આ સાક્ષી મહુ પ્રગટ કરે છે * જો બાઈ ધીરુએ પુણ્ય કર્યું હોય,
 મારુ કામ કર્યું હોય તો તે સાક્ષી કર્મપરિણામ પાસેથી ઇનામ અપાવે
 છે—justice of the peace બનાવે છે પણ જો તેણે ખગબ કામ
 કર્યું હોય—પાપ કર્યું હોય તો તે કમ પરિણામ પાસે શિક્ષા કરાવે છે
 આમ શિક્ષા ભોગનનાર કે પાગિતોષિક પ્રાપ્ત કરનાર ધીરુ છે, પણ
 તેનામા રહેલ સવેગરૂપ આત્મા તો તેનો માણી છે આટલે સુધી
 વિચાર કરતાં જોઈને સવેગમા સ્થિત થતા—શ્રીમ આનંદમનજીના
 શબ્દમા અતરતમ થતા—સમ્યક્તરી થતા સસાગના આવતા સુખદુ ખથી
 આપણે પર ધર્મને છીએ આપણને એમ લાગે છે કે સુખદુ ખો
 આગણુ—(કર્મમયોએ આવી મળેલા અને વિનાશ પામનારા)
 —accidents છે આપણે તો સુખદુ ખથી પર છીએ

આટલું થતા પછી સવેગરૂપ આત્મા ધીરુ ઉપરથી દ્રષ્ટિ ખેંચી
 લઈ પગમા મા તરફ પોતાના અતર્મ્યસુધી દર્શન કરવા ભાવ્યશાળી
 થાય છે આ મા અને પરમાત્માનો સંબંધ તે પાગમે છે અને જેમ
 ત દેહાદિની અગ છે તેમ પરમાત્મા તરફ નિહાળતા જાણી લે છે
 કે તેનો આત્મા કર્મોદિકથી પણ અનમ ધર્મ શકે છે તેથી એ કર્મો
 દિકથી અનમ થવાને પોતાના આત્મવીર્યને અવનળી સામાયિકાદિ
 પ્રવૃત્તિઓ કરતો રહે છે અને ધીમે ધીમે પરમાત્મામા પ્રગટ ધર્મ
 વચ્ચે માર્ગમા આવતા વિખોને દૂર કરી પોતાનામા શુદ્ધ રહેલા
 સામયોને પાપ કરે છે શ્રીમ આનંદમનજી મહે છે ૨,૪

* કરેમિ મત સામાદ્યમ્

× પરમાત્મા ઇન્દ્રિયાથી જુદા વિષયની પર ઉપર હા દ્રવ્યથી
 પર એનો આત્મા પરમાત્માને જાણે છે અને ઇન્દ્રિયા તેમજ તેના વિષયોને
 જાણે નથી ■

‘ માનન દે હો પૂરણ પાવનો, વરજિત સકળ ઉપાધિ, સુતાની
અનીન્દ્રિય, ગુણગણુમણિ આગરે છમ પરમાત્મ માધ સુતાની ’

આટલા માટે જ આત્મા અને પરમાત્માની વચ્ચે રહેના વિધોને
દૂર કરવા પ્રવૃત્તિ પછી વિઘ્નજય નામનું ત્રીજું અનુષ્ઠાન આવે છે

મામાયિકરૂપી પ્રવૃત્તિને ક્રિયામાં મૂકતા કયા કયા વિધો આવે
છે એ પણ મામાયિકના વિધાનમાં ગણાવેલા છે સામાયિક સૂત્રમાં
જણાવેલું છે કે બાર વિધો ઠાયાના, દસ વિધો વચનના અને દશ
વિધો મનના છે આ વિધો કે દોષોનો વિજય, શરીરને હું માન-
નારને થવો ઘણો જ મુશ્કેલ છે પરંતુ અતગતમાને કે શરીરમાં
રહેલ સાક્ષીરૂપ આત્માને હું માનનારને શરીર અને વચનના દોષો
તો સુ, પરંતુ મનના દશ દોષો ઉપર પણ ઉપયોગ સહિત દોવાથી
વિજય મેળવવો મહેલો થઈ પડે છે

જેમ જેમ સાધક એ દોષો ઉપર વિજય મેળવતો જાય છે
તેમ તેમ સામાયિકના ફળરૂપ ગુણો—આત્મિક ગુણો પ્રગટતા જાય છે
એ તો આપણે જાણીએ છીએ કે બગ કરતા કળ વાપરનાથી વિધો
ઉપર જલદી વિજય મેળવાય છે તેમ સામાયિકની ક્રિયા કરતા એ
ક્રિયાનો જેમ જેમ આપણે અર્થ અને પછી ભાવ પ્રાપ્ત કરતા જઈએ
તેમ તેમ વિધો સહજ દૂર થતા જાય છે એ વિધો દૂર થતા જ
સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે સાધકને આ સિદ્ધિ પ્રગટ થઈ કે તુરંત જ
પોતાનામાં જે સામર્થ્યો પ્રગટ થયા, તે જગતના જીવોને પ્રાપ્ત થાય
એવી ભાવના પ્રગટ થાય છે ‘સ્વર્ગી જીવ કરૂ શાસનરસી’ એવી
ભાવના સાધકમાં જાગે છે તેથી Self-dedication—જનતાના
કલ્યાણને માટે આત્મમર્પણ કરે છે આ આત્મમર્પણનું નામ તે
વિનિયોગ છે

શ્રી મહાવીર સ્વામીએ મામાયિકના સાધનવડે સિદ્ધિ પ્રાપ્ત
કરીને વિનિયોગ કરતા કહ્યું કે, મર્વ જીવોને ‘આત્મસમ કરોમિ’

માગે સમાન જનાવું બી ચામા ડાચી જે સ્થિતિ મનુષ્ય હેરે પ્રાપ્ત કરી શકે તે મે હરી છે તેવી જ સ્થિતિ હું જન્તામા પ્રગટાવું આ પ્રમાણે પ્રત્નિધિ એને તેવું કે સાખ નક્કી કરી પ્રત્નિ એટલે સાધનો એટલે કે સામાયિકમાં આવતા સૂત્રોગા રહેત રદસ્થ તાણી તેને ક્રિયામા મુકી આવતાં રિખોનો જય કરી, સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી તેનો જન્તાના ક વાપરને માટે ચિનિયોગ કરવો એ ધાર્મિક-અનુધાનની પદ્ધતિ છે-વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ છે-Scientific method છે

પચાવધી અનુધાનમા રિખજય મુખ્ય ■ પરંતુ પ્રત્નિમા નેટલું બળ વાપરવું જોઈએ તેટલું બળ વિધન દર કરવામા વાપરવું યોગ્ય નથી કારણ કે વ્યક્ત કે મગજ પ્રત્નિઓમાં ધણું કરીને વિધો એવી પ્રત્નિના પ્રભાવથી દર ચાલ છે એવું છતાં વિધનજય એટલે બગીચ દોષો સામાયિક કરતા અનિચ્છાએ પણ દર્શ જાય છે તેમાય કાયાના ભાર દોષો અને વચનના દસ દોષો સાધક દર કરી શકે છે તથાપિ મનના દસ દોષોને તેઓ દર કરી શકતા નથી કારણ કે તે દુ શક્ય છે અસંભવ નથી. Improbable, not impossible પરંતુ એ મનના દોષો આવી જવાના કારણોને જો દર રાખવામાં આવે તો એ દોષોનો જય શક્ય છે-probable છે ત્યાર હવે એ પ્રગ થશે કે મનના દોષોને આવી જવાના કારણો ક્યા ? અને તેને શી રીતે દર રાખી શકાય ?

જે ક્રિયા કે જે અનુધાન કરવામાં આવે તેમાં પણ જે ધાર્મિક વિધાન સેરવામા આવે તેનું ફળ આત્મવિકાસ રિના ખીજું ન હોય આત્મરિમ એ યોગ્ય અર્થ કામનો વિરોધી નથી પરંતુ આત્મવિગમ થતા એવા પુણ્યો બંધાત છે કે જેનું ફળ પણ પુણ્ય કરવામાં વિરોધ ઉપયોગમા આવે છે તેને દાન્યમા પુણ્યનુપધી પુણ્ય મળવામા આ હું છે હવે એ દોષો આવી જવાના કારણ તપાસીએ

મનના દોષો આવી જવાના કારણો ચાર પ્રકારે છે

(૧) અવિધિ દોષ

- (૨) અતિ પ્રવૃત્તિ—ન્યૂન પ્રવૃત્તિ (શક્તિ ઉપરાંત ગળ વગરની)
 (૩) દુઘટોષ
 (૪) શન્યદોષ

જે વિધિ શાસ્ત્રમા કહી છે તે વિધિ સમજી, તે પ્રકારે ક્રિયા કરવામા આવે તો માનસિક દોષો આવવાનો સંભવ નથી અર્થાત્ ધાર્મિક અનુષ્ઠાન વિધિપૂર્વક કરવા જોઈએ

બીજો દોષ અયથાર્થ પ્રવૃત્તિનો છે શાસ્ત્રમા લખ્યાથી અધિક કે ન્યૂન કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ ન થતી જોઈએ રાટલી ચાર મિનિટમા પાકતી હોય, તેને ૭ મિનિટ સુધી રાખવામા આવે તો તે બળી જાય, અને જો બે મિનિટ રાખવામા આવે તો તે ઠંડી રહી જાય. તેવી જ રીતે ધાર્મિક ક્રિયા કરતી વખતે અતિ પ્રવૃત્તિ કે ન્યૂન પ્રવૃત્તિનો દોષ ટાળીને શાસ્ત્રે દાખવેલી યથાર્થ પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ

ત્રીજો દોષ તે દુઘટ દોષ દન્ધ એટલે બળેલું એટલે કે સામાયિક કરના ઇલેલોક કે પરચોકના સાસાગિક વિયોગની વાછના કરવી એટલે જો એવી વાછના કરી તો માનસિક દોષ તો લાગે છે, એટલું જ નહિ પરંતુ ધાર્મિક ક્રિયાનું ફળ જો પૂર્ણ આત્મવિગ્નસ કે મોક્ષ છે, તે ફળ પ્રાપ્ત થતુ નથી

ચોથો દોષ તે શન્યદોષ આ દોષ ધાર્મિક અનુષ્ઠાન કરનારા આપણા ભાઈઓ અને બહેનોમા થોડે અંગે દેખાનો નથી, પરંતુ એ દોષનું ઘણું લાગે સામાન્ય હોવાથી ધારેનું ફળ સારકો સત્વર મળતું જોવામા આવતુ નથી શન્યદોષ એટલે ઉપયોગ વિના ધાર્મિક ક્રિયા કરતી તે જિનમદિરમા જે જે સ્તરનો ગવાય છે, સામાયિક પ્રતિક્રમણમા જે જે સૂત્રો બોનાર છે અને દા્યોત્તર્ગમા જે મત્રોનું ધ્યાન કરવામા આવે છે, એ મધી ક્રિયાઓમા ઘણું લાગે અર્થ નહિ સમજવાની બેઠ્ઠારી ઘણી જોવામા આવે કે કેટલીક વખત અર્થ સમજતા હોય છતાં તેનો ઉપયોગ નથી હોતો દાખલા તરીકે મદિરમાં

કામવાન પામે સ્તવન કરતા પ્રભુની સામે લાગા હાથ કરીને એમ
વસુ ગાય કે 'પરમી તપ તમે કરો રે પ્રાણી' આ પ્રમાણે
ગાનાર જોગે જાણે ઉપોચાર નહિ હોવાથી મોટી જૂઠ ઠરે છે

માટે અવિધિ દોષ અતિ પ્રદીપ્ત, દ્યુષ્ટોષ કે શૂન્યોષ ટાળી
વિધિપુર સર વચાર્થ પ્રદીપ્ત કરવી જોઈએ એવી અન્ય રીતિએ
ધાર્મિક અનુષ્ઠાનો સાચામાં પામ પ્રકારે જણાવે છે

- (૧) વિષાનુષ્ઠાન
- (૨) ગરતાનુષ્ઠાન
- (૩) અન્યોન્યાનુષ્ઠાન
- (૪) તરહેતુ-અનુષ્ઠાન
- (૫) અમૃતાનુષ્ઠાન

આ પામે અનુષ્ઠાન જેવ છે પરંતુ તેમાંથી વિષાનુષ્ઠાન અને
ગરતાનુષ્ઠાન દોષ છે અન્યોન્યાનુષ્ઠાન કઈક હેય અને કઈક ઉપાદેય છે
અરે બાકીના જે તરહેતુ-અનુષ્ઠાન અને અમૃતાનુષ્ઠાન ઉપાદેય છે
વિષાનુષ્ઠાન એણે કહ્યોકાના આમારિક પાંચોની વાજના મરલા
નુષ્ઠાન એટલે ધર્મક્રિયા કરી પરલોકની-સ્વમાલિની તૃષ્ણા આ બન્ને
હેમ છે અન્યોન્યાનુષ્ઠાન કઈક હેય અને કઈક ઉપાદેય છે તેનો અર્થ
એવો થાય છે કે દેખાદેખીથી ધાર્મિક ક્રિયા કરવી કેટલાંબી એવી
માન્યતા હોય છે કે આપણે અમુક ધાર્મિક ક્રિયા નહિ કરીએ તો
લોકમાં-સમાજમાં ખોટું દેખાશે અને જો કરીશું તો આનંદ વધશે
આવી ભાવનાથી અનુષ્ઠાન કરનારને જે ફળ મળે છે તે સ્પષ્ટ છે
એટલે કે દેખાદેખીથી અનુષ્ઠાન કરનારની સમાજમાં નિંદા થતી
નથી એ/યુ જ નહિ પણ અનુષ્ઠાન કરનારાઓમાં તેની આનંદ
વધે છે તથાપિ તેમની ક્રિયાના ફળની સમાપ્તિ અહીંયા જ થઈ
જાય કે યાદચ્છી ભવતિ માત્રા સિદ્ધિર્ભવતી તાદૃશી । જેની

૧ ચાર દોષક્રિયા જાણી એ ચાર દોષ બંને આવે તો ધાર્મિક
ક્રિયાનું ફળ નથી મળે (પૂનઃ પ્રકરણ)

ભાવના તેવું જ ફળ થાય છે તેથી આ અનુષ્ઠાન કરતા આત્મવિકાસની ભાવનાથી ધાર્મિક ક્રિયા કરવી એ વધારે ઉત્તમ છે તદ્દહેતુ-અનુષ્ઠાન તેને કહેવામાં આવે છે કે જે ધર્મક્રિયાનું ફળ પરોક્ષ રીતિએ-*indirectly* ધર્મક્રિયા કરનારને આપે છે અર્થાત્ સાધકને એવા મરળ અને ઉપયોગી સાધનો-સગવડના મળે છે કે જેથી પુણ્યાનુબંધીપુણ્ય બધાય છે અને સાધકને અમૃત ક્રિયામાં જોડે છે અમૃતાનુષ્ઠાન એટલે જેનું ફળ અમૃત અથવા આત્માનો વિકાસ છે તેની ક્રિયા અર્થાત્ આત્માનો પૂર્ણ વિકાસ-મોક્ષ-મહા આનંદ^૧ આથી આ બન્ને અનુષ્ઠાન ઉપાદેય છે

આમ તદ્દહેતુ કે અમૃતાનુષ્ઠાન કરનારને માનસિક દોષો લાગતા નથી એટલું જ નહિ પરંતુ આત્મિક શુદ્ધો સાધકના મનમાં રહેતા જોવામાં આવે છે મનુષ્ય જેવા ઉત્તમ દેહમાં રહી દેવોને પણ નમાવનાર પુણિયા આવકે કે તીર્થંકર ગોત્ર બાધનાર શ્રી મહાવીરે આ બન્ને અનુષ્ઠાન કરી આત્મવિકાસ સાધ્યો હતો આપણે પણ તેમને શું ન અનુભવી શકીએ ?

આપણે પહેલાં વિચારી ગયા કે વિધિનિયમ કરતા પ્રવૃત્તિમાં વધારે બળ ખર્ચાવું જોઈએ જોમકે કોઈ માણુમને હવાફેર કરવાની જરૂર છે તાકતાર પણ પૂના કે મહાબળેશ્વર જવાનું મુચ્ચવે છે તે પૂના જવા ઉપડે છે તેનું ધ્યેય એ છે કે પોતાના શરીરનો વિકાસ કરવો ગ્રસ્તામાં વિધિરૂપ પર્વતો આવે છે છતાં પણ તેને તે તોડી ફેંકીને ત્યાં જાય છે, અને શરીર-સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્ત કરે છે તેની જ રીતે આત્માનો વિકાસ ઈચ્છનાર માધકે ઈચ્છિત સ્થળે પહોંચે ત્યાં સુધીમાં આવતા વિધિ ઉપર (બનીશ દોષો ઉપર) નિજ્ય મેળવવો જોઈએ પરંતુ વિશેષ બળ પ્રવૃત્તિમાં ખર્ચીને ત્યારે હવે પ્રવૃત્તિમાં-વિધિમાં શું શું આવે છે-ક્યા ક્યા સૂત્રો આવે છે અને તે શા માટે ? તેના ઉપર દૂકામાં વિચારીએ

સામાયિકની પ્રતિમા શ્રી નવમગ્ગર પ્રથમ મગનને માટે ગણવામાં આવે છે. પચ્ચપત્તમેષિને કે કોઈને પણ નમન પ્રદાનને હેતુ એ હોય છે કે નમનીય આર્તમાં જેવા શુભો પ્રગટ છે તેવ શુભો પોતાનામાં અગ્રગ હોવાથી તે અગ્રગટ શુભો લાભમદિત વિધિ પ્રમાણે નમન કરતા પોતાનામાં પ્રગ્ગ ધાર જ્યોરિકાના અપેગર્મ મદાત્મા એમર્મન મનુષ્યની નમન પ્રતિષ્ઠિને સુદર રીતે ધરાવતા છતિ દાસ નામના નિગધમાં લખે છે કે શ્રીમાન પુત્રોને મનુષ્યો શા માં માન આપે છે ? શ્રીમાનમાં તથ્થ શક્તિઓ પ્રગટ હોય છે તેથી અને તે અત્ત ત્તા-freedom-liberty, શોમા-grace અને સામર્થ્ -power આપજીને એમ જણાય છે કે મનુષ્ય મનુષ્યને નમે છે પરંતુ આત્મિક દષ્ટિએ જોતાં મનુષ્યનો આત્મા પોતાનામાં ગ્રહેલા અગ્રગટ શુભોને પ્રગટાવવા, પ્રગટ થયેના શુભવાન આત્માને નમન કરતો જણાય છે.

પચ્ચપત્તમેષિ એટલે પરમ ઉત્કૃષ્ટ રથાને બિરાજમાન આત્માને નમન કરતા આપજી આત્મા તેઓના જેવા જ શુભોને પ્રગટ કરી આત્મવિશ્વની ટે એ પદોચ્ચની વાવના રાખે છે વળી નવકાર મત્રના ઉચ્ચારથી-પદ્મથી અને જાવનાથી સર્વ દુષ્કોની નિવૃત્તિ થાય તે-સર્વ પ્રખરનાં સુખોની પ્રાપ્તિ થઈ જશે પરમ સુખ કે અન્યાયધ સુખ કે અનતાનદ પ્રાપ્ત થાય છે.

સત્યવાચનગણાસજો-સર્વ દુષ્કોના નરણુપ પાપનો સર્વથા નાશ થાય. અને કારણનો નાશ થયો એટલે મનનો સદા નાશ થઈ જાય છે સકલ દુષ્કો કારણ પાપ છે માટે પાપના નાશથી દુષ્કોના પણ મહર્પ નાશ થાય છે વળાસજો સત્ત્મા એનો નાશ એનો અર્થ નથી પણ પ્રનાશન-અર્થ નાશ-સર્વથા નાશ જણાયે છે ખરું જાગવામાં આવે ત્યારે તેની રાખ થઈ જાય છે એને જાણના નાશ થયો કહેવાય પરંતુ તેની રાખ પણ ત્યારે જોડી જાય ત્યારે એ જણનો પ્રજ્ઞાત થયો કહેવાય તેમ જનન, અર્થ

તદુલ્લય, અર્થાત્ શુદ્ધ ઉચ્ચાર, શુદ્ધ વિચાર (અર્થ) અને શુદ્ધ ભાવ એટલે કે ઉચ્ચાર અને વિચારથી ઉત્પન્ન થતું જ્ઞાન એ ત્રણે વિધિએ નવગર મનને ગણવામા આવે તો સકલ પાપો નાશ થાય છે અર્થાત્ સંપૂર્ણ દુઃખનો સર્વથા નાશ થાય છે એટલું જ નહિ પરંતુ મગલા જ સર્વેસિ-અર્થ પ્રમાણે મગ્યો અર્થાત્ પુણ્યો-સુખો પ્રાપ્ત થઈ પદ્મ દ્વયદ્ મગલમ્-Supreme felicity-Highest Happiness-મનુષ્ય જન્મનું ઉત્તમોત્તમ સાધ્ય-Sumum Bonum પણ નવકાગના યથાર્થ સેવનથી પ્રાપ્ત થાય છે એ જ સ્વરાજ્ય-એ જ આત્મસ્વરાજ્ય કે મહાનમા મહાન આનંદ છે નવકાગમા પચ પરમેષ્ઠિ એટલે પાચ મહાન્ આત્મા-પાચ આદર્શ આત્માઓનું સ્મરણ-નમન-ચિંતન-ધ્યાન નવગર ગણનાર આત્માએ કરવાનું છે

આત્મા અને પરમાત્માનો સમય આપણે એટલા માટે જ ભેળો પડતો શરીરને હું માનનાર પરમાત્માનું સ્મરણ યથાર્થ કરી શકે નહિ, પરંતુ શરીરમા રહેનાર અમર આત્મા અર્થાત્ સ્વેગ કે મદ્યમ જે અતરાત્મ કેય છે તે જ પરમાત્માનું યથાર્થ સ્મરણ કરી શકે દાખલા તરીકે એક માણસ પામે એક પેસો છે અને બીજાની પાસે એક કરોડ રૂપિયા છે આ બન્ને પૈસાવાળા છે કાઈ નિર્ધન નથી. એક પૈસાવાળો પૈસાવાળો ગણાય અને કરોડ રૂપિયાવાળો પણ પૈસાવાળો ગણાય તેની જ રીતે એ સાદુ-સમત્તિવન-લવેકી આત્મા અતરાત્મા ગણાય અને પરમાત્મા એ મહાન્ આત્મા મહાન્ માન તદ્વાત્ ગુણોના વિસ્તારનો છે સાધક અજ્ઞાન નથી, પણ અપદ છે સાધ્ય સર્વજ્ઞ છે જ્ઞાન બિંબમા છે આમ સાધક સાધ્યનો સમય સમજી નવ રમનમા-ઉચ્ચારમા, વિચારમા અને ભાવમા પ્રવેશ કરવો જોઈએ ઘણી વાર નવગર ૧૧ પદનો ઉચ્ચાર મનુષ્યને કરતો ભેવામા આવે છે અર્થ પશુ કેટલાક ભાણુતા હોય છે પરંતુ શબ્દ અને અર્થ ઉપર વિચાર ના વિના ભાવરૂપ પ્રકાર બહાર આવતો નથી એ ભાવરૂપ પ્રમાણ મહાન્ આત્મા વિના મનુષ્યને યથાર્થ જ્ઞાન થતું નથી શબ્દ એ ચક્રમ્ છે અર્થ એ

ફાલ છે જેમ ચક્રમકના ફલકે સાથે અમકાવાથી તાલુખા રૂપે પ્રકાશ
બહાર આવે છે તેમ ચજન એટલે શુદ્ધ શબ્દ, અન્ય એટલે ॥
અર્થ અને તદુક્તિ^૧ એટલે વિચાર, જે બેગા થવાથી ભાવરૂપ પ્રકાશ
પ્રગટે છે સાધક આત્માને ખનર પડતી જાય છે કે જે પરમાત્મ
હું અમરણ કરી રહ્યો છું તેના પ્રગટ ગુણો જેવા જ મારામાં
અપ્રગટ ગુણો છે તે ગુણોને તેનું મતલ સ્મરણ-સેવન-આશા
કરવાથી રાત્રી રાત્રી પ્રગટ કરતો જાઉં છું

૧૧મ પદ્યપરમેષિના જીવા નથુ પડે એટલે કે નમો આચરિ
યાણ નમો ઉચ્ચજ્ઞાયાણ અને નમો લોચ સ્વરમાહુણ એ નથુ
પદના ભાવપૂર્વક જ્ઞાનથી સ્વરૂપાવગ્ચનાસળો-સર્વ દુષ્ટોનો સર્જના
નારા ધામ છે નમો અરિહતાણના ભાવપૂર્વક સ્મરણથી સર્વ પ્રકાર
ના મગલ સુખો-કલ્યાણકારક સુખો પ્રાપ્ત થાય છે નમો મિત્રાણના
સ્મરણથી પૂર્ણ સુખ-અન્યાબાધ સુખ-મહાન આનંદ પ્રગટ થાય છે

આ પ્રમાણે પદ્યપરમેષિને નમસ્કાર કર્યા પછી તેમાં જ રહેના
ત્રીજા પદની નમો આચરિયાણની સ્થાપના કરી પચિન્દિત નામનું
સૂત્ર કહેવામાં આવે છે કે જેમાં આચાર્યના જીવિત ગુણોનું વર્ણન
છે તે દ્વારા પથ નમન^૨ કરનારમાં રહેલા અપ્રગટ જીવિત ગુણોને
(જે ભાવ આચાર્યમાં પ્રગટ છે તેને) પ્રગટ કરવાનો હેતુ છે

શુરુ મહારાજની જોડાજગીમાં ઉપર પ્રમાણે પચિન્દિય બોલી
શુરુની સ્થાપના કરી તેને વસ્તુ કરતા મધ્યવર્ણ વદામિ કહેવાય છે
આ ઉપવાક્ય-pharase નો હેતુ એ છે કે આખા શરીરમાં મસ્તક
એ હિનમ મણાય છે મસ્તક જેણે નમાયુ તેણે સર્વસ્વ નમાયુ
એમ સમજવું અર્થાત્ નમન કરનાર આત્મમર્પણ કર્યું અને
આત્મમર્પણ કરી એવું સ્વીકાર્યું કે મારી સર્વ ધાર્મિક ક્રિયા-મારા

૧ વજ્રજાલ તદુક્તિ

૨ વદન મસ્તકેથી થાય અને નમન તદ્દકપરાત દૃઢચરો થાય

સર્વ ધાર્મિક અનુષ્ઠાનો આપની આજ્ઞા પ્રમાણે કરીશ ગુરુ મહારાજને
 ન ન કરતા એમ પણ કહે છે કે-જાવણિજ્ઞાપ નિસીદિઆપ-
 મર્મ માલ્ય વ્યવહારને છોડીને-મર્મ પાપ-આપારનો ત્યાગ કરીને યથા
 શક્તિએ વદન કરુ છુ વળી ગુરુ મહારાજને વદન કરતા એમ કહે
 છે કે 'इच्छामि समासमणो वंदितुं' હે ક્ષમાશ્રમણ ! હું આપને વદન
 કરવાને ઇચ્છુ છુ આપ ક્ષમાશ્રમણ છો ક્ષમા એ જ આપનો મુખ્ય
 આપાર છે (હું પણ વદન કરી માગમા ક્ષમા ગુણનો વિકાસ કરવાને
 ઇચ્છુ છુ મારે મારી ક્ષમાનો વિકાસ વિશેષ કરવો નથી પરંતુ આપ
 નામા જેટલી હદ સુધી ક્ષમા વિકાસ પામી છે તેટલી જ હદની ક્ષમા
 મારામા વિકાસ પામે એવા ભાવથી હે ક્ષમાશ્રમણ ! ભગવન ! હું
 વદન કરુ છુ) આત્માને શુભ બળની પ્રાપ્તિ અશક્ય નથી એમ જૈન
 શાસ્ત્ર કહે છે અને એ શુભ બળ પ્રાપ્ત કરવામા અન્ય પ્રશસ્ત નિમિત્ત
 તરીકે આત્મા એ ઉપાદાન છે અને પચપરમેષ્ઠિ એ પુષ્ટ નિમિત્ત છે-
 ગુરુ એ નિમિત્ત છે શ્રી શ્રીપાલ રાસના રહસ્યના પરિશીલનથી
 જણાય છે કે આત્મા આપકર્મી છે પોતાના જ આત્મ-બળથી, Soul-
 force થી તે ઉચ્ચમા ઉચ્ચ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે

સામાયિક ક્રમતા કાઉસસગ્ગ કરવામા આવે છે કાઉસસગ્ગ એટલે
 કાયોત્સર્ગ સૃજ એટલે છોડવું-let abandon-ઉત્સર્ગ એટલે
 સવથા છોડવું કાયોત્સર્ગ એટલે કાયાના ભાવને-દેહાધ્યાસને તથા
 કર્મભાવને છોડી આત્મભાવમા આવી પરમાત્મભાવમા સ્થિરતા-એકતા
 કરવી કાઉસસગ્ગની ક્રિયા કરવા પૂર્વે ધરિયાવહીનો પાઠ કહેવામા
 આવે છે ધરિયાવહીમા યોગશી લાખ જ્વાયોનિની જે દમ પ્રકારે
 વિરાધના થયેલી હોય તેની સર્વ જ્વારાશીની સાથે ક્ષમાપના કરાય છે
 અને વિગધના કરતા જે પાપ થયુ હોય તે પાપ ધાર્મ નાખવાને
 કાઉસસગ્ગ કરાય છે તસ્સ ઉત્તરીથી એમ જણાવે છે કે બાકી રહેવા
 પાપની નિર્ધાતનાને અર્થે હું કાયોત્સર્ગ રૂપ શુભ ધ્યાન કરીશ
 પાત્રાણ કમ્માણ નિગ્ધાયણદ્વાય ઠામિ કાઉસસગ્ગ પાપ કર્મની

નિર્ધારિતનાને અર્થે કાયાભાવ ઊભી હું આત્મભાવમા રહી પ
માગ આત્માને સ્થાપુ

કાર્યોત્તમર્ગ કરતા ને કોઈ સારીરિક અપવાદરૂપ-ને
વગર ધ્યાનએ પણ તથાવિધ સારીરિક સ્વભાવને લઈને
છે તેને માટે છટી રાખવા અગત્ય ઊસસિષ્ણનો ઉચ્ચાર
સોળ અપવાદ સિવાય કાયાને એક સ્થાનમાં વાણીને મૌનમ
મનને ધ્યાનમા રાખવાની પ્રતિજ્ઞા કરી કાઉસ્સગમ કરી રજ
સોગસ્સના પાડેનો ઉચ્ચાર કરાય છે તેને ચઢવીસત્યો પ
છે તેમા નામ નિષ્કેપનો સમાવેશ થાય છે

શ્રી આચાર્યસૂત્રમા આત્મસંરોધન માટે શ્રી વર્ધમાન :
શુ કર્યું તેવું વર્ણન આપવામા આ પુ છે એમની મહાન :
પ્રમાણે એમણે એવી પ્રતિજ્ઞા કરી કે કરેમિ સામાદયમ્, ૧
મે અકરણિજ્ઞ પાપકર્મ-હું સર્વ આત્માઓને સમાન ગણુ
કોઈ પણ પ્રકારનું પાપ કરીશ નહિ. આ જ પ્રકારે આવક પણ
ધરી માટે પ્રતિજ્ઞા લે છે કે કરેમિ મંતે ! સામાદયમ્ હે ભગવ
હું સર્વ આત્માઓને સમાન ગણીશ. સાવજ્ઞ ઝોગ પચક્ષર્ણ
કોઈ પણ પ્રકારનું પાપ કરવામા મારા મન વચન અને કાયાને
ચોક્કસ નહિ અને જાવનિયમ વજ્જુવાસામિ બ્યાસુવી નિયમ
ત્યા સુધી સમભાવે રહી મારા આત્મચુલુનું સંરોધન કરીશ પાપને-
કર્મને-કપાપને જેમ જેમ દૂર કરતો જઈશ તેમ તેમ મારા આત્મ
ચુલુનો વિકાસ કરતો રહીશ જૈનત્થન વૈજ્ઞાનિક-Scientific એટલા
માટે છે કે તેમાં કલ્પનાને સ્થાન નથી આત્મ-સંરોધન અને
આત્માવલબ્ધ મુખ્ય છે બીજાનો જે આધાર લેવામા આવે છે તેને
માન નિમિત્ત ગણવામા આવે છે પરંતુ જૈનદર્શને માન્યુ છે કે

૪ કાર્યોત્તમર્ગ કત્વી વખતે આત્મા કાયાનું જ્ઞાન જાગી દઈને અત
રાત્મભાવમા પ્રવેશ કરે છે અને અતરાત્મભાવમા રહીને ચારે પરમાત્માર્થ
સ્મરણ કરે છે ત્યારે અતરાત્મને પણ ભૂલીને પરમાત્મામા વલ્લીન થાય
છે એવી આત્મપ્રદેશોગ્યા બ્યાવેશ અશુભ ક્રોધોની નિર્ગળા થાર છે

આત્મા એ જ પરમાત્મા છે અને તે પોતાના શુદ્ધાત્મ ભાવમાં રહી પરમાત્મા યર્થ શકે છે હવે જો કોઈ એમ કહે કે શ્રી ધર્માનંદ સ્વામીએ દીક્ષા લઈ મોહની સામે-કષાયોની સામે યુદ્ધ કરી મહાનીર પશુ પ્રાપ્ત કર્યું—મોક્ષપદ પ્રાપ્ત કર્યું પણ આ કાળમાં તો શાસ્ત્રમાં કથા પ્રમાણે મોક્ષના દ્વાર બંધ છે તો આપણે શી રીતે મોક્ષપદ પ્રાપ્ત કરી શકીએ ? આ પ્રશ્નનું ઉત્તર એટલું અપાય કે અહીં જિભા રહીને શું કરવું છે ? સામાયિક કરી, તેમણે બતાવેના માર્ગે સામાયિકદ્વારા વહન કરી મોક્ષના બારણા સુધી પહોંચવું અને જ્યારે બારણું ઉઘડે ત્યારે દુરત તેમાં પ્રવેશ કરી દેવો જો એમણે બતાવેલા માર્ગે આપણે ગતિ કર્યા કરીએ તો ઠેક મોક્ષના બારણા સુધી તો આપણે પહોંચી શકીએ અને એમ કરીએ તો મોક્ષદ્વારમાં પ્રવેશ કરવાનો પહેલો વારો આપણો આવે લાવનને લાગે છે કે Door keeper—gate keeper—દરવાન યોગ્યતા વગરનાને મોક્ષમાં પ્રવેશ કરવા નથી દેતો અને તે દરવાન તે ક્ષીણમોહ છે મોહનો સંપૂર્ણ ક્ષય ન થાય ત્યાંસુધી આપણે મોક્ષના દ્વાર પાસે જિભા રહેવું પડે. પરંતુ knock and it will be opened—ખખડાવો અને દ્વાર ઉઘડશે તે પણ થોડા કાળમાં કે થોડા ભવમાં દેહભાવ છોડવાથી વિદેહભાવ—અંતરાત્મભાવ પ્રગટે છે અને અંતરાત્મામાંથી પણ કર્મભાવ દૂર કરી—શુદ્ધાત્મભાવમાં જો રહેતા શીખીએ તો મહાવિદેહને માટે આપણે યોગ યર્થએ એ યોગ્યતા આવી એટલે ત્યાંથી મોક્ષના દ્વાર ઉઘડા છે જેને શાસ્ત્રયોગ પ્રાપ્ત યર્થ પ્રામાણિકપણે વિધાનો કરવા છે તેનામાં સામર્થ્યયોગ પણ પ્રકટે છે, ૧ એમ શ્રી હરિભદ્રસૂરિ યોગનિદુમાં કહે છે પ્રણુ મહાનીર સ્વામીએ પરિપક્વો અને ઉપસર્ગો સહન કર્યા, કારણકે તેઓએ શોની કાઢ્યું કે આત્માના એકા પ્રેક્ષમાં અનંત બળ છે ઉદ્ધતી પણ તેમણે પરિપક્વો સહન કરવા માટે સહન લીધી નહિ પણ સ્વાવનનનથી—આત્મનગથી સકળ કર્મના ક્ષય કરી, આત્માનો

પૂર્ણ વિકાસ કરી આત્મસ્વરાત્વ પ્રાપ્ત કર્યું આપને આપણી કશિને
સ્વાસ્થ્યે ગાપવ્ય વિના યથાશક્તિ તેમને પમને માણીએ તો અત્ય
આપને પણ આત્મવિકાસ કરી શકીએ-આત્મસ્વરાત્વ મેળવી શકીએ.

આપને શ્રી વીર પ્રભુની સ્તુતિમાં આપને છાએ કે જન્મામિ વીર
નિરિસારધીરમ્ દે વીર પ્રભુ । હું આપને નમસ્કાર કરુ છુ આપના
એ સામર્થ્યને નમું છુ કે જે સામર્થ્ય મેરુ પર્વતના જેવુ બડમ ॥ અગ
પર્વતમા એ ગુણ જોવામા આવે છે અને હીન્દ્ર શ્રી રવીન્દ્રના
મોટાભાઈ જેને બાદાદા કહે છે તે કહે છે કે મમે તેની વીજળી પડે
તો પણ અશ પર્વતમા કાટ પડતી નથી અને મમે તેવો તરસાદ વગર
તો પણ અશ પવતની એક કાકરી પણ ખગતી નથી. નાવી જ રીતે
મહાપુરો પર્વત શિરોમણિ મેરુના જેવા બડમ ॥ પરિવદ્ધપ દૃષ્ટિએ કે
ઉપસર્ગદ્વપીજળીનો તેમનો પગભવ કરી શકતી નથી તેઓના આત્માના
અનંત સામર્થ્ય પાસે સ્વર્ગ મૃત્યુ અને પાતાલ એ ત્રણે ભોકના
આશ મામર્થ્યો પોતાનું મસ્તક નમાવે છે

સ્વાવલબ્ધનો માટે જોનશાસ્ત્ર વધારે બાર આપતું જાણાય છે
જોનશ રાખીને શ્રી મહાવીર ઉપર રાજ હતો તે રાજ પ્રચલ્ત
હતો અને તેના અવલબ્ધની તેઓ બધી ઉચી સ્થિતિએ-મયુધર
પ વીએ પહોંચ્યા હતા પરંતુ પ્રચલ્ત મગ પણ કેવળજ્ઞાન મેળવવામા
અતરાયરૂપ થયો આથી તેમને વિચારવ્યા ર્થ કે શ્રી મહાવીરે
સ્વાવલબ્ધની દૈવલ્ય પ્રાપ્ત કર્યું તેથી તેમનું આરિત્ય પણ મને સ્વાવલબ્ધને
ગ્રહેવાનો પરાક્ષ બોધ આપે છે આ વિચાર આવતા-સ્વાવલબ્ધને
ગ્રહેતા દુરંત જ દૈવલ્ય પ્રાપ્ત કર્યું આ ઉપરથી જાણાય કે પ્રચલ્ત
રાજ છે તો આદરણીય પરંતુ છેવટે સ્વાવલબ્ધ-આત્માવલબ્ધ જ
પૂજ્યતા પામવાનું અમોઘ સાધન છે

જોનશાસ્ત્ર એકાન્ત નથી અનેકાન્ત છે તેનો સ્વાદાદ-અનેકા
ન્તવાદ એ મમાધાનવાદ છે જ્યાંસુધી સાધકે જીવ બાળક હોય ત્યાં

નુધી તેને પ્રસન્ન અનન્ય લેવું યોગ્ય છે પણ જ્યારે તે યુવાન
ધાય સાર આવનખને રહેવું યોગ્ય છે

પ્રસન્ન અનન્યને ગહેતા જે ક્રિયા કરવામાં આવે છે તેમાં
નિર્જ્ઞાના કરતા પુણ્યબધ-પુણ્યાનુમતી પુણ્ય થનાનો વિશેષ મહત્ત્વ
છે પુણ્ય બધને પણ મોનાની બેડી ગણના શુદ્ધ અધ્યાત્મીઓએ
એ જાણવું યોગ્ય છે કે તેમણે (મુમુક્ષુએ) જે ક્રમથી શાસ્ત્રમાં
ચક્રવાનુ વખ્યું છે તે જ ક્રમથી ચલુ જોઈએ પ્રથમ પાપને દૂર કરી
પુણ્યને માર્ગે પત્રી પુણ્યના ફળમાં અનાસક્ત ગઈ ગુણ આત્મસ્વરૂપ
લગ્ન વદન કરવું જોઈએ

પુણ્ય અને પાપ મને કર્મ છે-બીજી છે પાપગ્ય કર્મ આ
સસાગમાં બીજી જેવું છે પણ તે લટાગની જાતનું છે ત્યારે પુણ્ય
રૂપ કર્મ બીજી જેવું છે પણ મોક્ષ માર્ગના વાળાવિયા જેવું આ
પ્રમાણે જોઈએ તમાનન લૂટારા અને વાળાવિયામાં છે તેટલો જ
તકાવન પાપ અને પુણ્યમાં છે પાપ આત્મગુણો લૂટે છે ત્યારે
પુણ્ય લૂટારાથી બચાવે છે એટલું જ નહિ પરંતુ આત્મસ્વાતંત્ર્યના
માર્ગમાં વાળાવિયા રૂપ ચર્ચકે મોક્ષમર્ગના તો સુધી પહોંચાડે છે

કાયોત્તમર્ગ પાયા પત્રી મુદ્ધપતિ પડિયેહનારી ક્રિયા આવે છે
તેને પડિનેજતા પુરુષોએ ૫૦ પ્રકારની અને સ્ત્રીઓએ ૪૦ પ્રકારની
પ્રતિજ્ઞા કરવાની હોય છે પચામમાંથી ૩૫ નિષેધાત્મક-પ્રતિજ્ઞાઓ
કે અને ૧૫ વિધાયક-પ્રતિજ્ઞાઓ કે લાનનને તો દીના જેવું રૂપદ
જાણાય છે ૭ મતજનિ ભગવાને ઉપદેશના ગજયોગનો આમાં સમા
વે ૩ ચર્ચ જાય કે સાગપછી મામાલિક કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવામાં
આવે ૭ જિનાસુ સાધક એવી પ્રતિજ્ઞા કરે છે કે તે ભગવાન

૧ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યી યાત્રા કરવા જતા ગોક પ્રકારના બીજી સુદ કે
૪ ત્યારે ૫૦ પ્રકારના નીત વાળાવિયા તરીકે મરી વળના થી બચાવી
શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યને સમુખ રાખી આપાને ત્યાં પહોંચાગી પોતે નિવૃત્ત
પાપ છે-પાપા વગેરે છે

આપનું ઉપદેશોનું આમાયિક હું કરીશ જાણતા જવ ધમ્મો । આપને
આજ્ઞા એ જ માગે ધર્મ છે જેમ છુકર દી, વોર્શોગન પોતાના
ઉપરીની આજ્ઞા પાળી અને તેમને ખુશી કરી એવી ૫ રીએ પહોંચો
કે જેનાથી તેણે અમેરિકાની તમામ ગુરામ પ્રજાને અમેરિકન લેકોની
સમાન કક્ષાએ પહોંચાડ્યા પ્રામાણિક સેવક તે કહેવાય કે જે એનને
-જોને-Masterને આજ્ઞા કરતા થકાવે પણ આજ્ઞા પાળતા પોતે
થાકે નહિ છુકર દી વોર્શોગન કે જે રહે ૧ વાંડે હતો
તેણે પોતાના શેકને આજ્ઞા કરતા થકાવો અને છેવટે મોટે હોદ્દે
પહોંચ્યો તેના પ્રત્યક્ષી જ્ઞ વિદ્યાપીઠા-Universities ગુરામ
જાતિના લેકોને સ્વતંત્ર બનાવવા માટે સ્થપાઈ છે

ફરેમિ મત્તેમા જે પ્રતિજ્ઞા લેવામાં આવે છે-જે પચખ્યાય
લેવામાં આવે છે તેમાં પૂર્વાવ્યાસ લઈને-દેદાખ્યામો લઈને-મોહા
આસને ધર્મને કલ્પ બૂન થઈ જાય તો વડિજમામિ, નિદામિ,
ગરિદામિ જાગ્યાળ જોલિરામિ' હું પાપ જાનને નિહુ છુ ગુરુ
માણીએ ધિક્કારે છુ અને વોમિરાવુ છુ એટલે કે ઓવી બૂનો
કરીથી હું કરીશ નહિ એવું કહી હું મારા શુદ્ધ સ્વભાવમાં પાછો
આવુ છુ આમ કરના કરતા જ્યારે જનીસ દોષોમાંથી એક પણ
દોષ થાય નહિ ત્યારે આપણે સામાયિકની મિદ્ધિ નજીક આવી
ચડશું ૫૮૭ એટલું જાણતું જોઈ મે કે ૬ ધીરુ છુ-હું જાનન છુ
એવું માનીને સામાયિકની શુભ કિસા કરનાર Jacob's Ladder-
નિમરણીએ ચડતા હોય તેમ જાગે છે અને સવેગ અને પ્રથમ
જાગે જે સામાયિક કરતા હોય તે જાગી ઝડપે પોતાના સાધ્યને
પહોંચે ■ જેમ જણાવ ૭

શ્રી હરિભક્ષરિ કહે છે કે જે સાધ્યે સાધ્યની સાથે જોડે તે
ધાર્મિક સાધન યોગ છે જે ધર્માનુષ્ઠાનો શુદ્ધાત્માની સાથે જોડે તે
યોગ છે પતજનિ જગવાને ચિત્તવૃત્તિઓના નિરોધને યોગ કહ્યો છે
'યોગચિત્તવૃત્તિનિરોધ' ચિત્તવૃત્તિઓનો નિરોધ કરવાથી 'તદા

દષ્ટુ સ્વરુપેઽસ્થાનમ્' * દષ્ટા રૂપ આ આત્મામા પોતાના સ્વરૂપનો સાક્ષાત્કાર થાય છે પરંતુ જ્યેનશાસ્ત્ર જાણે એવું કહેતું હોય કે 'યોગો યોગનિરોધ' સાવચ્છ યોગને બંધ કર્યા એટલે સ્વાભાવિક રીતે મન, વચન અને કાયા પુણ્ય પથે વહે છે મન, વચન અને કાયાને આત્મા ભણી વાચ્યા એટલે યોગનિરુદ્ધ થઈ શુદ્ધાત્મા કે પરમાત્માનું સ્વરૂપ પ્રગટ થાય છે

અહિંસા પરમો ધર્મ એમ કહેવામા આવે છે હિંસા ન કરી એ મહેનું છે, છતાં એમ કહેવું પડ્યું છે કે આપણને એમ કવું ધણું કઠિન લાગે છે ન કરવું એ ધણું કઠિન છે હિંસા કરવાની ટેવ હિંમા ન કરીને દૂર કરવાની છે જીવ ક્રિયા વિના રહી શકતો નથી. જ્યારે તે હિંસા કરવાનું બંધ કરે છે, ત્યારે તે તરત જ અહિંમા કરવાની ક્રિયા કરે છે જે જીવે મનુષ્યો ગાળ આવે છે એ જ જીવે આશીર્વાદ પણ આવે છે જેને ખોટું બોલાવાની ટેવ છે, તે ખોટું બોલવાનું બંધ કરે કે માયુ બોલવાનો જ એ જ પ્રકારે પાપ કરવાનું બંધ થાય કે મન વચન અને કાયાના યોગ સ્વાભાવિક રીતે પુણ્ય વ્યાપારમા જોડાઈ જાય છે દાખલા તરીકે ધરિયાવહિન સૂર્યાં જે અભિહયા વગેરે ભ પ્રકારે વિગધના ગણાવી છે એ વિરામના બંધ થતા જ જીવમા સ્વાભાવિકપણે મમભાવ કે આત્મભાવ જાગ્રત થાય છે અને આત્મભાવ જાગ્રત થતા પછી એ જીવોની ગુણ-મેરા-આગધના કરવા માટે છે

વિગધના કરી જીવ જ્યારે નરકમતિ સાવતો હતો ત્યારે આગધના કરવાની ભાવનાથી-સૂર્ય જીવોની આગધના કરવાની ભાવનાથી પુણ્યના આગધની મામાધિક પહેલે છે કે તીર્થંજર પદ પ્રાપ્તિ રૂપ પુણ્ય ઉપાર્જન કરે છે

મર્ષ છે। સર્ષ છે। થોડીવારમા પાચ પચામ માણસો એક
 ધૂઈ ગયા કેટલાએક જૂઓ પાચના લાગ્યા કે સાણુઓ લાવે એટલામા
 પા બચીત થયેના ટોળામાથી એક મનુષ્ય ગેડીને માનસ વધ આપ્યા
 મને એકાનમના તેજથી જણાઈ આવ્યું કે જેને જ્યાં મધ દેખે ક તે
 એક દોરડી હતી તન્ત જ બધાના હૃદયમાથી બહાર લાગી ગયો એ જ
 પ્રકારે ત્યાર આપણે જીવોને—નાગની તિરચ, મનુષ્ય કે દેવ તરીકે તેઈએ
 છીએ ત્યારે કોય માન માયા, લાભ અને મોહરૂપી મયો કે નિર્ગ
 આપણા મનોભાવને—આત્મભાવને બાજી નાખે કે—નિર્લક્ષ્ય કરી નાખ
 છે જેથી કરીને આપણે ખરેખરી વસ્તુ અર્થાત્ આત્મક ૧ જના નથી
 પરંતુ મામાયિકૃષ્ણ જ્ઞાનમ લાવનાર મહાત્મા આપણને ખાજી આપે
 કે, આશ્વશરીર નથી—પાચ નથી—કર્મ નથી એટલે કે મનુષ્ય તિરચ
 રંગેર નથી પરંતુ આત્મા છે એવું જોતા જ આપણા ગમનેપરપ
 ભય અને આમંત્રિયાની તરી અને આત્મા પોતાના શુદ્ધ સ્વભાવમા
 મન આત્માઓ માથે મમભાવ ગદા અનતાન તે અનુભવશે

પરમાત્માને નીનરામ શા માટે કહેવામા આવ્યા / પરમાત્મા
 પૂર્ણ મમભાવનાળા છે મર્ષ આત્માઓને પોતાના મમાન ગળુનાગ છે
 દેહના કે ઢમના બે થા હના જી। જી। નાના મોટા હજારા ભાગે
 હરતામગના કાળાગોગ કે જીયા નીચા જણાય છે પરંતુ આત્મદષ્ટિએ
 મર્ષ આત્માઓ મમાન છે ગરીગને નઈ જેને આપણ બૂનથી વન
 અપનિ તરીકે, કીડી તરીકે, મનુષ્ય તરીકે અદ્યર્તા તરીકે ક હક
 તરીકે ગણીએ છીએ તે સર્વમા એકે પ્રેક્ષ વિનય કે ઓઠો નથી
 કીડીમા બ। દાથીમા આત્મા મમાન છે પરંતુ તે કીડીમા અમિત
 જગ્યા છે ત્યારે દાથીમા વિશ્વમિત જેમ ગળગનો વટકો સુચિત
 થાય છે તેમજ વિશ્વમિત પશુ થાય છે, તેની જ રીતે આત્મપ્રેરો ૫।
 અસુચિત તથા નિશ્ચિત થાય છે પશુ તેઓ દોર છે સમાન આટના મા
 જ 'વરેમિ સામાદયમ્' જ્યાં મુળ મને આમંત્રિયાની પતિના છે
 ત્યાંમુની જ્યતના તમામ હોવોને—યોરાની લાભ હવેયોનિના ગર્વ

જીવેને મારા સમાન ગણીશ એટલે કે વર્ધમાનમાં જેવો ભાવ
તેવો જ ભાવ સર્વ જીવોમાં રાખીશ એ સમભાવના અધ્યવસાન
દેહ યવાને 'સાચજ્ઞ જોગ પવ્વકમામિ' એટલે મન વચન અ
કાયાના યોગથી આઈપણ સાવજ એટલે પાપ-નાપાર હું કરીશ નહિ ક
નીશ નહિ આવો નિયમ હું પાવતુ જીવ પામીશ જાચજ્ઞીય પવ્વક
સામિ' આ સમભાવથી નથી થતો રાગ કે નથી થતો દ્વેષ તેથી ન
પ્રભુ વીતરામ છે અને રીતદ્રવ્ય છે પ્રભુ વીતરામ અને વીતદ્વેષ હોના
છતા-રાગદ્વેષ રહિત હોવા છતા તેમને વીતરામ સા માટે કહેવામાં
આયા ? તેનો જવાબ એ કે દ્વેષ કરતા ગમને જીતવો બહુ
સુરેકલ છે ધર્મવ્યાપાર દેષને અટકાવી શકે છે પરંતુ કેટલાકથી
તે ગમને અટકાવી શકાતો નથી ના વાતને સ્પષ્ટ મમજવા માટે
એ- ઉનાદરણ્ય લઈએ

એક વેળા પૌરુષ નામની ધાર્મિક ક્રિયામાં-એટલે આખા જિવ
મના મામારિકમાં સોએક માણસ રોકાએલા હતા તેમાં ધીરજ નાન
નામના એક મુદરથ પણ હતા મધ્યાહ્ન પછી સુશીલ નામનો એક
મનુષ્ય આવ્યો અને આવીને ધીરજભાઈ ઉપર ધાર્મિક રીતે ગાળોનો
વરસા વરસાવવા લાગ્યો મુનિરાજ પણ બેઠા હતા પૌષધમાં આવેના
મનુષ્યો પણ પોતાના ધાર્મિક ઉપકરણો સાથે મેકા હતા આ બધાને
જોઈને તથા પૌષધમાં હોનાથી ધીરજભાઈ કાઈ બે ના નહિ અર્થાત
ધાર્મિક ક્રિયાએ તેો સુશીલની સામે દ્વેષ કરતા અટકા રો કાઈપણ
પ્રત્યુત્તર ન મળવાથી સુશીલભાઈ ચાલ્યા ગયા હવે શુ બન્યુ
કે મુનિમહારાજ તેમજ પૌષધની ક્રિયા કરનાર મનુષ્યો ધીરજભાઈની
શાન્તિના-રીરજના વખાણ કરવા લાગ્યા ધીરજભાઈ મનમાં
કુનાયા પણ તે કોઈએ બધું નહિ આ પ્રમાણે તેઓ ધાર્મિક
ક્રિયા કરતા હતા કટામણ્ય મુદપતિ ચરવળો શુરુ મહારાજ
અને પૌષધ કરનારા બાધવો એ ધર્મના સાધનો હતા પણ વખાણ
શુના ત્યારે તેઓ ખુલી થયા વગર રહ્યા નહિ કારણકે તેઓ

તે વખતે સમજી શક્યા નહિ કે જે વખાણ થાય છે તે પોતાના આત્માના નથી પરંતુ ચતનામકર્મના થાય છે માટે મારે તેમા મોહ પામવો જોઈએ નહિ આથી શ્રી મેશ્વરીમહાજીને^૧ લાગે છે કે દેવ કરતા રાગ જીતવો ખૂબ જ મુશ્કેલ હોનાથી એ રાગને પણ જીતનાર-દૂર કરનાર મહાત્માને વીતરાગ ગણી તેમને પરમાત્મા ગણ્યા એવા રાગદ્વેષ રહિત સર્વમા સમભાન રાખતા શીખવાની કોઈ કળા હોય તો તે સામાદયમ્-સામાયિક જે

આ સામાયિક સિવાય ખીજી પણ જાતના સામાયિક કરી શકાય છે અને તેથી જ અને લાગે છે કે વહુસો સામાદય હુજ્જા એવું સામાયિક પાગતાં કહેવાય છે એવી જાતના સામાયિક આઠ રીતે થઈ શકે છે ૨

- (૧) મમભાવ સામાયિક — સર્વ જીવ ઉપર મમતા ભાવ રાખવા ૩૫.
- (૨) સમયિક સામાયિક — સર્વ જીવ ઉપર દયા ભાવ ૩૫.
- (૩) મમવાદ સામાયિક — રાગદ્વેષ છાડીને મથાર્થ વચન બોનવા ૩૫.
- (૪) મમામ સામાયિક — થોડા અક્ષરમા તત્ત્વજ્ઞાન ૩૫.
- (૫) સક્ષેપ સામાયિક — થોડા જ અક્ષરમા કર્મ નાશની વિચારણા ૩૫.
- (૬) પગિષ્ઠા સામાયિક — તત્ત્વનું જાણુપણુ થવા ૩૫.
- (૭) અનવદ્ય સામાયિક — પાપ વગરની પ્રવૃત્તિ કરવા ૩૫.
- (૮) પ્રત્યાખ્યાન સામાયિક — નિષેધ કહેલી વસ્તુના ત્યાગ ૩૫.

હવે જરા આગળ વિચારીએ સામાયિકના પ્રત્યાખ્યાનમા તત્ત્વ મતે ! પદ્ધિકમામિ એવું એક પ આવે છે તેનો ભાવ ગેરે છે કે આત્મા પોતાના સ્વભાવને છોડી વિભાવમા ગમેયો દ્વેષ ત્યાથી તેને પાછો સ્વભાવમા લાવે એ અગ્રેજીમા તેને Confession કહે છે જેન પરિભા-

૧ હાલ શ્રી મવચસાગરજી

૨ જુઓ 'આદર્શ જૈનોના આદર્શ સામાયિક' સુ. ૫ હિત સાક્ષર

પામી તો પ્રતિક્રમણ કહે છે મદાત્મા ગાંધી પોતાની આત્મકથામાં પોતાના મવા દોરો કમૂન કરે છે તે પુસ્તકમાં જૈન પ્રતિક્રમણની જાણી થાય કે દોરો કમૂન કરવા કબૂલ કર્યા પછી પુનઃ તેને ન કરવા અને તેમ કરી આત્માને નિર્મળ કરવાની ઈચ્છા રાગા નિત્યાનુગોચરે અર્થ મેં ક્રિયાપદ Intransitive verb કે સંબંધે I'ncapable voice વાપરવા નહિ જાનના મિત્ર નાન્ટ રિજેક્ટરી આ પ્રયોગ કરતા હતા । ખ્યાતરૂંકે તેમના પુત્રને તેમણ પૂછ્યું કે અગ્નિ કેમ પડે? પુત્ર જવાબ માપે કે માપુજી । તાયમાથી એ પ । એ તેમણે કહ્યું ॥ એમ ન જોરાય પરંતુ એમ કરે કે મે પડી નાખ્યા અગ્નિમાં પોતાની મેળે પડી જવાની શક્તિ નથી મે રિચારપૂર્વક-જાનપૂર્વક અગ્નિને બરાબર હાથમાં પકડ્યા નહિ તથી તે પડી શકે એમ તા કહેવું જોઈએ આમ આપણે પોતાના ગૈર-વૈ-જ્ઞાના પુત્રની જેમ મના કમૂન કરતા નથી જો કાંતો મીજા કોઈ ઉપ અ દોરો ગણી પાડીએ છીએ એથી કરીને આપણા આત્મામાંથી રોનિત્રિતિ થતી નથી દોષનિર્મૂલિ વિના આત્મા પાતાના વિજય કરી શકે નથી-વિધિ ઉપર જન મેળવી રાખે તથી

દ્વિદષ્ટિ મયા પડી અનગત્તમદષ્ટિ થતા આપણે કર્મના શ્વેત રૂપ ભર્મણ જેહમાં થતા નાના રિકાગમાં પડીએ છીએ ધણાએક વિદ્યારો મનને ગાય આપતા પણ જમ્યાન છે એ વિદ્યાન કરિ ગાય છે કે —

મન તુ મમાર થા મા

દોરમા માઇ જા મા

મન તેને જરામ આપે છે કે મનુ । હું મમાર નથી હું તો જા છું તમે પોતે જ મને દોરમા પટકો દો આપડી મને મમાર હા છો તમે તિજરે વાજવા તો હું જડ મન અર્થને શિખરે ચડુ છું નગમ્ની ખા મિ પડે નો હું નગમ્ પડુ છું તમારી પ્રેમણા વિના મારાથી મર્ધ થવું નથી આમા દોર કે મુણુ તમારા છે તેને તમે મારામા આરોપો છો માટે તમારે પદિક્કમામિ કહેવું જોઈ મે

કેટલાએક લક્ષ્મીને દોષ આપે છે, જગતમા કલહનું મૂળ લક્ષ્મી છે લક્ષ્મી તે વખતે ચૈતન્યને ઘેર છે કે હુ તો જુ મારો દુરુ-પયોગ તમારા હાથમા છે હુ જડ હોનાથી માગમા ગુણુગેય નથી ગુણુગેય તો તમાગમા છે પરંતુ તેનો આગેપ નમે માગમા ઝગ ઝગ હુ લક્ષ્મી છુ તમે લક્ષ્મીના પતિ છા હુ નારી છુ, તમે નાગવણુ છા તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે મારે તો ચાનવુ રચું માટે તમાગેયને માટે તમારે પ્રાયશ્ચિત કરવુ જોઈએ-પ્રતિશ્મણુ ઘરવુ જોઈએ

કેટલાએક શાસ્ત્રો પણ જાણે પોતે દોષ રહિત હોય તેમ કમને દોષ આપે છે નિચાગ કન્યા જણાય છે કે કમ તો-કર્મપતિ જ્ઞામ ગમ્મ તો નિપક્ષપાત ન્યાયારીશ-Judge જેવા દેખાય છે આત્માની મહારાજના રાજ્યમા-અગત્યમા-Self-governmentમા કોઈ વધાર્થ અવગ્યા ગમ્મનાગ-Government ચલાવના હોય તો તેકમ અવગ્યાની ન્યાયારીશ છે તીર્થકર જેના જીવને પણ તે તેના દોષની શિક્ષા અને ગુણુનો મનો આપ્યા વિના રહેતો નથી ગમ્મ મહારાજના ન્યાયાધીનપગાનુ કાર્ય જે નિપક્ષપાતપણે કરતો દોષ તે પ્રમાણુપન-Certificate મેળવવાને માટે નાપડ છે કે હપકાને / કર્મ ગિમાઈને આત્માને કહ છે ? મને પેન્શન આપો માર તમાની એવા નથી કરી મને તો લાગ છે કે મનુષ્યમા એવી દિમ્મત આવરી જોઈએ તેણે પોતાનો પૂર્ણ વિકાસ કરવો હોય તો જડ એના મનનો, લક્ષ્મીનો કે કર્મનો દોષ ન મદત જે દોષ પોતાનો છે તેને પ્રતિ હમી મામાયિક વડે ગુજ કરવા જોઈએ

મામાયિકમા આત્મપ્રતીતિ યાન છે કે નહિ / થાય કે તે કેવી રીતે / Whether the conviction of the soul is possible or not? If it is possible how is it? Let us see નેપેધિક રીતે-Negatively જોના એટલુ જણાશે કે આ

૧ આત્મવીર્ય ખીલે તો મહાત્મા ગાધીની જેઠે દોષો જણાય તે પ્રગ કરવા, ગુણુ નહિ ગુમો તો સ્વાભાવિક રીતે પોતાના તેજે પ્રકાશી રહે છે

તો મારો મંતર નાશ થવાનો નથી કે-ચ ફિલોસોફર પિસ્કલ (Piscal) કહે છે કે કેટલાએક એવા વિષ છે કે જેનો એક ગ્રેનનો આકમો ભાગ મનુષ્યને મારી નાખે છે પરંતુ એ ગ્રેનના આકમા ભાગને ખમર પણ નથી કે હું મનુષ્યને મારી નાખુ છું જ્યારે મનુષ્યમા ગ્રેહો આત્માને ખમર છે કે આ ગરીબ છોડીને હું જાઉં છું આત્માની વિગતતા તે આ છે કે તે શુ બને છે તે જાણે છે

કર્મ કરતા આત્મા બળવાન કેમ છે તે જોઈએ શાસ્ત્રમા કહ્યું છે કે આ ચોરાશી લાખ જીવાયોનિમાયો એક એક યોનિમા-એક એક Classમા આપણે અનતીવાર અવનર્વા છીએ નારકી અને તિર્યચના દુખો અનનવાર આપણે સહન કર્યા છે એ મધ્ય દુખોનો નાશ પણ થયો છતાં તમે અને હું બધાય નારકી તિર્યચ અને દેવતાના મારોપમ કે ૫ યોષમના સુખદુખો ભોગવી આપ્યા છતાં-હજી કાનમ છીએ એ જ પ્રમાણે દુખોનો નાશ કરી આત્મા મનુષ્યના ઉત્તમોત્તમ ક્ષેત્રમા આવી પહોંચ્યો આટલું તો અમમ^૧ નિર્જરાએ તે કરી રાક્યો તો હવે સકામ^૨ નિર્જરાએ મનુષ્યમા રહી નહીં લોકથી પણ ૫૦ એવી ઉત્તમોત્તમ સ્થિતિ કેમ ન પ્રાપ્ત કરી શકે? આત્મામા એ સ્થિતિએ પહોંચવાનું બગ પશુ છે તે અનત છે તેના એકેક પ્રેશમા અનત કર્મની વર્ગણાઓ દહારી દે તેના કગતા વિશેષ બળ છે તેથી જ એમર્સન કહે છે કે, Eating, drinking, sleeping and clothing is not man only it does not represent him ' વોટ પોટમેને પણ કશું છે કે, 'I am not contained between my boots and hats '

જેનં ધર્મની ધાર્મિક ક્રિયાઓમા છ આવશ્યક મુખ્ય મનાય છે અને તે અવગ્ય કરવા જોઈએ એ છ આવશ્યક તે (૧) સામાયિક,

૧ વમર સમજ્યે, હિંજાવિના પરાધીનપણું

૨ સમજથી, હિંજાપૂર્વ,

(૨) ચક્રવિસત્થા (૩) ૧ નં (૪) પ્રતિક્રમનુ (૫) દાયાત્સર્ગ અને
 (૬) પચ્ચક્રખાણુના નામથી ઓગખાર કે નેમનુ મામાનિક એ
 મે એનુ આવરણ ૬ ૨ જેની અ ૭ ખાળના ૫ મે આવરણકો
 આવી જતી છે

કરેમિ મામાદયમ્મા મામાનિક આવરણકો મત મા
 ચક્રવિમત્થો આવરણકો તસ્મ મતે ! મા (૧૬) ૧૬૧૬ આવરણકો
 પટ્ટિકામામિમા તિમ્મજા આવરણકો મળેણ યોમિરામિમા
 દાયાત્સર્ગ આવરણકો અને સાયજ્ઞ જોગ પચ્ચક્રમામિમા
 પચ્ચક્રખાણુ આવરણકો અમારા થાપ છે ૧ મા પ્રનાથ આ
 છે એ આવરણકો શ્રી રાગ પ્રમલે જનમા ઉતારી મિત્ર કરેતા અત
 ઉપદેશી ક્રિયામા આવી જતી છે

માનુ-આખી મે પચ્ચક્રખાણુમા કરેમિ મતે ! મામાદય, મત
 સાયજ્ઞ જોગ પચ્ચક્રમામિ । જાયજ્ઞાયાપ પચ્ચક્રમામિ ।
 તિવિદ્ધ તિવિદ્ધેણ । મળેણ યાયાપ કારણ । ન કરેમિ જ

પ જ્ઞાનતા જ નથી આ પ્રમાણે માત્ર અને ગૃહસ્થના નામો
ધિક્કમા ફેર છે

આમ માધુએ હમેશને માટે સામાયિક મહણ કરવું હોય છે
ત્યારે ગૃહસ્થને તે અમુક રખતને માટે કરવાનું હોય છે એ અમુક
રખત તે ૪૮ મિનિટનો છે તેની અન્ન તે સ્વાધ્યાય કર છે

આ પ્રમાણે મામાયિકમા આપણો આજ શ્રી મહારી ન્યા
મીનો છે આપણી ખીનેલી અને ખીનની શક્તિ પ્રમાણ તેમનું
મામાયિક મમજ ક્રિયામા મૂકીએ તો પાંચુ આત્મજ્ઞાન, પછી
આત્મજ્ઞાન, પછી આત્માનંદ અને ડવટ આત્માનું અપૂર્વ ઓ
અપ્રત્યક્ષ પ્રાપ્ત થાય પતનજિ કરે છે કે સત્ત્વગુરુપાન્યતાત્યાતિ
માત્રસ્ય સર્વભાવાધિષ્ટાત્ત્વ સર્વજ્ઞાનૃત્ત્વ ચ । અથાત્ મત્ત્વ
એટલે બુદ્ધિ જે પ્રકૃતિનું પ્રથમ પગિણામ કેને અને પુરુષ એટલે આત્મા
અથાત્ ૧૮ અને ચૈતન્ય એ મન્નેનું સમજાવડે જ્ઞાન થતા જ મર્વ પાયો
ઉપરનું અધિગતાપણ અને મર્વપાણ સાધકને પ્રાપ્ત થાય છે તદ્ વૈરા-
ગ્યાદપિ વૈષ્ણવીજન્મયે વૈગ્લ્યમ્ । તેમા એટલે પ્રકૃતિમા-કર્મમા
વૈગ્લ્ય થતા દોનો સ્વ થાય છે અને ફેરફાર પ્રાપ્ત થાય છે ૨

મેની વતકથા છે કે એકનાર અધકાર શ્રી ધર મદાગજ
પામે ફીયા કરવા યો અને કવ્યુ ૬ મદાગજ । સુય મો ક્યાય
દવા તો નમા ધન્દે કવ્યુ કે, હમણા તુ જ હુ સુરતે મોનાનીને
કપકો આપીરા અધકાર જતો ગ્યો પછી ધન્દે સુર્પો મોનાનીને
અવકારને કનકના માટે કપ । આખો સુય કવ્યુ કે મદાગજ ।
આમર ખાદુ ખોતે જ ના માટે તે માગી પાછળી રાત કરે છે એ
એ માગે રાત તો મોનાના તો મારી મમજ જે તે મને કહેને કે
૮ કનકુ હુ તો હુ માયુ માનીશ આજ પ્રાગે આત્મજ્ઞાન ગી

૧ તુએ શ્રી હરિભટ્ટ રિફ્ટિયા યા બિન્દુ 'જેને સાખ્ય પ્રકૃતિ બદ
છે, તેને જેનો કર્મ કહે છે

■ કૃમ્નકર્મજ્ઞયા માય (નત્વાર્ય જ ૧૦ સૂ ૨)

ભાણુ તેના સપૂર્ણ જોમમાં પ્રકાશ છે એટલે મોહરૂપ અપકાર
પોને જ જતો રહે છે

હવે આપણે આત્માની absolute-સપૂર્ણ શક્તિઓ સમજ
વાને યત્ન કરીએ પૃથ્વીપર ગતિ અને દિવસ છે રાત્રિ એ અપકારરૂપ
છે-દુષ્કર છે જ્યારે દિવસ એ ઉજાસરૂપ છે-સુખરૂપ છે પૃથ્વીની જે
બાણુ ઉપર સૂર્યનો પ્રકાશ હોય તેને આપણે દિવસ કહીએ છીએ તેથી
ઉત્તરી બાણુને આપણે રાત્રિ કહીએ છીએ પરંતુ આપણી સૂર્ય-
માળામાથી પૃથ્વીને દૂર કરીએ તો સૂર્યનો પ્રકાશ સર્વત્ર વ્યાપી રહેશે
જ્યારે અથવા તો આપણે પૃથ્વીથી ધણે ઊંચે જઈશું તો માણુમ
પડશે કે તા સુર્યાસ્ત કે સુર્યોદય જેવું કંઈ નથી સૂર્ય નિરંતર ઉદયમાન
છે એટલે કે ત્યાં આપણે Relative day and relative nightથી
પર absolute વાંચી, મા છીએ એમ આપણને લાગશે આવી જ રીતે
આ દેહરૂપ પૃથ્વી ઉપર શુભકર્મરૂપી દિવસ અને અશુભકર્મરૂપી રાત્રિ
આપણને જણાય છે પરંતુ દેહથી પર એવા આત્મસૂર્યના પ્રકાશમા
સ્વાતંત્રતા absolute light ની જોમ absolute જ્ઞાન પ્રકાશમા
મહાશક્તિ જણાશે

છોટે એટલું જ કહેવાનું કે આ સમાર રૂપ મહામનુદ્રમાની તર
વાળી સામાયિક રૂપ સ્તીમ આપણને મળેલ છે નાકાધિપતિ શ્રી
મહાશીર છે પાપજે મુખારો છીએ એ સ્તીમરમા જોમવાને માટે
૪૮ મિનિટ જેવા વખતની કિંમત આપી સામાયિકની ટિકિટ
પરીક્ષો માં આપણે એ સામાયિકરૂપ સ્તીમરમા ચડીએ તો
જોડા સાત્કારો પોઠારી પોઠારીને કહે છે કે જે સ્થિતિ ઉપર શ્રી વીર
મનુ પહોંચ્યા છે તેજ સ્થિતિએ તમે પહોંચ્યો આ ટિકિટ ખરીદીને
સ્તીમ આત્માઓ ત્યાં પહોંચ્યા છે અને હજી પણ અનંતા પહોંચ્યો

૯૦' જોગાભાઈ જેસીગજાઈ દલાઈ

નિમ ગ વિરાસ કાયજી

અમદાવાદ

સામાયિક સૂત્ર

દરિયાવહિય સૂત્ર-ધર્માપથિકી

(આયશ્વિત્ત)

इच्छाकारेण सदिमह भगवन् ।

इरियावहिय, पडिक्कमामि ? । इच्छ ॥ १ ॥

હે ભગવન્ । ઇચ્છાપૂર્વક આતા આપો તો ધર્માપથિકી ક્રિયાને
તિક્કમુ (ગુરુ અથના વડીલ તે વખતે આતા આપે કે પ્રતિક્રમે
જી માધુ અથના આવક કહે કે,) આતા પ્રમાણુ છે (૧)

इच्छामि पडिक्कमिउ, इरियावहियाण, विराहणार॥२॥

જતા આવતા માર્ગમા કે માધુ-આવકના ધર્મ-આચાર
જાળવામા જે (જીવની) વિગધના ચર્ષ હોય તે પાપ થકી નિવર્તવાને
જુધુ છુ (૨)

(જેમકે,)

गमणागमणे ॥ ३ ॥

એક ધ્યાનકેથી બીજે સ્થાનકે જતા આવતા, (૩)

पाणकमणे, धीयकमणे हरियकमणे,

ओसा-उत्तिग-पणग-दग-मट्टी-मकडा सताणा

—सकमणे ॥ ४ ॥

તે પગે કરી ચાપનાથી (જીન એટલે બેઈન્દ્રિય તેઈન્દ્રિય
ન્દ્રિય), બીજને ચાપવાથી (બીજ એટલે જે વાવવાથી
તેવા બીજ) લીધી વનસ્પતિ ચાપવાથી (વનસ્પતિ
માથી પડના ઠાગને (સુદમ અપકાય), કીડીનાં દરને
પર્ણની સેવાળને, મચિત્ત , પાણીને (અપકાય),

પચ્ચિદિય-ગુરુગુણ સમરણ

પચ્ચિદિય મવરણા,

તદ નગચિદ-વમવેર-ગુણિયરો ।

ચરચિદ-કમાય-મુવનો,

દમ મદારસ-ગુણોદિ સગુણો

॥૧૧॥

પાચ પદિયના વિષયને ગેમનાર

તથા નન પ્રમગની ક્ષબચર્વની શુભિને ધારણ કરનાર,

નાર પ્રકો ના કપાપોથી મુખ

આ (ઉપ કહેના) ના ર ગુણોથી સમુક્ત (૧)

પચ્ચમહ-વયગુણો,

પચ્ચિદિયારપાલનસમરણો ।

પચ્ચસમિથો તિગુણો,

છત્તીસગુણો ગુરુ મજ્જા

॥૧૨॥

પાચ મહાત્રતથી મુખ

પાચ પ્રમગના આચાર પામવાને મમર્થ,

પાચ મમિતિવાળા (અને) ન ર શુષ્કિવાળા,

(એ રીતે) છત્તીસ શુભનાળા માગ શુરુ છે (૨)

અમાસમણુ-પ્રણિપાત સ્વર

દ્વિજામિ સમાસમણો ।

પદિત જાવણિ જાવ નિર્સીદિવાવ

મત્યપણ વરમિ ॥

ટે સમાસમણુ । પાપ વ્યાપાગથી નિવૃત્ત થયે ન મારા શરીરવડે
(નારી) મયાશમિ વાદવાને છમ્મુ છુ (અને) મમ્મકવડે વાદુ છુ

ઇરિયાવહિય સૂત્ર-ધર્માપથિકી

(પ્રાયશ્ચિત્ત)

इच्छाकारेण सदिसह भगवन् ।

इरियावहिय, पडिक्कमामि ? । इच्छ ॥ १ ॥

હે ભગવન્ ! ઇચ્છાપૂર્વક આતા આપે તો ધર્માપથિકી ક્રિયાને પ્રતિક્રમુ (ગુરુ અથવા પડીન તે વખતે આતા આપે કે પ્રતિક્રમે પછી માધુ અથવા શ્રાવક કહે કે,) આતા પ્રમાણુ છે (૧)

इच्छामि पडिक्कमिउ, इरियावहियाण, विराहणाण॥२॥

જતા આવતા માર્ગમાં કે સાધુ-શ્રાવકના ધર્મ-આચાર પાળવામાં જે (જીવની) નિગધના ચર્ચ હોય તે પાપ ચક્રી નિવર્તવાને ઇચ્છુ છું (૨)

(જેમકે,)

गमणामगमणे ॥ ३ ॥

એક સ્થાનથી બીજે સ્થાનકે જતા આવતા, (૩)

पाणकमणे, धीयकमणे हरियकमणे,

ओसा-उत्तिग-पणग-दा-मट्टी-मकहा सत्ताणा

-सकमणे ॥ ४ ॥

જીવોને પગે કડી ચાપવાથી (જીવ એટલે બેઈન્દ્રિય તેઈન્દ્રિય તથા ચઉરિન્દ્રિય), બીજને ચાપવાથી (બીજ એટલે જે વાવવાથી ઊભી નીકળે તેમાં બીજ), લીલી વનસ્પતિ ચાપવાથી (વનસ્પતિ કાર), આકાશમાંથી પડના કાગને (ચુદ્ધ અપકાય), કોડીનાં દગને -ના રાતે, પાચ વર્ણની સેવાળને, મયિત પાણીને (અપકાય),

પ ચિદ્વિય-ગુરુગુણ સમરણ

પંચિદિય મરણો,

તદ્ નવવિઢ-ધમચર-ગુણિધરો ।

ધરણિદ-કસાય-મુક્તો,

દધ્ બહારસ-ગુણેદિ સંતુષ્ટો ॥૧॥

પામ્ય ઇન્દ્રિયના રિતને રોગનાર

તથા નવ પ્રમારની ધમચરની ગુણિતે ધારણ કરનાર

ચાર પ્રમારના કપાશેથી મુક્ત

આ (ઉપર કહેના) બાદ ગુણેથી મનુષ્ય (૧)

પચમહદ્ગયતુષ્ટો,

પંચચિદાપારપાલ્લસમરથો ।

પદ્મમિમો તિગુષ્ટો,

ઉત્તીમગુણો મુદ મગ્ધ ॥૨॥

પામ્ય મનાવનથી મુક્ત

પામ્ય પ્રમારના આચાર પાળવાને સમર્થ,

પચ મનિલિવાળા (અને) ૧૬ ગુણિવાળા,

(એ રીતે) બાદ ગુણવાળા માગ ગુરુ છે (૨)

ખમામમણુ-મણિપાત સુત્ર

દુષ્ટામિ રામામમણા ।

યદિત જાવણિગ્ગાણ નિર્સાદિવ્યાણ

મથણ મદામિ ॥

૧ સુમાધમણુ ' પાપ આપાગી નિહન થરેન માસ સરીરવડે
(આપી) વધાશાન્તિ વા રાને ઇન્દુ છુ (અને) મન્તકવડે વાદુ છુ

ઇરિયાવહિય સૂત્ર-ઠયાપથિકી

(આયશ્વિત)

ઇચ્છાકારેણ સદિસહ ભગવન્ ' 1

ઇનિયાગહિય, પઢિક્કમામિ ? । ઇચ્છ ॥ ૧ ॥

હે ભગવન્ ! ઇચ્છાપૂર્વક આતા આપો તો ઠયાપથિકી કિયાને પ્રતિક્ષુ (ગુરુ અથના વડીત તે વખતે આતા આપે કે પ્રતિક્ષો પડી સાધુ અથના આવક કહે કે,) આતા પ્રમાણુ છે (૧)

ઇચ્છામિ પઢિક્કમિઝ, ઇરિયાગહિયામ્, વિરાહુણાદ્ ॥૨॥

જતા આવતા માર્ગમા કે માતુ-આવકના ધમ-આચાર પાળનામા જે (જીવની) વિરાધના ચર્ધ હોય તે પાપ યકી નિવર્તવાને ઇચ્છુ છુ (૨)

(જેમકે,)

ગમણાગમણે ॥ ૩ ॥

એઠ સ્થાનકેથી બીજે ધ્યાનકે જતા આવતા (૨)

પાણકમણે, ધીયકમણે હરિયકમણે,

સોસા-ઉત્તિગ-પણગ-દગ-મટ્ટી-મકુટા સત્તાણા

-સરુમણે ॥ ૪ ॥

જીવોને પમે કડી આપવાથી (જીવ એટલે બેષ્ઠન્દ્રિય તેષ્ઠન્દ્રિય તથા ચૈરિન્દ્રિય), બીજને આપવાથી (બીજ એટલે જે વાવવાથી બગી નીકળે તેવા બીજ), લીલી વનસ્પતિ આપવાથી (વનસ્પતિ કાપ), આગ્રશમાથી પડતા કાગને (સૂક્ષ્મ અપકાય), કીડીનાં દગને -નાગગને, પાસ વર્ણની સેરાગને મચિત-પાણીને (અપકાય)

સચિત માટાને (પૃથ્વીકાય) કરોળીઆવાળી જાળને ચાપવાથી-
મમળવાથી (૪)

જે મેં જીવા વિરાદિયા ॥ ૬ ॥

જે શ્રવેની મેં વિરાધના કી હોય અર્થાત્ જે શ્રવેને મેં
પીડા ઉપજાવી હોય (૫)

(દૂકમા)

ષર્મિદિયા, વેશદિયા, સેશદિયા,

ઘડરિદિયા, પર્ચિદિયા ॥ ૬ ॥

એક ઇન્દ્રિયવાળા (પૃથ્વીમય અપકાય તેલકાય, વાઉકાય અને
વનસ્પતિકાય) એ ઇન્દ્રિયવાળા (કૃમિ સખ અળસિયા વગેરે)
અન્ય ઇન્દ્રિયવાળા (જૂ માત્ર કાઠી વગેરે) આર ઇન્દ્રિયવાળા
(વાંછી ચાચક ભમરી તીડ વગેરે) અને પાંચ ઇન્દ્રિયવાળા
(નારકી તિર્થમમા જન્યર સ્થાન્યર અને ખેચર, મનુષ્ય અને
દેવ) (૬)

[આ પાંચે ઇન્દ્રિયવાળા શ્રવેમાથી કોઈપણને મેં વિરાધ્યા
હોય- ૫ ઉપજાયુ હોય]

(જેવી રીતે ?)

અમિદિયા, ગતિયા, લેસિયા

મગ્રાદિયા સઘટ્ટિયા, પરિયાવિયા

કિન્ગમિયા ઉદ્વિયા,

ઠાળાઓ ઠાળ સકામિયા, જીવિયાઓ ચવરોચિયા,

તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કહ ॥ ૭ ॥

સામા આવતા પહે કંઈ દર્શા હોય, ધૂનમા કે કાદવમા દાક્યા
હોય જમીન સાથે મનળ્યા હોય માહોમાહે એક બીજાના શરીરને

મેળવ્યા હોય, સ્પર્શ કરીને દુઝાવ્યા હોય, દુ ખ દીધા હોય, મરણ-
તોલ કર્યા હોય, નાશ ઉપજાવ્યા હોય, એક સ્થાનથી બીજા સ્થાને
મૂક્યા હોય ગ્રાણુ રહિત કરી નાખ્યા હોય, તે મનથી મને પાપ
લાગ્યું હોય તે પાપ મિથ્યા થાઓ (૭)

૫

તત્ત્વ ઉત્તરી-ઉન્માર્ગકરણુ

તત્ત્વ ઉત્તરીકરણે,

પાપચ્છિન્નકરણે,

વિસોદીકરણે

વિસહીકરણે,

પાપાળ કમ્માળ, નિગ્ધાયણદ્વાર,

ઠામિ કાઉસ્મગ્ગ ॥ ૧ ॥

તેની (આત્માની) વિશેષ શુદ્ધિ કરવાને

(શુરૂ પાસે) પ્રાપ્તિ કરવાને,

(આત્માની) વિશેષ શુદ્ધિ કરવાને,

(આત્માને) શરૂરહિત કરવાને,

પાપ કર્મોનો નાશ કરવાને

હું કાલ-વ્યાપારનો લાગ કરું છું

[આત્મવિકાસ આત્મવા માટે કાલોત્તર્ગ કરું છું]

અગ્રત્ય-કાપોત્ત્સર્ગના આગાર

અગ્રત્ય ઉસસિપ્પણ,

નાસમિપ્પણ,

ચામિપ્પણ, દીપ્પણ, જમાદિપ્પણ, ઉદ્દુપ્પણ,

ધાવનિસમ્મોજ, મમલીપ, પિત્તમુદ્દાપ ॥ ૧ ॥

(૧) બાર આગારો હો કહેવામાં આવે છે તે વચ્ચે (૧) બીજા સ્થાનકે (કાપ બ્યાપારનો ત્યાગ કરુ પુ) (૨) બાર આગારોના નામો હોયો થાસ લેવાથી નીચો થામ મૂકવાથી ઉત્તરસ આવવાથી ૭૬ આવવાથી ૫૫ આવવાથી ૭૦ આવવાથી ૭૧ આવવાથી ૭૨ આવવાથી ૭૩ આવવાથી ૭૪ આવવાથી ૭૫ આવવાથી ૭૬ આવવાથી ૭૭ આવવાથી ૭૮ આવવાથી ૭૯ આવવાથી ૮૦ આવવાથી ૮૧ આવવાથી ૮૨ આવવાથી ૮૩ આવવાથી ૮૪ આવવાથી ૮૫ આવવાથી ૮૬ આવવાથી ૮૭ આવવાથી ૮૮ આવવાથી ૮૯ આવવાથી ૯૦ આવવાથી ૯૧ આવવાથી ૯૨ આવવાથી ૯૩ આવવાથી ૯૪ આવવાથી ૯૫ આવવાથી ૯૬ આવવાથી ૯૭ આવવાથી ૯૮ આવવાથી ૯૯ આવવાથી ૧૦૦ આવવાથી (૧)

સુદુમેદિ બગસચાલેદિ,

સુદુમેદિ મેલ્લમચાલેદિ,

સુદુમેદિ દિદ્દિમચાલેદિ ॥ ૨ ॥

સરીરનો સુદુમેદિ (૫૫) સચાર-દત્તચરણ ચરચી સુદુમેદિ રીતે ધૂક અથવા કહ મગચાથી દટિના સુદુમેદિ સચાચી (૨)

પથમાદિપદિ બાગારેદિ,

અમમ્મો, અવિરાદિચા,

દુરજ મે વાડસ્મમ્મો ॥ ૩ ॥

(૫૫) કહે ૧ બાર આગાર તથા બીજા ચાર અગ્નિ સર્પોદિકના ઉપદ્રવ પ્રમંથે છૂટ રાખીને) આ આગારોથી મારો કાપોત્ત્સર્ગ અખતિ અને અવિરાધિત હોયો (૩)

(ક્યાસુધી ?)

જાવ અરિહતાણ, મગવતાણ,
નમુકારેણ ન પારેમિ ॥ ૪ ॥

ત્યાસુધી અગિહત ભગવાનને (પ્રકટ) નમસ્કાર કરી (કાયેત્મર્ગ)
ના પારુ, (૪)

તાઘ કાય, ઠાણેણ, મોણેણ, જ્ઞાણેણ
અપ્પાણ ઘોસિરામિ ॥ ૫ ॥

ત્યાસુધી શરીરને એક સ્થાને ચિયર કરીને, મૌન રાખીને,
ધર્મ ધ્યાનને વિષે એમગ્રતા કરીને મારી કાયાને (પાપ વ્યાપાર
થકી) વોમિરાવુ છુ-અનગ કરુ છુ (૫)

૭

લોગસ્મ-નામ સ્તવ-ચતુર્વિગતિ સ્તવ.

લોગસ્મ ઉજ્જોબગરે,
ધમ્મતિત્થયરે જિણે,
અરિહતે કિત્તહસ્મ,
ચત્તવીસ પિ કેવલી ॥ ૧ ॥

(સકળ) લોકના ઉદ્ધોત-પ્રાગ કરનારા, ધર્મ તીર્થના સ્થાપ
નારા, (રામરૂપને) જીતનારા, (કર્મરૂપી) ચતુર્નો નાગ કરનારા,
(અને) કેવળજાની (એવા) ચોવીમે તીર્થકરો અને અન્ય તીર્થકરો-
કેવળી ભગવતેતુ હું કિર્તન-સ્તુતિ-સ્તવના કરીશ (૧)

ઉસમમજિય ચ ઘડે,
સમવમમિણદણ ચ સુમદ ચ,
પડમપ્પદ સુપાસ,
જિણ ચ ચદ્વપ્પદ ઘડે ॥ ૨ ॥

(શ્રી) શુભભદ્રેવ તથા અગ્નિનાથને હૃ વાકુ છુ સહવનાથ,
અગ્નિનદન તથા શુભતિનાથને તેમજ પદ્મપ્રભુ મુપાર્શ્વનાથ અને
રાગદ્વેષના જિતનાર અદ્વપ્રભુને પપુ હૃ વાકુ છુ

સુધિદિ ચ પુષ્પદત
સીમલ-મિજ્જસ-યાસુપુજ્જ ચ,
વિમલમણત ચ જિણ,
ઘમ્મ સત્તિ ચ વદામિ ॥ ૩ ॥

(શ્રી) મુવિધિનાથ-પુષ્પદતને શીતલનાથને ઐયાસનાથને તથા
યાસુપૂજ્યને વિમળનાથને રાગદ્વેષના જિતનાર અનતનાથને ધર્મ
નાથને તેમજ શાંતિનાથને હૃ વાકુ છુ (૪)

હુલુ અર ચ મહિં,
ઘડે મુણિસુલ્લય નમિજિણ ચ,
વદામિ રિદ્ધનેમિ,
પાસ તદ્દ શ્રદ્ધમાણ ચ ॥ ૪ ॥

(શ્રી) કુયુનાથને અગ્નાથને અને મહિનાથને મુનિસુનત અને
રાગદ્વેષને જિતનારા નમિનાથને હૃ વાકુ છુ અરિદ્ધનેમિને પાર્શ્વ-
નાથને અને વર્ધમાન પ્રભુને હૃ વાકુ છુ

પથ મપ અમિયુઆ,
વિહુયરયમલા પદ્વીજરમરણા,
ચલ્લોસપિ જિણયરા,
તિત્થયરા મે પસીયતુ ॥ ૫ ॥

એ પ્રકારે મે (નામપૂર્વક) સ્તન્યા જેમણે (કર્મરૂપ) રજ
તથા મળને ટાળ્યા છે, જરા અને મગ્નુનો જેમણે ક્ષય કર્યો છે એવા
એવીસે તીર્થકરો અને ખીજા કેવળદાનીઓ માગ ઉપર પ્રમત્ર
થાઓ (૫)

કિત્તિયધદિયમદિયા,
જે ય લોગસ્ત ઉત્તમા સિદ્ધા,
વાદગ્ગવોદિલામ,
સમાદિયરસુત્તમ દિતુ ॥ ૬ ॥

(જેમને ઇન્દ્રિય) સ્તન્યા છે, વાદા છે, પૂજ્યા છે, જેઓ
એમને વિશે ઉત્તમ મિદ્ધ (ભગવાન) થયા છે, તેઓ (મને) આરોગ્ય,
મમગર્થનનો લાભ તથા ઉત્તમ મમાધિનુ વરદાન આપે

ઘદેસુ નિમ્મલયરા,
આદ્યેસુ અદિય પયાસયરા,
સાગરવરગમીરા,
સિદ્ધા સિદ્ધિ મમ દિસતુ ॥ ૭ ॥

(અનેક) ચત્રોથી પણ અતિ નિર્ભળ, (અનેક) મુર્યોથી પણ
અધિક પ્રકાશના કરનારા, સ્વયંભૂતમણુ મહામાયર જેવા ગમીર,
(અથા) મિદ્ધ થએલા (પરમાત્માઓ) મને મોક્ષ-મુક્તિ દેખાડો-અર્પો

૮

કરેમિ ભત્તે-મામાયિકે

કરેમિ ભત્તે ! સામાયય,
સાવજ્જ જોગ પથ્થપામિ ।
જાવ નિયમ પજ્જુવાસામિ ।
હુમિદ્ધ, તિવિદ્ધેણ,

વિધિ

સામાયિક લેવાને માટે

(શ્રાવ્ય-શ્રાવિમંત્રે સામાયિક લીરા પહેના શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરી બાજોર કે અન્ય લીઆ સ્થાન ઉપર ધાર્મિક પુસ્તક મૂકી, જમીનને ચરવગા વડે પૂછી શુદ્ધ કરી, કદામળું પાચરી ચરવગા તથા મુહપતિ સર્ષ જેમણે)

(સ્થાપના સામે જમણો હાથ અવગો રાખી)

નવમઝ તથા પચિન્દિય ચિન્તવવા

ખમાસમણુ દેવુ

ધરિયાવદ્વિય તસ્સ ઉત્તરી તથા અજાત સુત

‘ અંસુ નિમ્મનપરા’ સુતી અથવા ચાર નવકા

પ્રતઝ લોગસ્સ સત્ત કહેવુ

ખમાસમણુ દર્ઝ આઘા માણવી કે

ધ્રુવકારેણ મંદિસહ ભગવન્ ! મુહપતિ પડિયેહુ ? ધ્રુવ (આદેશ)
મુહપતિની પડિયેહના

[ઉભા થઈને]

અમાસમણ દર્ધ આગા માગવી કે,
ધ્રુવકારેણ મંદિસહ ભગવન્ ! સામાયિક સંદિસાહુ ? ધ્રુવ (આદેશ)

અમાસમણ દર્ધ આગા માગવી કે,
ધ્રુવકારેણ સંદિસહ ભગવન્ ! સામાયિક ઠાઉ ? ધ્રુવ (આદેશ)

નવકારેણ (જે હાથ જોડીને) સ્મરણ કરવું
ધ્રુવકારી ભગવન્ ! પમાય કરી સામાયિક દડક ઉચ્ચરાતોછ (આદેશ)

કરેમિભતે સૂત્ર (વડિય પાસે વડિન ન હોય તો પોતે જહેવું)
અમાસમણ દર્ધ આગા માગવી કે,

ધ્રુવકારેણ સંદિસહ ભગવન્ ! જેસણે મંદિસાહુ ? ધ્રુવ (આદેશ)
અમાસમણ દર્ધ આગા માગવી કે,

ધ્રુવકારેણ મંદિસહ ભગવન્ ! જેમણે ઠાઉ ? ધ્રુવ (આદેશ)
[જેમી જઈને]

અમાસમણ દર્ધ આગા માગવી કે,
ધ્રુવકારેણ સંદિસહ ભગવન્ ! સંજઝાય સંદિસાહુ ? ધ્રુવ (આદેશ)

અમાસમણ દર્ધ આગા માગવી કે
ધ્રુવકારેણ મંદિસહ ભગવન્ ? સંજઝાય કરું ? ધ્રુવ (આદેશ)

તણ નવકાર ગણવા

[૪૮ મિનિટ સુધી સ્વાધ્યાય-આત્મધ્યાન]

સામાયિક પાઠના આદેશ

અમાસમણુ દેવુ

છરિયાવહિય તસસઉત્તરી અને અનતથ સૂત્ર કહેવા

લોગસસ અથવા આ? નવકારનો કાઉસગ્ગ કવો

પ્રગટ લોગસસ સૂત્ર કહેવુ

અમાસમણુ દર્ષ આચા માગવી કે

છન્ડાકારેણ સંસ્મિહ ભગવન્ ! મુહપતિ પડિનેદુ ? છન્ડ (આદેશ)

મુહપતિની પડિલેહના.

અમાસમણુ દર્ષ આચા માગવી કે

છન્ડાકારેણ સંસ્મિહ ભગવન્ ! સામાયિક પારુ ? મયાશ્મિ (આદેશ)

અમાસમણુ દર્ષ આચા માગવી કે

છન્ડાકારેણ મસ્મિહ ભગવન્ ! સામાયિક પારુ ? તહતિ (આદેશ)

[જમણો હાથ ચરવળા ઉપર સ્થાપી]

નવમર અને સામાયિકવનજુતો સૂત્ર કહેવા

[જમણો હાથ સ્થાપના માટે સવળો ગમી]

નવમર ગણવા

[સ્તિ શમ્]

આદર્શ જૈનોના આદર્શ સામાયિક

સામાદય, સમદય, સમવાઓ સમાસ સચ્ચેવો ।

અણવશ્ચ ય પરિણો, પદ્મચ્છાણેય તે અદ્ધા ॥

મામાયિક (સમભાવ), સમયિક (દયાભાવ), મમવાદ (રાગદ્વેષ રહિત યથાવસ્થિત વચન), સમાસ (થોડા અક્ષરમા તત્ત્વજ્ઞાન), સંક્ષેપ (થોડા અક્ષરમા સકળ શાસ્ત્રનો બોધ) અનવદ્ધ (પાપ વગરનું આચરણ), પરિણા (તત્ત્વનું જાણપણ), અને પ્રત્યાખ્યાન (નિષેધ કરેલી વસ્તુનો ત્યાગ), એમ આઠ પ્રકારના સામાયિક છે

દરેક પ્રકારના મામાયિક ઉપર તેનો વિશેષ બોધ થનાને માટે એક એક દષ્ટાંત નીચે પ્રમાણે છે

દમદ્રતે મેઝજ્ઞે કાલય પુત્ર્યા ચિલાદ્ધપુત્તે ય

ધમ્મચ્ચદ્દ દલા સેયલી, સામાદય અદ્ધ ઉદાદરણા ॥

(અનુક્રમે) દમદ્રત રાજા મેતાર્ય મુનિ, કાલકાચાર્ય, ચિલાતિ પુત્ર, લૌકિકાચાર પડિતો, ધર્મરુચિ સાધુ ઇનાચી કુમાર અને તેવલીપુત્રના દષ્ટાંતોથી આ આઠ પ્રકારના સામાયિકો જાણવા-દષ્ટાંતો જાણી લેવા

ઉપોદ્ધાત

[વિપમતા-સમતા^૧]

એ ક વખત મહારાજ ગાયકવાડ જેવા નરેન્દ્રના દરબારમાં બે
કાગીરો આવી ચડે છે આવીને મહારાજ સન્મુખ બેઠ
ધરે છે મહારાજ તેમના સામુ જોઈને પૂછે છે, કે તમે કાણ છો ?

તેઓ બન્ને ઉત્તર આપે છે કે, અમે કળાકાર છીએ
મહારાજ ફરી વખત તેમનું નિરીક્ષણ કરી એકને પૂછે છે
કે, તારું નામ શું ?

તેમનો એક ઉત્તર આપે છે કે, મારું નામ ચિત્રકાર
મહારાજ ખીજને પૂછે છે કે, તારું નામ શું ?
ખીજે જવાબ આપે છે કે, મહારાજ ! મારું નામ વિચિત્રકાર.
મહારાજ જરા વિચારમાં પડી ફરી વખત બન્નેને પૂછે છે
કે, તમારો ધંધો શું છે ?

ચિત્રકાર કહે છે કે, હું ચિત્રો કરું છું
વિચિત્રકાર કહે છે કે હું, વિચિત્રો કરું છું

૧ વિપમતા એ સ સાર છે, ને સમતા એ મોક્ષ છે

ગાળ માં સાક્ષી આશ્રમમાં ગરકાવ ચાલુ છે હોય ખૂબ જ વિચાર કરીને તેઓ આ બંનેને કહે છે કે ચિત્રકાર' ભુજો, મારો આ લક્ષ્મીવિનાસ મહેલ તેની એક દિવાન તમને સોપુ છું તેના ઉપર મનગમતા ચિત્રો તમે તૈયાર કરો અને નિચિતમર તરફ ફરીને કહે છે કે, ચિત્રકાર! આ તેની સામેની જ બીજી દિવાન તમને સોપુ છું તેના ઉપર તમારું નિચિત તૈયાર કર્યો કરો

ચિત્રકાર તથા નિચિતમર બંને મહારાજની આજ્ઞા માન્ય કરી તેમને કહે છે કે મહારાજ સાહેબ! અમારું કામ ફક્ત ૪૮ મિનિટમાં પૂરું થઈ રહેશે માટે અમારું કામ જોવાને આપ અવશ્ય તે વખતે પધારશો

મહારાજના મધ્ય પત્રી ચિત્રકાર પોતાને મેષિની મોટી દિવાન ઉપર સુદૃઢ વનનો દેખાવ નીતરવો શરૂ કરે છે તેમાં નાના પ્રકારના વૃક્ષો જેવા કે જાંસુના આબાના હાડમના જામફળીના, મોસમીના ઈલાદિ અનેક જાતના વૃક્ષો પર્વત તેમાંથી નીકળતા પાણીના ઝરા ઝરામાંથી ચલી નદી તળાવ અને સરોવર તેમજ ચોક્કસ દરજી વગેરે પશુઓ તથા આમશમાં ઉડતા પખીઓ પણ ચીનરે છે

આ પ્રમાણે જ્યારે ચિત્રકાર ચિત્ર ચીતરી રહ્યો છે ત્યારે નિચિતમર બીજા ઉપરના કાથાકુથી કાઠી ખાડા ટેન્ડરાવાળી જમીનને બનાવર સરખી કરી હાથમાં એક કોડું લઈ પોતાનું વિચિત્ર કામ કરી રહ્યો છે

૪૮ મિનિટ પત્રી મહારાજ સાહેબ મહારાણી સુવરાજ તેમના મુખ્ય અમાત્ય તથા ચાક હબ્બરીયા આ બંનેનું કામ જોવા આવે છે

પ્રથમ બંધા ચિત્રકારનું કામ ભુજો છે મહારાજ તો વનનું ચિત્ર નિહાળી નિમ્મત્ત બની જાય છે અને જૂનથી આગા ઉપરનું ફળ તોળવાને ચલન કરે છે તે વખતે ચિત્રકાર તેમને દસીને કહે છે કે, મહારાજ! આ વન નથી પણ વનનું ચિત્ર છે

આ બધું જોઈ મહારાજ નિયંત્રકારની ઉપર ખૂબ થાય છે
 બીજી દિવાલ ઉપર વિચિત્રકાગને કામ સોંપ્યું હતું પણ વચ્ચે
 પડે! હોવાથી એક બાલુથી તેઓ વિચિત્રકારનું કામ જોવા
 માટે જાય છે ત્યાં નિયંત્રકાર પોતાના હાથમાં એક મોડું કાડું
 લઈ દિવાલને ધમતો જોવામાં આવે છે મહારાજને જોઈ
 તે પોતાનું કામ બંધ કરે છે ખાડા વડે ધસી ધસીને તેણે જીતને
 એવી બનાવી છે કે જાણે દર્શન જ ના હોય ! મહારાજ વગેરે
 દિવાલ જોઈને છક થાય છે દરેકનું પ્રતિબિંબ સ્પષ્ટ રીતે દિવાલમાં
 દેખાય છે મહારાજ તથા બીજા બંધારે આ પ્રમાણે વિચારમાં લીન
 થયા છે, ત્યારે નિયંત્રકાર બંને દિવાલો વચ્ચે રાખેલો પડે! ખમેડી
 નાખે છે પડે! ખમતાની વાગ જ ચિત્રકારનું આશ્ચર્ય વનતું ચિત્ર
 વિચિત્રકારની દિવાલ ઉપર પ્રતિબિંબિત રૂપે દર્શ્ય થાય છે

રાજ તથા રાણી તેમજ બીજા આજ્ઞાતા વૃક્ષ નીચે ઉભેલા
 દેખાય છે આ બધું જોઈ રાજ તથા રાણી વગેરે ખૂબ જ આશ્ચર્ય
 પામે છે

આ પ્રમાણે ચિત્રકાર અને નિયંત્રકારની કળામાં જે ભેદ છે,
 તે જ ભેદ જગતના તમામ દર્શનોમાં અને તેના અધ્યાત્મવાદમાં છે
 અધ્યાત્મવાદનો પ્રતિનિધિ વિચિત્રકાર છે અને દર્શનોનો પ્રતિ
 નિધિ ચિત્રકાર છે દર્શન જે દિવાલ ઉપર કામ કરે છે તે
 મન્ત્રક છે^૧ અને અધ્યાત્મ જે દિવાલ ઉપર કામ કરે છે તે
 હૃદય^૨ છે

જે જીવ ઉપર પ્રમાણે નિયંત્રકારની જેમ હૃદયરૂપી દિવાલ
 ઉપરથી કપાયરૂપ ખાડા ટેકરાને સાફ કરી વિષમભાવ રૂપી ડાઘાઓને
 દૂર કરી તેને મરખી કરે છે—અમભાવમાં લાવે છે તે જેમ મહારાજ
 અને તેની સાથેના બીજા મનુષ્યોના પ્રતિબિંબો જીત ઉપર દેખાયા

૧ બુદ્ધિ કે જ્ઞાન છે

૨ સમભાવ કે શુદ્ધ પ્રેમ છે દિલોબની, સુહૃદત્વ—Intimacy

તેમ તેને નિર્મળ હૃદયરૂપી દિવાન ઉપર આત્મદર્શન થશે અને એ આત્મારૂપી મહારાજ શુદ્ધિરૂપી મહારાણીદ્વારા, જીવનરૂપી મુવરાજ દ્વારા, મનરૂપી પ્રધાનદ્વારા અને આકાશરૂપી હજૂરીવાદાગ પોતે અને પોતાના સાધનોમા સ્થિર થઈ પોતાનાથી કરાતા ચિત્રોમાં, જે ચિત્રકારની બીજા ઉપર દેખાતા હતા તેમાં મોહ પામશે નહિ પરંતુ સમતા બાને ઉદ્યાધીન કર્મમાં અનાસક્ત ગદી કર્મને અપાવી અનંત શુશ્રુણુદવાળા મોક્ષને પ્રાપ્ત કરશે.

આત્મા પોતાના સ્વશુભ જાગમાં જ કેવળ રમણ કરતો હોય, ત્યારે તેના પગ તે શુદ્ધ આત્માની ભક્તિ બાને પ્રદક્ષિણા કરતા, હસ્ત પૂજન કરતા વાચા સ્તુતિ કરતી, મન શુકનધ્યાન થરતું જીવ સ્વશુભની ચોગ્યતા પ્રાપ્ત કરતો, શુદ્ધ પતિમતા સ્ત્રીની પેઠે તેની ચેતના રૂપી પ્રભા રેલાવતી, અને ચેતન સ્વવીર પ્રગટ કરતું માનુષ પડશે.

સમભાવ સામાયિક

[દમદત મુનિ]

હુર્પુર નામના એક નગરમાં દમદત નામનો એક ધણો જ બળવાન રાજા રાજ્ય કરે છે ત્યારે બાલુ તેની આણુ વર્તે છે એક વખત તે પોતાના પાંડોથી મિત્ર જરમધ ગળને યુદ્ધમાં સહાય આપવાને જાય છે જ્યારે તે આ પ્રમાણે પોતાની નગરીમાં ગેર હાજર ■ ત્યારે હુસ્તિનાપુરના રાજા પાડવ ગૌરવો હુર્પુરને જીતી લે છે દમદત રાજા પાછા ફરતા પોતાની નગરીને જીતાયેલી જોઈ પાડવ^૧ દૈરવર સાથે યુદ્ધ કરે છે અને તેમાં જીત મેળવી તેમને પોતાના નગરમાંથી હાકી કાઢે છે

ત્યાર પછી કેટલાક વર્ષો સુધી દમદત રાજા પોતાના નગરમાં સુખે રાજ્ય કરે છે વર્ષા-ઋતુની એકમધ્યાકાગે તેઓ પોતાના મહેલના ઝરખામાં બેઠા છે ત્યારે તેમની નજર પશ્ચિમ દિશામાં અસ્ત થતા સૂર્ય તરફ જાય છે—પડે છે

સમ્યા બગેનર ખીનેલી છે સુદર રાતા અને સોરી રંગોથી
આકાશ પથરાઈ ગયું છે તે વખતે આકાશમા નાના પ્રમાણના ચિત્ર
વિચિત્ર વાદળાના ઘૂંઘે ઘૂંઘે પનટાતા મનોહર રૂપો ભેઈ તેઓ
પ્રુથી થાય છે અને એકીટરો તેની સામે જ ભેઈ રહે છે

એટલામા એકતમ પવન ફુકાવા લાગે છે અને તે એવા ભેગથી
તો ફુકાય છે કે આખું આકાશ તરત જ વિરૂપ થયે ॥ વાદળાઓથી
છવાઈ જાય છે

આ પ્રમાણે પહેલા દેખાતાં મનોહર આકૃતિવાળા વાદળાઓને
આવા વિરૂપ વાદળાઓમા ફેગવાએલા ભેઈ દમ ત રાજ્ય વિચાર
ઉપર થયે છે 'જેની રીતે આ દેખાતા મનોહર વાદળા ક્ષણમા
નાશ પામે છે તેની જ રીતે આ રાજ્ય મહેલ રિક્તિ સિદ્ધિ, રાણી
અને પુત્રો જે જે રમણીય પાથો ઉપર નજર પડે છે તે શુ
ક્ષણમા કાળરૂપ પવનના ઝપાટાથી નાશ પામશે ? શુ ટું પથ
એ કાળરૂપ પવનના ઝપાટાથી નાશ પામશે ? આવકુ મોકુ માડુ
રાજ્ય એ પથુ નાશ પામશે ? આ પ્રમાણ વિનાગી વસ્તુનો વિચાર
થતા તેની દષ્ટિ અતઃ તરફ વળે છે અને તેને અંતરમા રહેલ અવિ
નાશી આત્માની વીજળીના નમનરાની ભેમ ઝાંખી થાય છે તેથી
એ અવિનાશી આત્માનો પૂજા અનુભવલેવા પોતાનું ગત્ય મુવરાજને
સેલી અંમાર છાડી શ્રી તાર્થકર ભગવાને ઉપદેશી ભગવતી સામા
ધિક રૂપ નીકા મહત્વ કરે છે અો અત્મતોષનરૂપ સામાયિક કરતાં
કરતા તથા નિહાર કરતા કરતા તેઓ હૃસ્તિનાપુત્રની ભાગોડ આની
પકોળે છે અને ત્યા શહેગની બહાર કેટલોક અંતરે કાઢિસગગ ખ્યાને
ગયા રહે છે

એવામા ત્યાથી પાવો ઘોડેરવાગ ચર્ચને પમાડ શાય છે અને
તેમની દષ્ટિ આ ખ્યાનસ્થ મુનિરાજ ઉપર પડે છે ભાવિક હોવાથી
તેઓ મુનિરાજની નજદીક આવે છે એક ખ્યાનથી જોતા તેમને

જણાય છે કે પોતાના ઉપર વિજય મેળવનાર એ મહામળવાન દમદત રાજા છે આથી તેઓ બહુ આશ્ચર્ય પામે છે

“ક્યા એમની ગભ્યગિદ્ધિ અને ક્યા આ મુનિપણું !” એમ વિચારતા પૂજ્ય બુદ્ધિથી તેમની પણ પ્રસંસિત્તા કરી, ભક્તિભાવે સ્તુતિ કરી પોતાના બગીચા તરફ જાય છે

થોડીવાર પછી ત્યાંથી કારવો ઘોડેવાગ ચઢીને પમાગ થાય છે તેમની દષ્ટિ પણ આ ધ્યાનસ્થ મુનિરાજ ઉપર પડે છે બારીકાઈથી તપાસ કરતાં તેમને જણાય છે કે, આ મુનિરાજ તે પોતાને પૂર્વે હરાવનાર દમદત રાજા જ છે આથી તેમનામાં વેરભાવ પ્રગટવાથી તેમના તરફ ઇંટો, મિલ્નેરા (ફળ) પથ્થર છત્વાદિ ફેંકી તેમની આમ-પાસ એક મોટો ઢગલો બનાવી દે છે જેથી મુનિરાજ દેખાતા પણ નથી

મુનિરાજ તો આ ઉપમર્ગને સાત ભાવે મહન કરી આત્મ-ચિંતનમાં ધ્યાનસ્થપણે બિભા ■

થોડીવારમાં બગીચા તરફથી પાછા વળતાં, પાડવો ત્યાંથી નીકળે છે તેઓ મુનિરાજને જોતા નથી પણ ત્યાં જ એક ઇંટનો ઢગલો જુવે છે તેથી થોડેક દૂર ખેંઠેલા ગોવાળને પૂછે છે કે, મુનિરાજ ક્યા ગયા ? પૂછના જણાય છે કે પોતાના બાઈ કોંગોએ મુનિરાજની આ સ્થિતિ કરેલી છે તેથી તરત જ મુનિરાજ પામે આવી ઇંટ, મિલ્નેરા વગેરે ફેંકી મુનિરાજને આરામના થયેની જોઈ અત્યંત ખેં પામી પુન પુન વદન કરી પોતાના નગર ભણી વિભાવ થાય છે

દમદત મુનિ તો પોતાના ધ્યાનમાં જ બિભા છે તેઓને નથી થતો પાડવો ઉપર રાગ કે નથી થતો કૌરવો ઉપર દ્વેષ તેઓ તો વિચાર કરે છે કે પાડવોએ જે વદન કયું-પૂજન કયું, તે વદન-પૂજન મારું નથી થયું પરંતુ મારા યશનામ કર્મનું ફળ મને મળ્યું

છે ફેરવોએ જે નિર્લસ્તના કરી તે મારી નથી થઈ પરંતુ મારા અપવશ નામ કમનું ફળ મને મળ્યું છે મારા શુભ કર્મને દેખાડી તેમથી નિવૃત્ત કરાવનાર પાડવો મારા ઉપકારી છે અને મારા અશુભ કર્મને દેખાડી તેને દૂર કરાવનાર કૌરવો પણ મારા ઉપકારી છે આમ શુભાશુભ કર્મમાંથી નિવૃત્તિ કરાવવામાં સહાયરૂપ પાડવ ફેરવોને ધન્ય છે

આ વિચાર ઐશ્વરીએ ચાલતા રાગદ્વેષ ઉપર જ્ય મેળવતા, સમભાવે રહેતા શુભાશુભ કર્મનો દ્વેષ કરી ક્ષીણમોહી થઈ તેઓ કેવળજ્ઞાનરૂપ આત્મપૂર્ણતાને પામે છે ?

સમયિક સામાયિક

[મેતાર્થ મુનિવર]

૨૧ જથૂહી નગરીમા એક સોની રહેતો હતો એટલે એ કુશલ કારીગર હતો કે એણિક રાજા પોતાને કંઈ પણ વસ્તુ ધડાવવી હોય તો તેની પાસેજ ધડાવતો સોની જિનેશ્વરનો ભક્ત હતો. આથી એણિક રાજા જિનેશ્વરની પૂજા માટે સોનાના એકસો આઠ જવ ધડવાને તેને જ સોપના અને તે કાળજીપૂર્વક તે કામ કરતો.

એક દિવસ મોની જવ ધડતો હતો એટલામા એક મુનિવરને પોતાના ધર તરફ ગોચરીએ આવતા નિહાળ્યા જવ ધડાઈ ને તૈયાર થયા હતા એટલે એકદમ બીને મુનિરાજને સત્કારવા દ્વાર પર જઈ બેઠો.

“ધર્મલાભ” કહીને મુનિરાજ તેના બારણામા પ્રવેશ્યા સુખ વૈભવનો ત્યાગ કરી પોતાને ત્યા વહોરવા આવનાર મુનિરાજપર સોનીને ભાવ ઉત્પન્ન થયો અને તેથી તેમને ભક્તિપૂર્વક વંદના કરી પોતાને ત્યાની તૈયાર આહાર સામગ્રી હર્ષપૂર્વક તેમને વહોરાવી

મુનિરાજ આદાર લઈ પાછા વળ્યા એટલે તેમના વૈરા યને ધન્યવાન આપતો તે દુકાનમાં પાછો આવ્યો અને જ્યાં બેસવા જાય છે કે તરતજ તેની નજર પોતે ઘડાને મૂકેલા જવ તરફ ગઈ પણ ત્યાં તેણે એકે જવ ન જોયો “જવ બધા ગયા ગયા” એમ વિચારતા વિચારતા ચારે બાજુ તે જોઈ વળ્યો ‘મેં આડા અવળા તો નથી ક્યાય મૂખી દીધાને।’ એમ વિચારી ફરી વખત આખી દુકાન ફેરી વળ્યો પણ ક્યાય જવ જણાયા નહિ.

ત્યારે જવ બધા ગયા ક્યા ? હજુ મુનિરાજને વહોરાવીને આપુ છું એટલી જ વારમાં કોણ ઉપાડી ગયું ? બીજું તો કાઈ આ યુ નથી ત્યારે પછી ક્યા જાય ?’ આમ વિચાર કરતા કરતાં તેની વિચાર શક્તિ બૂઝી બની તે બોલ્યો ‘જરૂર ! સોનું દેખી મુનિવર મળ્યા ! એ વૈરાગી તો કાઈ પાપડીજ હોવો જોઈએ એલોજ મારા જવ લીધા લાગે છે’ ક્રોધમાને ક્રોધમાંજે મુનિરાજ માટે થોડીજવાર પહેલા પોતાના હૃદયમાં માન ઉત્પન્ન થયું હતું તેને માટે ક્રોધ ઉત્પન્ન થતા વહેમ આવ્યો અને તેની પાસેથી ગમે તે ઉપાયે જવ પાછા લેનાનો નિશ્ચય કર્યો.

એટલામાં મુનિરાજ પાસેના ઘરમાંથી વહોરીને પાછા ફર્યા સોનીએ તેમને જોતા જ તેમને દુકાન પાસે બોલાવ્યા અને તેમની પાસે જવની માગણી કરી અવરિત રાખેલા કહેવા લાગ્યો મુનિરાજ આખી પરતુચિતિ તુરત સમજી ગયા અને કાર્પણ જવાન ન આપતા શાત બેસા રહ્યા.

સોનીને ઊંચે આથી વધારે ક્રોધ થય્યા લાગ્યો અને તેણે માનીજ લીધું કે મારા જવની ચોરી આ મુનિએ જ કરી લાગે છે પરંતુ તેમને તે આટલું આજુ કહેતો કનો જ્યાં તેઓ તો સોનીને કાઈ જવાબ નહોતા આપતા આથી તેમની પાસેથી જવ કદાવના માટે તેમને શિક્ષા કરવાનો વિચાર મૂક્યો.

ઘોડીવારમાં તો તો એક લાકડાં વિચાર સૂઝી આ પો
 મુનિને સૂર્યના પ્રખર તાપમાં ઊભા રાખ્યા અને માથા ઉપર લીલી
 કમકમની વાધર બાંધી દીધી પણ તદ્દન ઉધાડા એટલે અસહ્ય
 તાપથી ફોપા ઉઠવાની તૈયારી થવા લાગી અને લીલી વાધર તગ
 થવા લાગી જેમ જેમ વાધર તગ થતી ગઈ તેમ તેમ મુનિગજનું
 મસ્તક વધારે ને વધારે બીસાવા લાગ્યું

મુનિગજ આ પ્રાણાત અસહ્ય વેલના અખત તાપમાં શાનિથી
 સમજાવે સહન કરી રહ્યા અને સામે ઠંડા છાયે દુકાનમાં બેઠી અંદ
 રથી તપ્ત થયેલ સોની “મુનિરાજ ક્યારે બોલે કે મે જવ લીધા
 છે તે આ પાછા લે” તેના જવાબની રાહ બેઠી રહ્યો

x

x

x

x

આ મુનિરાજનું નામ મેતારજ પૂર્વજવમાં તેઓ આવસ્તિ નગ
 રીમાં યદુદત્ત નામના પાંચજુ દત્તા મસારના માર્ગિક વૈભવપરથી મોહ
 છૂટી જતા ભાગવતી દીક્ષા મહંજુ કરી પરંતુ એ ભાગવતી
 દીક્ષામાં સમજાવ એ પ્રધાન તત્ત્વ છે એવું મમજવા જતા કુળમંત્રે તે
 વખતે તજ ન શકાયો એટલે ત્યાંથી દેવગતિમાં જઈ કુળમંત્રે લીધે
 આ બંને તેમને મેતારને ત્યાં હરિજનો નીચ કુળમાં જન્મ લેવો પડ્યો
 પરંતુ પૂર્વજવના સવમના પ્રતાપે-પૂણ્યના પ્રબળ બળે તેજ ગામમાં
 ધનદત્ત નામના ઐશ્વરીને ત્યાં તેની સ્ત્રીને તેજ રખતે પુત્રી અવતર
 વાથી, તેમને પુત્ર ન હોવાથી એ જન્મેન પુત્રીને મેતાર્યના બાપને
 સોપી અને તેના બદનામાં મેતાર્યને લીવો ત્યારથી આ મેતાર્ય એ
 શેકનો પુત્ર છે એમ ચારે બાજુ ગણાયું

મગધરાજ ઐશ્વર્ય પોતાની એક પુત્રી મેતાર્યને આપી અને
 તેનો લગ્નોત્સવ કેટલાય દિવસ સુધી આખા શહેરમાં ઉજવાયો એક
 દિવસ મધ્યાહ્નમાં ચતા ઉત્પવના હમેશના નિયમ પ્રમાણે ધનદત્ત
 શેઠની હવેલી પાસે નાટારંગો ચતા દત્તા ત્યારે બધા નગરજનો સાથે
 તે જોવાને મેતાર્યની ખરી માતા પણ આવી પહોંચી ।

મેતારજ અને સર્વ આનહમા લીન થયા હતા તે વખતે જ મેતારજ તરફના પુત્રના વાતસલ્યભાવે તેની ખરી માતાની છાતીમાંથી વાતસલ્યભાવ સૂચવતી દૂધની ધારાઓ છૂટી માતા સિવાય આટલો રોદધ બીજાને કોઈનો ન હોય એમ સાને લાગ્યું અને આ મેતારજ તે આ બાહ્યનોજ પુત્ર હોવો જોઈએ એમ મર્મને ખાતરી થઈ

બાગ્યોદયે વિહાર કરતા કરતા અમણુ ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ નમગ્ન્યા આવી પહોંચ્યા ધનન્ત સીકના પુત્રે ત્રિકાળે યાની ભગવાન પાસે જઈ આ વાત પૂછી ત્યાર બગવતે તેનો પૂર્વભવ અથથી ઇતિ સુધી કહી સમજાવ્યો ભગવાનના મુખેથી પોતાનો પૂર્વભવ સાબળતા મેતારજને જાતિ રમરણુ યાન ઉત્પન્ન થયું અને પૂર્વભવમાં કુનાબિમાન કરવા બ ન પશ્ચાત્તાપ થવા લાગ્યો તે વિચારવા લાગ્યો

માહ નારકી નામ, ન તિયક્ નાપિ માનુવ ।

ન દેવ કિન્તુ સિદ્ધાત્મા સર્વોડય ચર્મચિદ્રમ ॥

હું નારકી નથી તિર્થંચ નથી મનુષ્ય નથી અને દેવ પણ નથી મરણુકે એ તો ખવા કર્મ પુરગનના વિભ્રમો છે મોહને લીધે જ હું મનુષ્ય છું, બાહ્ય છું એવી જામણુઓ થાય છે વસ્તુતઃ હું પોતે ચારે ગતિનો સાત્વીક છું નિશ્ચયથી તો હું સિદ્ધાત્મ સ્વરૂપ છું ”

બાવી વિચારણાથી તરત જ તેણે માતૃપિતાની અનુતા સર્વ ચારિત્ર્ય મહણુ કર્યું અને યોદ્ધા જ વખતમાં મેતાર્જ મુનિવરના નામે પ્રસિદ્ધ થયા

અનુક્રમે વિહાર કરતા કરતા તેઓ રાજગૃહીમાં આવી પહોંચ્યા અને ઉપર કહે ન સોનીને ત્યાં ગોચરીએ ગયા

સોની જપાળની રાહ જોતો બેઠો હતો મુનિરાજ અસહ્ય તાપને ઉઘાડે ... કરી રહ્યા હતા મસ્તક ફાળી જતું હતું

છતાં સોની ઉપર ક્રુધા અને દયાની ધારા વરસાવી રહ્યા હતા, અને વિચારતા હતા, “ આ સોની મિચ્છારો અઝાની માણુમ છે અત્યારે તે ક્રોધની બદ્ધીમાં સળગી રહ્યો છે ‘ જવ લઉ કે જવ લેનારને મારુ ’ એવાં એણે નિશ્ચય કરેલો છે માટે જો હું એટલું જ કહીશ, કે તારા સોનાના જવ ખાવાના જવ ધારીને આ ધરના મોભ પર એકેન કૈય પક્ષી ચણી ગયું છે તો આ સોની તરત તેને પકડી મારી નાખ્યા સિવાય ગહેવાનો નથી અને આ તિર્યક પક્ષી જેના આ તમાની સાથે મારે સમભાવ (સામાયિક) છે, તેને જો તે મારી નાખે તો તેનો જીવ મરણ વેદનાથી રૌદ્રધ્યાન કરી હજી પણ નીચતર ગતિમાં જાય એટલે એકને જાણે તો પાપના ભાગીદાર થઈએ એ કરતાં તો મારે જ સમભાવમાં રહી આ પ્રાણાત કષ્ટ સહન કરી લેવું યોગ્ય છે ” પોતાનું માથું ફાટવાની અણીપર છે-પોતાનો જીવ હમથા જ જગે એમ જાણે છે છતાં મેતારજ મુનિ ઉપર પ્રમાણે ચિંતિત સમજાન રસમાં નાહી રહ્યા છે અને ક્ષણે ક્ષણે પોતાની આત્મશુદ્ધિ અનુભવી રહ્યા છે

એટલામાં ઉનાળાના પ્રખર તાપથી લીની વાધ એટલી હદ સુધી મંદાચાર્ધ કે જેનાથી મુનિરાજની ખોપરી તત્કાળ ફાગી અને તેનો મોટો અવાજ થયો આ અવાજથી પાસે જ હાપરા પર જોરેન કૈય પક્ષી બીકથી ચરક્યું અને અવાજ કરતું કરતું દૂર બેઠી ગયું તેની ચરકમાં એકેએક સોનાનો જવ નીચે પડ્યો

મોની આ જોઈ આભો બન્યો મેતારજ મુનિ તદ્દન નિર્દોષ હતા, એ તેને મોડે મોડે સમજાયું પણ તે સમજે તે પહેલાં તો મુનિ વર સમભાવે રહી શુકવધ્યાને ચઢી મુક્તિ પામ્યા હતા

સોનીને ખૂન પથાત્તાપ થવા લાગ્યો હવે આ પાપમાંથી ક્યારે છૂટીશ તેનો વિચાર મતલ તેના મનને શુચવવા લાગ્યો આમ પ્રાયશ્ચિત્તથી જ તેના અંત કરણની શુદ્ધિ ચતાભાગવતી દીક્ષા તેણે અદ્યક્ષ કરી અને તે પણ આત્મમંથન કરતો કરતો ઉચ્ચ ગતિને વર્ધો

સમવાદ સામાયિક

[ઠાવિકાચાર્ય]

તુ રમણી નામની એક નગરીમા કુંભ નામે એક રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેની પામે હવ નામનો એક પુરાહિત હતો તેણે આપુ મ કુંભ-તેની માતા સિવાય વૈદિક વિધિઓમા સારી પ્રતિષ્ઠા પામ્યુ હતુ રાજાની પણ સારી મહેરમાની હતી એટલે છુદ્ધ બને તે પ્રધાન પદ સુધી આવી પહોચ્યા હતા એ વખતે પ્રજા વેદને માનતી તેને અનુમરનાર એટલે કે મોટા મોટા હોમ કરનાર પણોને સહરનાર અને પ્રીતિભોજન કરાવનાર લોકપ્રિય ધાર્મિક અને નિવાન ગણાતા હતા કીર્તિનો શુખ્ષો હતો એટલે તેણે યજ્ઞ કરવા શરુ કર્યા રાજાની ઉપર પ્રભુત્વ મેળવી તેને યજ્ઞાદિમા માનતો કર્યો ચારે બાજુ રાજા અને પ્રજા યજ્ઞ કરના પ્રાપ્તિ લાગ્યા હતો તેમા શુખ્ષ હાય હતો આથી તે યજ્ઞ વને નામે ચારે બાજુ પ્રખ્યાત થયો યજ્ઞવલ્ક પ્રધાનનો ધર્મ જૂગો અને યજ્ઞ કરાવવાની પોતાની ફરજ છે તેમ સમજી તેની પાછળ પાછી પીને મકોસે તેની કીર્તિ ચારે બાજુ ફેલાવા લાગી એટલે એની મહત્વાકાંક્ષા વધી પ્રધાનપદ છોડી રાજ્યપદ મહત્વ કરવાનો વિચાર થયો પ્રજા પોતાના હાથમા

હતી, સિપાઈ નોકર વગેરે હાથમા હતા, સોના રૂપાના ઢગના વેર પડ્યા હતા એમ્હે ગમે તે ઉપાયે રાજ્ય ચલુ એવો નિશ્ચય કર્યો કારણ કે બધું સુખ હતું પણ હજી તો તે પ્રધાન જ કહેવાતો

એ પાસો તેણે ફેંક્યો અને દૈવવશાત તે સવળો પડ્યો કુલ રાજ્યને પ્રપચ વડે પકડી, કેદ કરી તુરંગમા ધકેલી દીવો

હવે યશ કગવનાનું કામ ધમધોકાર ચાલ્યું ગત્ય પોતે અને યશ કગવનાર પણ પોતે એટલે શુ માકો રહે ! જે પ્રાઈ યશ કગવાની ના કહે અગે ! તેની વિરુદ્ધ બોલે તેની સપત્તિ એડાઈનનની રૂએ હુમલા લાગી તેમના પ્રાણ હરાવા વાગ્યા

ચારે બાજુ નિરોધ પરુઓના જુમરાણુ મેલગાવા લાગ્યા આ જોઈ અહિસાપ્રિય વૃત્તિવાળા લોકોના હૃય રફડી ઊઠ્યા કતની માનું ચિત્ત ચનાયમાન ચલુ પરતુ ગતની માતાને જ ન્યા બીડ ત્યા પ્રજનુ શુ ગણુ

એવામા એક મુનિગજ આ રાજ્યમા આવી ચડ્યા તેમનુ નામ કાલિમયાર્થ સમારાવસ્થામા તે ફતના મામા હતા તેઓના આગમનના સમાચાર ચાગે બાજુ ફેનાઈ ગયા ટાનિકાચાર્યની સમાગવસ્થાની બહેન આ વાત સાંભળી આનંદ પામી અને હવે તેઓ જ મારા પુત્રને અર્દિમાનુ ખરુ ગહચ મમજલવને એમ જાણી હર્ષ પામી

કાલિકાચાર્ય આ શહેરમાં ધીમે ધીમે અર્દિમક વજનો-ભાર ચડતો ઉપદેશ આપતો શરુ કર્યો ગતને કાને આ વાત પહોંચી પણ ' પૂર્વના મામાને જઈને કહેવાય શી રીતે ' એ વિચારે મૂઝાગે પ્રમગાનુમાર એક વખત તેની માતાએ તેને કાલિમયાર્થને મળવા જવા કહ્યુ ફત માતાની આ ઈચ્છાનો ઈન્કાર ન કરી શક્યો

વિનયને ખાતર તે મામાને મળવા ચા'ગો, પરતુ તેના રૂંધાટે રૂંધાટે યશની વિરુદ્ધ બોલનાર આ મુનિરાજ પર ક્રોધની જ્વાળા સંજોગી રહી હતી

ઉપાશ્રમે બર્ષ પોતાના મામા સામે બેઠો ક્રોધમા ને ક્રોધમાતે કેટલીકવાર સુધી કાઈ બોલી સ પો નહિ મુનિરાજ પણ કાઈ બોલ્યા નહિ આથી ચારે બાજુ નિરવ સ્થિતિ પચરાઈ ગઈ પરંતુ કોવતે વર થયે ન હતા વધારે વખત ચાત ગઈ ન શક્યો તેણે આમાર્શને પૂછ્યું, " મહારાજ ! મારા સામગ્રીના પ્રમાણે જાપ વિદ્યાન છે શાસ્ત્ર છે, તે મને એટલું જણાવ્યો કે આ મારા રાજ્યમાં યજ્ઞો યાગ છે તેનું ફળ શું ? "

' હવે ! તમે જે યજ્ઞ કરી રહ્યા છો તે યજ્ઞનું ફળ દિશા છે અને દિશા એટલે અધર્મ અને અધર્મનું ફળ નરકગતિ છે એમજે યજ્ઞનું ફળ નરક છે આમા ! મહારાજને સામ્રીય પદ્ધતિએ મુક્તિ ગમ્ય પ્રમાણુવડે નીડરતાથી સમવાળ સામાયિકને નગર સમક્ષ રાખી જવાળ આપ્યો.

યજ્ઞગતનુ કવનજનું અભિમાન આ જવાળથી બાગીને ભુકા થયું. પોતાની મામે યજ્ઞ નિરુદ્ધ કાર્ણ પણ અપવાન બોલી ન શકે તેને બડને આજ જેના બંને પોતે આ બધું પામ્યો છે તેની જ વિરુદ્ધ એક સત્ત્વહીન કવચહીન અંગરથક હીન પણ શાન, નિભય, અને તેજસ્વી બ્યક્તિને મોનની ભેડ પોતે પરાજય ન પામ્યો હોય તેમ લાગ્યું કોવ અને સ્થિતિ વચ્ચે યજ્ઞનું શુદ્ધ મર્યુ તેના મનમાં થયું કે માતાને ઓખ્ખી ના પાડી અહીં સુધી આપ્યો ન હોત તો કેવું સારું ! પણ હવે પરાજય પામીને જલુ એ ઠીક ન લાગવાથી ફરી વખત પોતાનો આપ્યો સિદ્ધાંત દુકમા પતરી નાખવા પૂછ્યું

' મહારાજ ! હું એ વાત સી રીતે માની લઉં ' હું તો જાણ્યો એમ જ કહું છું કે જેઓ યજ્ઞ નથી કરતા તેઓ ની રાક્ષસ નથી અને તેથી તેઓ પારેલી વસ્તુ મેળવી અર્થ જ એ કે સ્વર્ગ પણ ' રી રાક્ષસ

' હવે ! તારી વાત છે '
 જૂન યાગ છે દિવસ યજ્ઞથી દેવ

એકા હે તે તો ખરુ જોના ઘનવ-અમુર-દૈત્ય-Devil ॥ દિસક યસોથી
એ રાજ યર્ષ ભૌગિક વસ્તુ પૂર્ણ કરે એ ખરી વાત પરતુ પરપરાએ
તો તિર્થંચ કે નરકગતિ તરફ જ એવી જાય દેવોને રીઝવવા તો
અહિસક યત્ન આલબન જ લેવું ધટે "કાલિકાચાર્યે" અમૃત
ઝરતી વાણીમા કહ્યું

“એ વાતની ઠઈ ખાત્રી આપી શકશો?” યત્નલે પૂછ્યું

“ખાત્રી ! અને તે મારે મુખેથી જ ખેઈએ છે તો સાક્ષળ
આજથી સાતમે દિવસે પ્રાતઃકાળમા તારા મુખ પર નરકના છાટા
પડશે તે વખતે તું સમજી લેજે કે એવા યત્ન ફળ દિસા, દિસા એટલે
અધર્મ અને અધર્મનું ફળ નરક ” કાલિકાચાર્યે ગભીર શ્વનિયુક્ત
શબ્દોમા જોના આત્માની સાથે મમજાન છે તેના અને પ્રાણીઓના
પણુ દિલને ખાતર સત્ય ઉચ્ચાચુ

હત્ત એકદમ જીમો યર્ષ બહાર આવ્યો ઉપાશ્રયની ચારે બાજુ
સિપાઈઓને ગોઠવી દીધા અને સાત દિવસ સુધી ત્યા ને ત્યા ખડે
પગે રહેવાનો ફકમ કર્યો

રાજા મહેલે જઈ સાત દિવસ સુધી બહાર ન નીકળવું એવો
નિશ્ચય કરીને સીધો તેશુપ્ત સ્થળે પહોચી ગયો

પહેલા તો એને એમ જ થયું કે આચાર્યના શબ્દો ખોટા પાડી
તેમને બરાબર સજા કરું, પરતુ ધીમે ધીમે તેનું મન વહેંચીયું થવા
લાગ્યું “એને બલિષ્ઠવાણી સાચી પડે તો” આવો શકામા જ
દિવસો પસાર થવા લાગ્યા પરતુ એના જૂગ કર્મે દિવસો ગણવામા
એ છેતરાયો એક જ દિવસમાં બે દિવસ ક્યારે ગણાઈ ગયા તેનું
બાન તેને ન રહ્યું અને સાતમા દિવસની સવારે આમ્મો દિવસ
થયો એમ જાણી નવા ઉત્સાહથી ધોડેસ્વાર યર્ષ ફરવા નીકળ્યો

રસ્તામા એ વિચાર કરતો દરતો આગળ વધવા લાગ્યો, “આજે
એ જોન સાધુની બરાબર ખબર મળે યત્નનું ફળ નરક હોય જ શી

રીતે ? વેદમા પારગન એવો હુ એટલું પણ ન સમજી શકું ' એ
સાધુ મ્હાં વેદ જાણે છે નહિ તો એ પણ કહેત કે યજ્ઞનું ફળ
સ્વર્ગ સ્વર્ગ અને સ્વ

' અરે પણ આ શું ? નગકનો હાડિ મારા મુખ ઉપર કપાથી
આજે સાતમે દિવસ કે આઠમે ! શું ત્યારે મારી દિવસની ગણતરીમા
જૂન પડી ? ' યજ્ઞતત્ત્વ હોઈકોણ બીડી ગયા અને અશ્વને યજ્ઞાવી
ગણ્યો.

આજે બન્યું હતું એવું કે એક માણી વહેનો બી બગીચામાંથી
પુષ્પો વીણી દરરોજની જેમ સહેરમા વહેના પુષ્પ વેચવા જતો હતો.
દમ્ભામાં શૈયની પ્રગળ ખણસ થવાથી રસ્તાની વચ્ચે જ બેસી ગયો.
અને પોતાનો એ દોષ છુપાવવા તેની ઉપર ધૂન અને કુસ ઢાંકી દીધા.
એ જ દમ્ભા ઉપર પવન વેગે દોડવા જતા હતા અને અશ્વનો પગ પડ્યો.
અને પવન વેગે વેર લેવાના વિમાર કરતા યજ્ઞતત્ત્વે યજ્ઞાન્યો બધા
બધા ખડુ પડ્યું તેણે અશ્વને પાછો ફેરવ્યો અને વિચારવા લાગ્યો.

શું મને નરક મળશે ? યજ્ઞનું ફળ ત્યારે શું નરક મળે ?
એ વસ્તુ અને જ શી રીતે ? દેવવશાત આ બન્યું
માનવા ? અરે ! પણ મારી જૂન લે નથી થતી.

જાની છે તેમનું ખોટું શી રીતે
જ તેમની પાસે જાઉં અને દિવસ
તેઓ કહે તેવા યજ્ઞો કરું કે
ગોધા ખાતે તે ઉપાશ્રયે આ

કાવિગ્યાર્થ સાર્થ પ્રતિ

જ હવે ત્યાં જઈ પહોંચ્યો

અને વગર પૂજ્યે તેણે બધી

આચાર્યો તેને સાત

અન્યથા થતી જ નથી

વાચનથી ખોટું રસ્તે ચડે છે અને અનર્થ કર્યું જાય છે તેમને ખરો રસ્તો બતાવવો એ અમારો ધર્મ છે. જો અમે કોઈપણ રાજા કે અમલદારની ખીંક રાખી મત્વનો ઉપદેશ ન આપીએ તો અમારું સમવાદ મામાયિક ખડિત થાય તેથી મેં તને સત્ય વાત કહેતી છે' આચાર્ય મહારાજ શાંત ગયા.

“ત્યારે તમે એવા યજ્ઞો કરનારા બતાવો કે જેનાથી મને સ્વર્ગ મળે ?” યજ્ઞદત્તે ગિજામાથી પૂછ્યું.

“વત્સ ! ધ્યાન દર્શને સાબળ હિમક યજ્ઞનું ફળ નરક છે એમ અવશ્ય માનજો તે વખતે જ તને મેં કહેલું કે સુગ્ને-દેવને ગણ કંઠવા માટે તો અહિસક યજ્ઞો કરવા જોઈએ એ તને યાદ હતો તો હવે તેવા યજ્ઞો શી રીતે કરાય તેનો રસ્તો બતાવું છું. ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, કામ, મોહ વગેરે વિકારોરૂપી પશુઓ મનુષ્યને તેની ઉત્તમોત્તમ સાત્ત્વિક પ્રવૃત્તિમાથી તામસી પ્રવૃત્તિમા ધસડીને લઈ જાય છે એ વિકારોરૂપી પશુઓનો જેમા વધ યજ્ઞ તરફ એવો યજ્ઞ તે મયમ યજ્ઞ-સમભાવ યજ્ઞ-તપ યજ્ઞ-અહિમક યજ્ઞ છે આ મંસાર એવા વિકારોરૂપી પશુઓથી ખીચોખીચ બનેલો છે તેથી એવા પશુઓને પકડી પકડીને તું સયમ રૂપી યજ્ઞમા હોમ્યા કર તે દ્વારા જ તને ખરી વસ્તુ સમજાયે, તને આત્મજ્ઞાન થશે અને છેવટે તું આત્મોન્નતિ પણ કરી શકીશ’ આચાર્યે ધીમેથી પણ અમૃત ઝરતી વાણીમાં કહ્યું.

“મહારાજ ! જો હિસક યજ્ઞનું ફળ નરક હોય તો તેનો આટલો બધો મદિમા કેમ ગવાયો છે ?” યજ્ઞદત્તે ખૂબ જ વિચાર કરીને વિનયથી પૂછ્યું.

“દત્ત ! યજ્ઞ કરવા તેમા મારી કે જૈન શાસનની ના નથી પણ તે મેં ઉપર કહ્યા તેવા વેદમા પશુવધ કરી યજ્ઞ કરવાનું લખ્યું છે તેનો ભાવ તો એવો છે કે આપણી પાશવિક વૃત્તિઓનો એટલે પ્રાણીઓ પરના વિષમ ભાવનો-કપાયોનો વધ કમી તેનો હોમ કરવો એનું નામ

ખરો યત્ન તને એ પણ ખચ હરો કે વાવે તેવું લણે. અર્થાત્ જે જેવું કામ કરે તે તેવું ફળ પામે દૂકમા દિસાતું ફળ દિસા છે દાર્દને મારવાથી જીવ પોતે મરાવ છે જીવાડવાથી જીવાવ છે અને જ્યારે દરેક જીવને જીવનું પ્રિય છે ત્યારે તો ધર્મ એ દાર્દ રોકે કે જેમા સર્વ જીવોને જીનાડી પોતે જીવું Live and Let live આતું નામ જ સમભાવ "ક્રાનિકાચાર્યની મધુર વાણીથી ઉપાધ્યયમા શાંતિ પથરાઈ રહી

હતતી સામેથી અંધકારનો પડો નીકળી ગયો. જૈનધર્મનું અદિસાતું ખરું રહસ્ય તેને સમજાયું અને તેથી ત્યજી ત્યા જ આચાર્ય સન્મુખ પ્રાણાતિપાત વિરમણનું પહેલું મત અંગીકાર કર્યું

આચાર્યની રાજ્ય લાઈ તે તરત જ રાજ્યમહેલે આવ્યો અને દુરગમા પૂરેલ કુભરાવને પોતાની સમક્ષ લાવી પોતાને હાથે જ બેડી તોડી તેને બેઠયો અને આખી વસ્તુ સમજાવી ફરી વખત ગાદીએ બેસાડયો.

કુભરાજએ પણ પોતાનું રાજ્ય આ આચાર્યના પ્રભાવથી મળ્યું એમ સમજી જૈનધર્મ-અદિસા પ્રધાનધર્મ સ્વીકાર્યો અને હત ઉપર ક્રોધે ન બરાતા તેને પ્રધાનપદ ઉપર પાછો સ્થાપિત કર્યો

હવે તો આખા શહેરમા રાજ્ય તરફથી પડક વાગ્યો. "હિસકે યત્ને બધ કરી સર્વેએ આજથી અદિસકે યત્ન-કપાયોનો યત્ન-કેસોનો. યત્ન-પાપનો યત્ન કરવો જે એવા યત્નો વધારે કરશે તેને રાજ્ય તરફથી સત્કારવામા આવશે "

આખા રાજ્યમાં પ્રજાએ હર્ષથી જૈન ધર્મ અંગીકાર કરી પડક પ્રમાણે અદિસકે યત્ન કરવા શરુ કર્યા.

આ પ્રમાણે શ્રી ક્રાનિકાચાર્યે પોતાની નજર સમક્ષ સમવાદ સામાયિક રાખી નીડરતાથી સત્ય વચન કહી હત જેવા મહાન

હિસકે યજ્ઞ કરનારને પ્રતિજ્ઞાથી તેનું હૃદય પલટાવ્યું તેથી લોકો ઉપર
અનેરી છાપ પડી અને ચારે દિશામાં જૈન શાસનની—સમવાદ
સામાયિકની—અદ્વિસકે સત્યચત્રની પતાકા ફરકી રહી

સર્વ જીવમાં સમભાવ રાખનાર નીકરપણે જ્યારે સત્ય જોલે
છે, ત્યારે સત્ય એ આત્માનો ધર્મ હોવાથી સર્વપર અસર કરી
શકે છે સત્યમેવ જયતિ નામૃતમ્

સમામ સામાયિક

[ચિંતાતીપુત્ર]

[ઉપશમ સવર અને વિવેક એ લઘુ ત્રિપદીથી દેવગતિ માનવગતિ અને છેવટે મોક્ષગતિ]

પરંપર વિચાર ધર્મા વિના અતિ ધીર કર્મ કરવામા પાણુ વાળી ન જાનાર દુરાત્મા ચિંતાતીપુત્ર પશુ આ સમાસ સામાયિક (ઉપરના ત્રણ શબ્દોના દ્રુક બોધથી) પ્રથમ અશુભ કર્મનો સર્વથા વિચ્છેદ કરી, શુભ કર્મથી દેવગતિ પામી અને બાકી રહેલ શુભ કર્મને મનુષ્યગતિમા લેઈ સમ્મ કર્મનો વિચ્છેદ કરી આત્માના અનતગ્રણોને પૂર્ણપણે વિકસાવી મુક્તિનું સ્વરાજ કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરે છે તે અહીં જાણવામા આવે ॥

રાજગૃહી નગરીમા વનસાર્યવાહ નામના એક ધનાઢ્ય શ્રેષ્ઠ રહે છે તેને ચાર પુત્રો અને એક પુત્રી ॥ પુત્રીનું નામ સુપ્રમા છે એ ઉપરાત તેને ત્યાં ચિંતાતી નામની એક દાસી અને તેના ચિંતાતી

નામે પુત્ર છે ચિલાતીપુત્રને આ સુપુત્રા ઉપર પૂર્વભવનો
સ્નેહ છે ^૧

શેઠ તેને પોતાના પુત્ર પ્રમાણે પાગે છે સોઠની પુત્રી અને આ
દામી પુત્ર સાથે રમે જમે છે જેથી દિવસાનુદિવસ આ ભવમા પણ
તેમનો સ્નેહ દઢ થતો જાય છે

ચિલાતીપુત્ર બહુ તોફાની છે એટલે નગજનોના બાળક બાળ-
કીઓને બહુ મારુટુ કરે છે કંઈક મોટા થતા નગરવામીઓને પણ
રબડે છે ચોરી અને લુટફાટ કરે છે અને સર્વ કાંઈને અળખામણો
થતો જાય છે ગામનો કોટવાળ પણ તેના પર બહુ રીમે લગાય છે
પરંતુ શેઠની પ્રભાને લીધે તેને પકડી શકાતો નથી

આવી રીતના તેના વર્તનથી કટાગી ગેઠ તેને પોતાના વગ-
માંથી ખીખ માણસો દ્વારા મહાર ધકેરી દે છે ચિલાતીપુત્ર
આથી બહુ ગીમે ભરાઈ નગર બહારના એક જગનમા નાસી જાય
છે જગલની નજીબના પર્વતની શુક્ષમા ભગઈ બેઠેલી એક ચોરની
પક્ષીમા તે પ્રવેશ કરવા પામે છે અને ત્યાં ચોપકળામા પ્રવીણ
બને છે તેમજ ચિલાતીપુત્ર શરીરે બળવાન છે તેથી અન્તે એ
ચોરની પત્નીના નાયકના અવમાન પત્રી પક્ષીનો ઉપરી બને છે

૧ ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠ નગરમા ચક્રદેવ નામનો બાલક હતો તે બાલક,
વક્ર, મીમાસા અને કાવ્ય વગેરે સાસ્રમા પ્રવીણ હતો તેણે એવી પ્રવિષ્ઠા
કરી હતી કે જે મને કોઈજોતે તેનો હુ સિખ્ય થઈ કેટલાક વખત સુધી
તે બધાય વાદમા તેની જીત થઈ પરંતુ એક વખત જા ચવરાત્ એક
જન સાત્રુની સાથે વાદ કરતા તેનો પરાભવ થયો પ્રવિષ્ઠા પ્રમાણે તે જન
સાત્રુનો વેરા પહેરી જીતનાર સાત્રુનો સિખ્ય થઈ રહ્યો અને ચાત્રિય ધર્મ
લાગ્યો પણ બલિશ્ચુને લીધે તે દેહ અને વસાદિની મલીનચાર નવકલિ
પદને ન સરી શક્યો એટલે તે વિચારવા લાગ્યો, “આ માર્ગમા છે તેજુ
સાત્રુ પરંતુ સ્નાનનો નિરોધ તે મોટું કુળ છે” આમ મુશ્કેલી
સદન કરી શકતો નથી છતાં ચારિત્રસંગી બીડે સ્નાન થવું ન્દ” મને

ધુરાવસ્થાના તનમનાટને લઈને તેને ઘણી વાર રોકની પુત્રી સુપુમા માઠ આવે છે આવા કારણથી ચિલાતીપુત્ર પોતાના સાથીઓને સમજાવે છે કે આ રાજગૃહી નગરીમા એક ધનાઢય રોક છે સુપુમા નામની તેમને એક પુત્રી છે આપણે જો એની હવેલીમા ખાતર પાડીએ તો આપણને ઘણું ધન તેમજ તેની સુદર પુત્રી પણ મળે તેમ છે એ લૂટ આવે તેમાથી ધન તમારા સર્વનું અને રોકની પુત્રી એ મારી

આવો વિચાર કરી ગાઠ અધારી રાત્રે ચિલાતીપુત્ર પોતાની ટોળી સાથે નગરમા પ્રવેશી રોકનું ઘર લૂટે છે અને એક ભરવાડ બકર ઉપાડે તેમ રોકની પુત્રીને ઉપાડી પોષ્યાગ મળે છે

પ્રભાત થાય છે રોકને અને તેના પુત્રને ધન અને સુપુમા હરાઈ જવાની ખબર પડે છે આથી તરત તેઓ રાજદરબારમા ખબર એક વખત ગોચરીએ વિદ્યરતા પોતાની સીને ત્યાજ તે જઈ પડયા સીએ પ્રાદયી સ્નેહવસ પઈ પોતાના સસરાવસ્થાના પતિને કામણ કર્પી

મુનિ વિદ્યાર કરી ત્યાંથી બીજો સ્થલે યવા પણ કામણને લીધે તેમનું સારી કીલ્લ યવા લાગ્યું છેવટે અનયન કરી તે દેવડોડમા જવા ખાજળથી તેની સીએ જ્યારે આ સામજ્યુ ત્યારે પોતાની ભૂલ માટે પશ્ચાત્તાપ યવા લાગ્યો અને પોતાના સસરાવસ્થાના પતિ અને પાછ જથી યથેલ મુનિની દત્તા કરનાર મને નરકમા પણ જમ્યા નહિ મળે ” એવા વિચારથી વરત જ બાજવલી દીક્ષ મદલ્ય કરી ચારિત્ર પાળી કાળ કરી દેવડોડે વઈ

ચક્રદેવ બ્રાહ્મણનો ભવ દેવડોડમાથી ચલી પૂર્વજવમા ચારિત્રની નુકુપેસા કરી હતી તેના પ્રભાવે ગજગૃહ નગરમા ધનાવદ્ધ રોકને ત્યા ચિલાતી નામની દાસીની કુલિમા પુત્રપત્ને ઉત્પન્ન થયો અને તેનું નામ ચિલાતીપુત્ર પામ્યું પૂર્વજવની તેની સી દેવડોડમાથી ચલી ચારિત્રના પુત્ર્ય પ્રભાવે એ રોકની સી ભદ્રાની કુલિમા પુત્રી પહે ઉત્પન્ન થઈ આથી જ ચિલાતીપુત્રને આ ભવે સુપુમા ઉપર સ્નેહ ઉત્પન્ન થયો હતો

આપે છે અને નગરનો કાટવાલ જે ચિલાતિપુત્રના પૂર્વના અપરાધોથી ખિન્ન રહ્યો છે તેને ચોરોને પકડવાની આજ્ઞા આપે છે

શેઠ, શેઠના પુત્રો, કાટવાળ, અને કેટલાએક સિપાઈઓ ઘોડેસ્વાર થઈ ચોરોની પાછળ પડે છે કેટલેક દૂર જતા ચોરો અને તેનો નાયક જોવામાં આવે છે ઘોડેસ્વારે બહુ નજીક આવી પહોંચતા ચોરો ધનને નાખી દઈ કોઈ ઝાડીમાં ભરાઈ જાય છે

કાટવાળને શેઠ કહેલું છે કે, ચોરો પકડાય ત્યારે ચોરાયેલું ધન તમારું છે અને મારી પુત્રી તમારે મને સોંપવાની છે આ શરતથી કાટવાળ અને તેના સાથીઓ ધનને લઈ પાછા ફરે છે પરંતુ શેઠ અને તેના પુત્રો સુપ્રમાને લઈને દોડી જતા ચિલાતિપુત્રની પાછવાડે જાય છે અત્યંત નજીક આવતા ચિલાતિપુત્રને લાગે છે કે હવે હું પકડાઈ જઈશ એવા વિચારથી તરત જ કમરેથી ખડ્ગ દાઢી એક ઘાથી સુપ્રમાનું મસ્તક છેદી નાખે છે અને તેનું ધડ પડતું મૂખ માથું હાથમાં લઈ દોડ્યે જાય છે શેઠ અને શેઠના પુત્રો સુપ્રમાને જીવતી જોવા પામ્યા પણ ઘેર લઈ જવા પામ્યા નહિ એથી ખેડ પામી ચિલાતિપુત્રની પાછવાડે જવાનું છોડી દઈ, ધડને અગ્નિગાદ દઈ નગરભણી પાછા ફરે છે

એક હાથમાં સુપ્રમાનું મસ્તક અને બીજા હાથમાં લોહીથી ખગડાયેલી તરવાર જેના હાથમાં છે એવો ચિલાતિપુત્ર જંગલોની ઝાડીઓ વટાવી એક પર્વત ઉપર ચડી જાય છે ક્રોધ અને મોહથી વ્યથિત થયેલ, ભૂખ અને તાપથી હણાયેલ ધૂનમાં અને ધૂનમાં ઉપર ચડતા ધ્યાનમાં નિમગ્ન, લખ્મિમાન એક ચારણમુનિ સાથે અથડાય છે આ અકસ્માતથી મુનિ જમ્મત થાય છે જમ્મત થતાં જ ચિલાતિ પુત્રનો આ બિભલ દેખાવ જોઈ તેના મુખમાંથી નીકળી જાય છે કે, અરે ! આ શો અધર્મ ! ચિલાતિ પુત્ર તે વખતે આવેશમાં જવાળા આપે છે કે, ત્યારે ધર્મ શો છે ?

મુનિ ઉપશમ, સર અને વિવેક એ ત્રણ શબ્દોનો ઉચ્ચાર
કરતા પોતાની લખિયવડે આકાશમાં અદ્ભુત થાય છે

મે કોઈ વખત આ શબ્દો સાંભળ્યા છે એમ વિચારી ચિંતાતીપુત્ર
આ વચનનનાં જાણે થયે છે એ જાણમાં અને જાણમાં
કેટલોક કાળ મયા પછી આ ત્રણ જોમાના કેઈ કેઈ પર ઉપર
ચિંતાર કરના લાગે છે પ્રથમ તો વિવેક પદને ચિંતાર છે અને
ખીજા બે પદો ઉચ્ચારમાં જ રહે છે વિવેક ત્રણ ઉચ્ચારનાં વિચાર
આવે છે કે, આ મારા હાથમાં રહેતું મુખમાનું મસ્તક કેવું નિભાસ
લાગે છે ? આમાં તેનું રૂપ હવે કયા છે ? આમ વિવેકને હજી ઉપ
શમ ઉપર વિચારણા ચાને છે તેથી હાથમાંથી મસ્તક પડતું મૂકે છે
કઈક ઉપશમ પદ અને વિશેષ વિવેક પદને વિચાર કરતા મોહ શાત
થાય છે અને વિવેકથી દેખાર છે કે આ કોવના નિમિત્તમૂત આ
તરવાનું પણ શું કામ છે ? એટલે મીઝા હાથમાં રહેલી તરવારને
પણ પડાવી મૂકે છે ઉપશમ અને વિવેકના ઉચ્ચારની સાથે વિચાર
પણ હવે વિશેષ વિશેષ થવા લાગે છે અને સર પ આવે ત્યાંસુધી
નેનો જાપ ચાતુ રહે છે

હવે એને સ્મરણ થાય છે કે મુનિએ ત્રણ પદમાં કઈ છે
એવું કહ્યું છે તો સર એ શું છે એનો પણ વિચાર કરવો જોઈએ
ઉપશમ ઉપરની વિચારણા કાટવાળ તેમ જ તેડ ઉપરનો કોધ સમાવે
ઠે-સાત કરે છે આમ મોહ અને કોવના નિમિત્તરૂપ હથિયારો જેના
હાથમાંથી પડી ગયા છે વિવેકની ખારાથી જેની જાનમયા કઈક
ઉજ્જવલ થતી જાય ■ તેવો ચિંતાતીપુત્ર સર પદ પર વિચારણા
કરવાને મોગ્યતા પ્રાપ્ત કરે છે

મે કેવા પાપ કર્યો ? મારા અને મારી માતાના ઉપકારી
શોકનો મે કેવો અપરાધ કર્યો ? એ પાપમાંથી મુંઝે કેમ છું ? ઉપશ
મનો જાણે આવો અપકાર હવે શું કરવું ? આમ ધણે પશ્ચાત્તાપ

કરે છે આ પથાતાપરૂપ જલથી તેનું ચિત્ત નિર્મળ બનતું જાય છે એટલે તેના અતરાત્માનો પ્રકાર કઈક બહાર આવે છે તેથી તે નિર્ણય કરે છે કે હવે સર્વર એટલે પાપને આવવા જ ન દઉં

‘ સર્વ જીવો મારા સમાન છે તો તેઓની વિરાતનાને બદલે આરાતના કરું ’ સર્વરે ઉદ્ભવાવેલા આ વિચારથી જેમ અધારી રાત્રિના તમઝકાપના પરમાણુઓ અજવાળા આવતા ઉજ્જવળ થાય છે તેમ તેના અશુભ કર્મો શુભ કર્મોનું રૂપ ધારણ કરે છે—શુભ થાય છે આ શુભ કર્મના રમથી તેમા કોઈ એવું સત્ત્વ જાગે છે કે સોહીથી ખરડાયેલું પોતાનું શરીર અને તેના ઉપર ચડેલી કાઠીઓ તેને ચટકા ભરે છે તેનું જ્ઞાન તેને રહેલું નથી એટલે કે તે મઠી લે છે

ઉપર જણાવેલા પ્રવ્યત્ને બળ તે દેવલોકમા જાય છે ત્યાંથી આની મનુષ્યભવમા આવી ભાગવતી દીક્ષા લે છે અહીં પણ સ્વપરતું વિવેચન કરી-વિવેક કરી પોતે આત્મા છે, કર્મ અને શરીર પર વરતુ છે એવા નિર્ણયમા સ્થિત થાય છે

જેમ જેમ તે સ્વમા-આત્મામા-પ્રુદાત્મામા સ્થિત થતો જાય છે તેમ તેનો ઉપશમ વૃદ્ધિ પામતો જાય છે એટલે કે વિવેકયુક્ત ઉપશમ બળે દેહભાવ સપૂણ્ણ છૂટી જાય છે એટલું જ નહિ પણ જેમ દિમથી વનસ્પતિ મળી જાય છે તેમ તેનો મોહપણ સર્વથા ક્ષય પામે છે અને તે ક્ષીણમોહી અવસ્થાએ પહોંચે છે

ક્ષણ પછી મગર ભાવમા રહેતા યાનાવગણ, દર્શનાવરણ અને અંનરાય કમનો પણ ક્ષય કરે છે—અનન્ત ચતુષ્ટય પ્રકટે છે સુકન જ્ઞાને ચડે છે અને અન્તે ચૌદમે ગુણસ્થાનકે યોગનિરોધ કરી શાશ્વત આત્મસ્વરૂપમા-અનન્ત ગુણોની અખડ પૂર્ણતામા રહેતો રહેતો તેનો આત્મા સિદ્ધિ પદને વરે છે

સ ક્ષેપ સામાયિક

[શબ્દ થોડા, અર્થ ઘણો]

૫ સતપુરનો જિતરાત્રુ હવે તૃદ્ધ થયો હતો. આયુષ્યનો વિશ્વાસ ઉડી ગયો હતો અને યજુ કે આ છે લી અવસ્થામાં પણ કષ્ટકેધર્મ પુણ્ય કે આત્મસાધન કરી હોય તો કેઈ કારે તરી નવાય. જિન્દગીનો ધજો બાજ તો રાજપ્રપચ કુદ અને વિશ્વાસમાં બતીત થઈ ગયો. હવે એવું શુ કામ કરું કે નેથી જીવનના અ અતિમ દિવસો જીવી નીકળે ?

શાસ્ત્રવેદાઓની સત્કૃદ્ધ સેવાનો વિચાર કરી તેજે પોતાના રાત્રીમાં નેટલા શાસ્ત્રીઓ વિદ્વાનો અને પડિતો હતા તેમને મીને પોતાની રાજસભામાં આમંત્ર્ય

જિતરાત્રુએ કહ્યું મારે હવે આત્મસ્થાપ્ત સાધવું ■ અને સરળ, શાસ્ત્રીય માર્ગે જતાવો "

" અમારી પાસે શ્વસોના મોટા જાડાર જર્વા છે - આપો તો એક પછી એક એમ વાચીએ અને તમને સમજાશે એક આગેવાન પંતિ ઉચ્ચાર્ય

જિતશત્રુ એટલેા અવભશ કયાથી કાઢે ? અવકાશ હોય તો પણ
વે તે અગ્રીરો બન્યો હતો એને માત્ર શાસ્ત્રો સાલજવાની શોખ
હતો એને સિદ્ધાંતો જીવનમાં ઉતારવાની તાનાવેલી લાગી હતી

“ આયુષ્યના અન સુત્રી શાસ્ત્રો માબજ્યા કરો તમે કલ્યા
પ્રાલભી સાલગીને થાડી બજો, પણ અમારા અથનો આરો ન આવે,
એટલી શાસ્ત્ર મરુદ્ધિ અમારી પાસે પડી છે ” બીજા એક પડિતે
પોતાનો શાસ્ત્રવૈભવ દર્શાવવા કહ્યું

બ્યાકરણ, ન્યાય, મોમામા, માદિત્યના મદારથી જેવા બીજા
ધણ પડિતો જેમણે જીવન અધ્યયન-અધ્યાપનની પાળા અર્પી
દીધા હતા અને જેઓ એ વાતનું બ્યાજથી અભિમાન ધરાવતા
હતા તેમણે પોતપોતાના નિષ્પન્નો મદિમા ગાવા માડ્યો મૌની આગળ
એમના વિષયનું અખૂટ માદિત્ય હતું ગળ જેવા જિજ્ઞાસુ મળે અને
શાસ્ત્રની કંર થાય એની ઊંડે ઊંડે વૃત્તિ પણ ખરી

મારી જીવનમુડી ધરી ખગ્યાઈ ગઈ કે છેડના વિસેમા
એ બધા શાસ્ત્રોના નિયોડડપ મિદ્ધાતો મંજળાવે તો જ કુ કઈ
પાળવાનો પ્રયત્ન કરુ મને કઈ એવું કહો કે જેમા શબ્દનો આડબર
કે વિસ્તાર ન હોય, પણ મૂળ વસ્તુ એમા સમાઈ જતી હોય.’ રાજા
જિતશત્રુએ ફરીનાર પોતાનો નિશ્ચય સંભળા યો

સંભાના વિદ્વાનો વિચારમા પડ્યા ગમ્મની સ્થિતિની તેઓ
કંપના કરી શક્યા

પછી સવળા શાસ્ત્રવેતાઓએ પોતાની એક મિજલમ ભરી
એમના વિષય અને શ્રદ્ધાને અનુરૂપ એક શ્લોક તૈયાર કર્યો

કેટલાક દિવસે રાજા જિતશત્રુ પાસે જઈ એમણે એ શ્લોક
સંભળાવ્યો,

जीर्णभोजनमात्रेय कपिल प्राणीना दयाम् ।
बृहस्पतिरविश्वात्म पचाल स्त्रीषु मार्दवम् ॥

આરોગ્ય વિદ્યાના અભ્યાસીઓએ પોતાના વૈદકશાસ્ત્રને મથી મથીને સિદ્ધાંત નિર્ધાર્યો છે. છર્ણુ ભોજન કરવું—અર્થાત્ પ્રથમનો કરવો. આહાર બરાબર પચી જાય તે પછી બીજો આહાર કરવો. ” એ આરોગ્ય મહર્ષિના શાસ્ત્રનું રહસ્ય છે.

કપિલ મતના અનુયાયીઓએ પોતાના શાસ્ત્રોમાથી એવો સાં તાગ્યો છે સર્વ છવની ઉપર દસ ગાખરી ” એ કપિલ મુનિના વચનોનો પગમાર્થ છે.

મૃદસ્પતિના સિદ્ધાંતને માનનારાઓએ કહ્યું છે, ‘ ઠાઈડી ઉપર અન વિશ્વામ ન રાખવો. ’ એ ન્યાયશાસ્ત્રનો નિબંધ છે.

પચાનતા ભક્તોએ કહ્યું છે. સ્ત્રી જાતિ માથે નરમાયથી વર્તવું ” એ કામશાસ્ત્રનું રહસ્ય છે.

પત્નિ પોતેજ સાક્રિકાચારમા મુજાએના હતા એમને લોકો કાચાર સિવાય બીજી મનસ્વની વસ્તુઓનું જ્ઞાન ન હતું તેથી તેમણે છર્ણુભોજન ‘ છવ ના ‘ અવિશ્વામ ‘ અને મહુતા ” ના આમાન્ય સિદ્ધાંત ધણી સાચા મયનો જ્યને તારવ્યા.

આમાન્ય પત્નિ પુષ્કળ મહેનત પછી પણ થોડા શબ્દોમા ગભીરાર્થવાળી વાત બરાબર કહી શકતા નથી.

પરંતુ જે જિનેશ્વર ભગવાન પોતાના સૂર્યસમાન દેવજાતાનના કિરણોથી લોકોનોકતુ વસ્તુસ્વરૂપ જોઈ રક્ષા હોય છે તેઓ તે પ્રાણીમાનના કન્યાશુ અર્થે નિપત્ર જેવા મંદોષ મત ઉચ્ચારી થોડા જ શબ્દોમા મહત્ત્વ શાસ્ત્રોના રહસ્યોનો ઠાસી ઠાસીને ભરી દે છે. અણુધર મહારાજઓ એ નિપત્રી ‘ માથી દ્વારશાળીની રચના કરે છે.

જિનેશ્વર ભગવાનની વાણી મંદોષમા હોવા છતાં એમા ગભીર અર્થો શુધાએના હોય છે. મનુષ્યો અને દેવો જ નહિ પણ સામાન્ય પ્રાણી પણ ભગવાનની વાણીનો અર્થ સમજી શકે છે.

જગતના ક'વાણુ અર્થે જેમણે થોડામા થોડા શબ્દોની બદર,
ગભીરમા યે ગભીર મત્યો, સગળમા મરણ માર્ગે નિરૂપ્યા એમનો
આપણી ૫૨ કેટલો ઉપકાર છે ?

રાત્રની આત્મથી, પડિતોની સભા પણુ જે નિષ્કર્ષ ન વાઢી
રાત્ર, તે જિનેશ્વર દેવો સહેજે, સ્વયસ્તુર્ણથી ભગ્ય જીવોને મળવાને
છે મણુધરો, આચાર્યો ઉપાધ્યાયો એના અથ સમજાની મમાગના
જીવોને પ્રમથ આપે છે

અક્ષર થોડા, પણ ગદ્ય ધણુ મમળય એની રીતે દ્વાળાગીતુ
સાગરપ જાણતુ તે મક્ષેપ મામાયિક કહેવાય છે ?

'તેઓ શ્રી મક્ષેપમા ઉપદેશો છે કે, દ્રવ્યથી વસ્તુ ધ્રુવ (નિત્ય)
છે માટે તમારે શોકરૂપ દ્વેષ કરવાની અગત્ય નથી પર્યાયે અનિત્ય
છે માટે તેના પર રાગ કરવો ઘટિત નથી, આમ અરાગ અને અદ્વે-
ષરૂપ સમભાવ એ જ મોક્ષ છે'

અનવદ્ય સામાયિક

[ધર્મરુચિ મુનિ]

આ ખી ચ પા નગરીમા ધર્મરુચિ મુનિના ગુણગાન ગવાઈ રહ્યા છે કારણ કે તેમની ધર્મ માટેની અડગ ધર્યા, આચાર પાળવામા દક્ષતા અને સર્વ જીવોની સાથેનો તેમનો સમજાવ વગેરે ગુણો લોકોને આશ્ચર્યમા નાખતા હતા.

આજે ધર્મરુચિ મુનિ મહિનાબરના ઉપવાસને અતિ મધ્યાહ્ન સમયે લોભ ખર્ષ પો પરવાનો હશે એમ મારી સહેરમા ગોચરીએ નીકળ્યા હતા.

એ જ મામમાં વેદવદાગાદિમા પ્રવીણ એવા જંભુ પાઠશાળા ખર્ષએ ગ્રહેતા હતા. તેઓ એટલા બધા સમૃદ્ધ હતા કે કંઈ પણ ઉદ્યોગ સ્વીકારવા બેઠા બેઠા ખાધા કરે તો પણ સાત પેલી પહોંચે તેટલું ધન તેમની પાસે હતું.

તેમને પણ ભાઈઓએ એવું નક્કી કરેલું કે હવેથી દરેક પોત-પોતાને વેગ ન જમતા વારાફરતી એકબીજાની જમવાની જગ્યાએ જાય. એકવાર મોટા ભાઈને ત્યાં

આવો મોટાભાઈની સ્ત્રીનું નામ નાગશ્રી હતું તેનાથી આજે બૂલથી કડવી
તુંબડીનું શાક રંધાઈ ગયું હતું, પરંતુ જમી કરીને તેને નાખી દઈશ
એવો વિચાર કરી એક બાણુ તેણે તેને ઢાકી મૂક્યો.

મુનિરાજને જૈન કે જૈનેતરનો ભેદ ન હતો એટલે ગમે
તે ઘેર જઈ આહાર વહોરી લાવતા તેથી સીધા તેઓ નાગશ્રીને
ત્યાં ગોચરીએ ગયા મુનિરાજને આવેલા જોઈ નાગશ્રીએ હર્ષથી
આહાર સામગ્રી વહોરાવી, પરંતુ બૂલથી કડવી તુંબડીનું શાક તેમને
ક્યારે વહોરાવાઈ ગયું તેની તેને ખબર ન ગઈ.

મુનિરાજે ગોચરીથી પાછા ફરી જે વસ્તુ ગોચરીમા મળી
હતી તે સર્વ આચાર્ય ધર્મધોષને બતાવી. આચાર્યે શાક જોઈને
તરત કહ્યું, “ આ શાક તો કડવી તુંબડીનું છે, એટલે એ વિષપ્રાપ
માટે કેઈ નિર્દોષ સ્થળે જઈ તેને પગથી દો ”

મહિનાના ઉપવાસી મુનિરાજ શાક પરકંપવાને માટે નગર બહાર
ગયા નિર્દોષ જગ્યા શોધી કાઢી ત્યાં પાત્ર મૂક્યું પણ પાત્ર મૂકતા
મૂકતા ત્યાં શાકના બે તણ છાટા જમીન ઉપર પડ્યા.

જોતજોતામા તો એ બૂમિ ઉપર શાકમા નાખેલ મલાના તેમજ
તેના ક્વાલથી કેટલીય કીડીઓ ઉબરાઈ આવી ધર્મરુચિ મુનિવરની
દૃષ્ટિ ત્યાં ગઈ અને તેમણે જોયું કે કેટલીક કીડીઓ તે આખતા જ
તેના ઝેરથી તરફડીને ત્યાં તરત મરણ પામતી હતી.

આ જોઈને શાક પરકંપવાની તેમની હિંમત ન ચાલી તેમને
વિચાર થયો કે આ બે તણ છાટાઓએ જ જ્યારે આટલી કીડીઓના
પ્રાણ લીધા ત્યારે આ બધું શાક પરકંપતા તો કેટલો અનર્થ થાય.

આ વિચારે તેઓ ખૂબ મૂઝાયા વિચાર કરતા કરતા તેમને
લાગ્યું, “ આ મિચારી કીડીઓ તેષ્ટન્દ્રિય પ્રાણી તેમને નથી
શુદ્ધિ કે વિચાર જ્યારે હું પચેન્દ્રિય છું મને વિચાર કરવાની પણ

અનવધ સામાયિક

[ધર્મરૂચિ મુનિ]

આ ખી જ પા નમગીમા ધર્મરૂચિ મુનિના મુખ્યગાન મવાઈ રજા છે કારણ કે તેમની ધર્મ માટેની અડમ અદા, આચાર પાળવામા કમતા અને મર્વ છવાતી માથેનો તેમનો સમજાવ વગેરે યુગો લોકોને જાગૃત મા નાખતા હતા.

આજે ધર્મરૂચિ મુનિ મહિનાભરતા ઉપવાસને અંતે મધ્યાન્હ મમથે લેખે ખાઈ પી પગવાયો હશે એમ ધારી સહેરમાં ગાયરીએ નીકળ્યા હતા.

એ જ ગામમા વેદવેદાંગદિમા પ્રવીણ એવા વંશ પ્રાજ્ઞાળુ બાઈએ રહેતા હતા તેઓ એટલા બધા સમૃદ્ધ હતા કે કાઈ પણ ઉઘોન ઠપાં સિવાય બેઠા બેઠા ખાધા કરે તો પણ સાત પેઢી પહોંચે તેટલું ધન તેમની પાસે હતું.

તેમણે ત્રણ બાઈઓએ એવું નક્કી કરેલું કે હમેશા દરેકે પોતા-પોતાને ઘેર ન જમતા વારાફાટી એક ખીજ બાઈને ત્યા જમવું એવાર મોટા બાઈને ત્યા ખીજ બાઈઓનો જમવાનો વારો

આબ્બો મોટાભાઈની સ્ત્રીનું નામ નાગશ્રી હતું તેનાથી આજે બૂલથી કડવી તુંબડીનું શાક રંધાઈ ગયું હતું, પરંતુ જમી કરીને તેને નાખી દઈશ એવો વિચાર કરી એક બાણુ તેણે તેને ઢાંકી મૂકેલ

મુનિરાજને જ્યેન કે જ્યેનેતરનો મોદ ન હતો એટલે ગમે તે ઘેર જઈ આહાર વહોરી લાવતા તેથી સીધા તેઓ નાગશ્રીને ત્યાં ગોચરીએ ગયા મુનિરાજને આવેલા જોઈ નાગશ્રીએ હર્ષથી આહાર સામગ્રી વહોરાવી, પરંતુ બૂલથી કડવી તુંબડીનું શાક તેમને ક્યારે વહોરાયું ગયું તેની તેને ખબર ન રહી

મુનિરાજે ગોચરીથી પાછા ફરી જે વસ્તુ ગોચરીમા મળી હતી તે સર્વ આચાર્ય ધર્મધોષને બતાવી. આચાર્યે શાક જોઈને તરત કહ્યું, “ આ શાક તો કડવી તુંબડીનું છે, એટલે એ વિષપ્રાય છે માટે કોઈ નિદોષ સ્થળે જઈ તેને પરંતી દો ”

મહિનાના ઉપવાસી મુનિરાજ શાક પરંવવાને માટે નગર બહાર ગયા નિદોષ જગ્યા શોધી કાઢી ત્યાં પાત્ર મૂક્યું પશુ પાત્ર મૂકતા મૂકતા ત્યાં શાકના જે ત્રણ છાટા જમીન ઉપર પડ્યા

જોતજોતામાં તો એ ભૂમિ ઉપર શાકમા નાખેલ મશાના તેમજ તેનના સ્વાદથી કેટલીય કીડીઓ ઉભરાઈ આવી ધર્મરુચિ મુનિવરની દૃષ્ટિ ત્યાં ગઈ અને તેમણે જોયું કે કેટલીક કીડીઓ તે આખતાં જ તેના ઝેરથી તરફડીને ત્યાં તરત મરણ પામતી હતી

આ જોઈને શાક પરંવવાની તેમની હિંમત ન આવી તેમને વિચાર થયો કે આ જે ત્રણ છાટાઓએ જ જ્યારે આટલી કીડીઓના પ્રાણ લીધા ત્યારે આ બધું શાક પરંવતા તો કેટલો અનર્થ થાય.

આ વિચારે તેઓ ખૂબ મૂઝાયા વિચાર કરતા કરતા તેમને લાગ્યું, “ આ મિચારી કીડીઓ તેષ્ટન્દ્રિય પ્રાણી છે તેમને નથી શુદ્ધિ કે વિચાર જ્યારે હું પચેન્દ્રિય છું મને વિચાર કરવાની પુણ્ય

શક્તિ છે ત્યારે જો હું આ શાક અહીં પરકવું તો તેના સ્વાદથી કેટલા બધા જતુઓ આકર્ષાઈ તેના જ ઝેરને લીધે મરણ પામે અને તે મૃતતા મરતાય રોદધ્યાન કે અર્તધ્યાન કરતાં મરણ પામે એટલે તેઓ આથી પણ વધારે નીચી ગતિમા જાય. વળી જ્યારથી મેં જાગવની દીક્ષા મહણુ કરી ■ ત્યારથી તો મારે સર્વ આત્માઓ પડી તે તિર્યચ હોન કે નાગડી હોન, દેવ હોય કે મનુષ્ય હોય—બપાવની સાથે સમભાવ છે માટે આ શાકમારે જ ખાઈને પ્રાણાત કષ્ટ સહન કરી લેવું યોગ્ય છે કારણ કે આ અનંત અનર્થો થવા દેરા તેના કરતા મારે જ બાક પ્રાણ તજવા એ યોગ્ય છે”

આમ વિચારતા તેઓએ જ શાક ખાઈ લીધું અને તેના ઝેરની અસર તત્કાળ તેમની રોરમમા પ્રસરી ગઈ હતી મુનિરાજે વહોરાનનાગ પર ન કંપો દેષ કે ન કંપો ક્રોધ. તેઓ તે મમભાવે શુકતધ્યાને ચાલતા અશુભ કર્મોના નાશ કરી ઉચ્ચ ગતિને વર્ષા

હવે અહીં નાગગ્રીને ખબર પડી કે ચોતાની જૂનથી કડવી લુંગડીનું શાક મુનિને વહોરાવાઈ ગયું છે કે તરત રખેને મહારાજ જૂનથી તે શાક ખાઈ ન જાય એવી બીકથી ઉતાવળી ઉતાવળી ઉપાશ્રમે આવી અને સર્વ વાત આચાર્યને કહી અહીંયા ઉપાશ્રવમા પણ ‘ધર્મરુચિ મુનિને આવતા આટલી બધી વાગ કેમ થઈ’ એમ વિચાર થતા આચાર્ય મહારાજ એ શિષ્યોને તેમની તપાસ માટે પાછળ મોકલતા હતા એવામા જ નાગગ્રીના આવરાથી સર્વ વાત સાંભળી, આચાર્ય મહારાજ તરત ચોતાના શિષ્યો તથા નાગગ્રી સાથે જ્યાં ધર્મરુચિ મુનિ ગયા હતા ત્યાં પાછળ ગયા

આચાર્યને મનમા વહેમ ગયો જ હતો કે ધર્મરુચિ મુનિ રખેને બીજા જીવ ઉપર સમભાવ હોવાથી તેમ જ તે ધર્મના રાગી હોવાથી શાક ન ખાઈ જાય અને જન્મુ પણ તેલુ જ ત્યાં જઈ ને જોયું તો

એક બાબુ મુનિત્રું કલેવર પડ્યું હતું અને પાસે મરેલી થોડીક કાડીયો પડી હતી મુનિરાજના મુખ ઉપર શાંતિ ઝળકી રહી હતી

આ જોઈ આચાર્ય બધું સમજી ગયા અને સર્વ વાત નાગશ્રી તેમજ શિષ્યોને સમજાવી

નાગશ્રીને પોતાની નજીવી જૂનથી આટલો અનર્થ થયેલો જાણી ખૂબ પશ્ચાત્તાપ થયો અને ત્યાં જ જો ધર્મમાં ઉપયોગ મુખ્ય છે એવો જૈનધર્મ અંગીકાર કરતા ગ્રાવિકાના બારે વ્રતો ધારણ કર્યા

આચાર્યે પોતાની સાથેના માધુઓને ઉપદેશ આપતા કશ્યુ કે, " સર્વ ગ્રાણી ઉપર સમભાવ રાખનાર આ મુનિવરે પોતાને નિમિત્તે અવઘ (પાપ) ન થાય એવું અનવઘ મામાયિક આરાધી આપણને તેમની શાતમુદ્રા શિક્ષા આપી ગઈ છે કે આપણે પણ અનવઘ મામાયિકનો ખપ કરવો જોઈએ "

પરિજ્ઞા સામાયિક

(પૌદ્ગલિક સૌહર્દી આત્મિક સૌહર્દી પર)

ઈલાનરન નામનું એક નગર છે. ધનંત નામનો એક શેઠ
ત્યાં વસે છે તેની સ્ત્રીનું નામ ધનવતી છે. ધનધાન્ય અને
કાર્તિકી સમૃદ્ધ હોવા છતાં લગભગ શૂદ્ર અવસ્થાએ પડ્યું. પુત્રસુખ
સુખનું દર્શન ન પામવાથી તેઓ ખિન રહેવા લાગ્યા કેઈ નિમિત્ત
વાના કહેવાથી તે શેઠ એ નગરની હલાદેવીની ઉપાસના કરવા
લાગ્યા. કંઠાર તપસદિત ઉપાસનાથી હલાદેવી પ્રમત્ત થયા અને વર
માગવાનું કહ્યું. શેઠે પુત્ર પ્રાપ્તિનો વર માગ્યો. દેવીના વરના પ્રભાવથી
ધનવતીને એક રૂપવાન પુત્રની પ્રાપ્તિ થઈ. પુત્ર પ્રાપ્તિ હલાદેવીના
પ્રભાવનું ફળ હોવાથી એ પુત્રનું નામ ઈનાચીપુત્ર એવું રાખ્યું.

૧. ભુએ પરિચિત ૨

૨. આ એ મતાદી છઠ્ઠી વિભક્તિનો પ્રત્યક્ષ છે અને તેનો શુભરાતી
પર્યાય નો છે એટલે ઈલાચી અર્થાત્ ' ઈલાનો

દાસમે ઈલાલી સેજ વર્ષની તરણાવરમાં પહોંચ્યો એક દિવસે
તે પોતાના મિત્ર સાથે ફરવા નીકળ્યો રસ્તામાં નટનું નાટક મું
હવું નાટક જોવા જાને મિત્રો જામા રહ્યા નાટક જોતાં જોતા
ઠલાચીની દષ્ટિ નટની રૂપવતી પુત્રી જે દોન વમાડતી હતી
તેના ઉપર પડી ઈલાલીને તેના રૂપ ઉપર અત્યંત મોહ થયો અને
તેને પરણવાનો મનમાં નિશ્ચય કર્યો

એ કાળની રીસાવાની રીતિ પ્રમાણે ઘેર આવી જોડ્યા મોટા
વિના એક તુટેલા ખાટલા ઉપર ઈલાલી સુઈ ગયો સાંજ થતા
આવી છતાં રીસમા અને રીસમા તે જોડ્યો પણ નહિ માતાપિતાએ
તેને ઘણું પૂછવા માડ્યું પણ કાંઈ જવાત આપ્યો નહિ તે ॥ ગિનને
જોલાઓ અને તેના તરફથી તેના રીસાવાનું કાગળ જાપ્યું શેઠ અને
શેઠાણીએ નટની નીચ જાતની પુત્રી કરતાં સ્વજનિતીની સુધર કન્યા
પરણાવવા ઘણું ઘણું મમજાવ્યો છતાં પુત્ર કાંઈ રીતે રામજાનો નહિ
અતે માતાપિતાએ પુત્રની ઈચ્છા પ્રમાણે નગે વિનંતો પડ્યું નરે
ઉત્તર આપ્યું કે, “તમારો પુત્ર અમારી કળામાં કુશિલાર માર્ગ કાંઈ
રાજાને એ કળા દેખાડી તેનું દાન મેળવી અમારી સાતિને પોષે તો
મારી પુત્રીને તેની જોડે પરણાવું” નટની પુત્રીમાં ગાદ મોજને
લઈને ઈલાલીએ એ કહ્યું શરત પણ કશુંય રાખી આ મોટાક જ
કાળમાં નટની કળામાં નિષ્ણાત થયો

નટવા સાથે ગામેગામ ફરતાં ઈલાલી એનાનટ નગમાં આવી
પહોંચ્યો વિવિધ જાનના તે નાટ્યપ્રયોગો ગ્રીષ્મ્યો દતો ત્યાંના
ગાળને વિનંતિ કરી નાટ્યપ્રયોગો જોવા આવતજુ હતું ગાળનો
તેમની વિનંતિ સ્વીકારી નિર્વિત વખતે ઈલાલી પુત્રના નગજાનો,
ગાળાધિજીઓ ગાળ અને ગાળી એક જોવા દાવ્યા જોતાં જોતાં
રાજા અને ગણી સિવાય સર્વે ખૂબ જ આશ્ચર્ય પામ્યા વાંચ ઉપર
વિવિધ ખેલો કર્યા પછી ઈલાલી નીચે જાતની ગાળ ગાળિત મુદ્

નગરજનોને પ્રજ્ઞામ કર્યા ત્યારે જાનએ કહ્યું ' જ્યારે તપાસ બેતો
જેવા નથી તેથી જ્યારે તે ફરીથી દેખાડે "

રાજાને જેમ નદિ જોવાનું કારણ એ હતું કે નાની પુત્રીના
૩૫ ઉપર રાજાને પણ મોઢ થયો હતો અને ગાંધીને હાથથી પુત્રના
૩૫ ઉપર મોઢ થયો હતો રાજા આથી એમ હચ્છનો હતો કે વાસ
ઉપરથી એ ૫૩ તો નટપુત્રીને માગે અત્યુચ્છમાં લઈ જાઉં

હાથથીએ બીજી વેળા પણ અલ્પુન બેતો કર્યા અને પ્રેમ-
દાના મનરંજન કર્યો પરંતુ રાજા તો પ્રસન્ન ન જ થયો. આથી
બીજી વેળા પણ રાજાએ જે નદિ જોવાનું કહ્યું એટલે હાથથીએ
ત્રીજી વખત વાસ ઉપર આરોહણ કર્યું અને બેતો પ્રારંભ કર્યો પણ
એટલામાં જ વાસ ઉપરથી તેની દષ્ટિ ચોરીની એક હવેલી જેમાં
કોઈ શેઠની અત્યંત રૂપવતી ચોકાણી મુનિરાજને મોઢ વહેરાવતી હતી
તેના ઉપર પડી

હાથથી આ ચોકાણીના રૂપની સાથે નટપુત્રીના રૂપની તુલના
કરવા લાગ્યો તો જણાયું કે આ તો હાથથીની પાસે કામગીરી જેવી
છે તેના ઉપર મને શા માટે મોઢ થયો ?

પરંતુ મુનિરાજ આ રૂપના અખાત જેવી મોઢ વહેરાવતી સ્ત્રી
ઉપર પણ નજર ન નાખતા નીચે મુખે મોઢ વહેરાવતા હતા એટલે
હાથથીને વિચારણા ઉદ્ભવી કે આ મુનિરાજના હૃદયમાં એવું તે
કયું સૌંદર્ય હતું કે તે સ્ત્રીના ઉપર તેમની નજર પણ પડતી નથી
આમ વિચારણા કરતા અંતર્મુખવૃત્તિ ઉત્પન્ન થઈ મોઢનો અંધારો
પડેલો ફર થયો. અને આત્માનું જ્ઞાન થયું કે ત્રણે ભોળાં મુત્રમાં
મુંઝવે કોઈપણ વસ્તુ હોય તો તે આત્મા છે પરંતુ સૌંદર્ય તો આત્માનું
આમ આત્મામાં સિંધર થતા તેને વાસની ઉપર જ કેન્દ્રીકાન પ્રગટ્યું

આ કેવળજ્ઞાન ત્યોનિથી તેને જાણાયુ કે રાગને પણ નટ
ધુનીના પૌદ્ગતિક રૂપ ઉપર મોહ થયો છે

આ દક્ષીણ ત્યારે રાગના અને રાગીના જાણવામાં આવી
ત્યારે મોહ ઉપર તેમને તિરસ્કાર હત્યો અને આત્મદષ્ટિ કરના તેઓ
દેવજને પણ કેવળજ્ઞાન પ્રગટ્યુ ¹

મત્યાખ્યાન સામાયિક^૧

[અમાત્ય તેયલિર]

શ્રી મહા ભગવાન મહાવીર કહેયે નાયાધમકદાના તેરમા અધ્યયનનો અર્થ જણે તો હવે તેના ચોદમા અધ્યયનનો શો અર્થ કહો છે તે જણાવો એમ આર્થ જણ્યો પોતાના શુરુ આર્થ સુધમનિ કહ્યું

આર્થ સુધર્મા બોલ્યા —

‘તેયનિપુર નગરમા કનકરથ નામે રાખ્ય હતો તેને પદ્માવતી નામે રાણી હતી તથા સામ જામ બે અને ૬૩ એ ચારે પ્રકારની રાજનીતિમાં કુસળ એવો તેયલિપુત્ર નામે અમાત્ય હતો તે નગરમા મુષિકરત્નરક નામે એક સોની રહેતો હતો તેને સદા નામની સ્ત્રી અને ૩૫ મૌવન તથા લાવણમા ઉત્કૃષ્ટ એવી પાંદિતી નામે પુત્રી હતી

૧ જુઓ પરિચિત ૩

૨ જુઓ ભગવાન મહાવીરની ધમકથાઓ પૃ ૧૦૪ અનુ જા જા
૫ ડિવ બેચરાસ છવરાજ દોરાજી

એજવાર તે પાદ્રિલા પોતાના આવાસની અગતી ઉપર પોતાની સખીઓ સાથે સોનાના દડાથી રમતી હતી તે વખતે અચાનક યર્ષ, મોટા પગિવાગ માથે અચાનકનિકા માટે નીકળેલા તેયલિપુત્રે તેને દૂરથી જોઈ, તેના રૂપ ઉપર મુગ્ધ થઈને તેણે તેને લગતી ખાસ હકીકત પોતાના માણસોને પૂછી લીધી અને ઘેર પાછા ગયા બાદ તે સોનીને ત્યાં તેની કન્યાનુ માથુ કગવા પોતાના માણસો મોકલ્યા તથા કહેવરાયુ કે જે શુદ્ધ જોઈએ તે લઈને પણ તારી કન્યા મને પરણાવ

તે મોનીએ ઘણી ખુશીથી આવેલા માણસોના સ્વાગત માથે મત્રીનુ કહેવું સ્વીકાર્યું અને પોતે જાતે મત્રીને ઘેર તે વાત કહેવા ગયો પછી વિવાહાર્થી તેયલિપુત્ર પાદ્રિલા સાથે એક પાટ ઉપર બેઠો બન્નેએ સ્નાન કર્યું તથા હોમ કર્યા ત્યારબાદ કુટુંબીઓને જમાડીને વિદાય કર્યા પછી અમાત્ય તેયલિપુત્ર પાદ્રિલા સાથે સુખે સુખે ગહેવા લાગ્યો

રાજા કનકરથ રાજ્ય તેમજ અંત પુરમા અત્યંત આસક્ત હતો તેની એ આસક્તિ એટલી બધી હતી કે પોતાનો એક પણ પુત્ર રાજ્યને લાયક ન રહે તે માટે તે પોતાને ચતા દરેક પુત્રના અગ પ્રત્યગો છેદી નાખતો તેની રાણીએ વિચાર કર્યો કે આ રાજા એવો કુષ્ટ છે કે તે મારા એક પણ દીકરાને ગાદીનો વારસ નહિ થતા દે તેથી તેણે અમાત્ય સાથે મળીને પોતાને હવે ચનારા એક પુત્રને બચાવી લેવાની ગોઠવણ કરી

યોગ્ય વખતે રાણીને પુત્ર થયો અગાઉથી જાણ્યા મુજબ તેણે તે પુત્રને પોતાની ધાત્રીદ્વારા અમાત્યને ત્યાં છૂપી રીતે મોકલી આપ્યો તે વખતે પાદ્રિલાએ એક મરેલી છોકરીને જન્મ આપ્યો હતો તે છોકરીને છોકરાને રથાને રાણી પાસે મૂકવામા આવી

રાણીને પ્રસન્ન થયો છે એવું જાણતા જ રાજા તેની પાસે ત્વરથી આવી પહોંચ્યો. પણ નજીકની છોકરી જોઈને ત્યાંથી પાઠો ચાલ્યો ગયો.

દરે પેટો ગાજીપુત્ર અમાત્યને ત્યાં મોટો થવા લાગ્યો. તેનું નામ મોગી ધામડૂમ માથે કનકશ્વર રાખવામાં આવ્યું.

વખત જતા અમાત્યને પેદાશ ઉપર અભાવ થયો. તેથી તે ધનિ બિન થઈ પણ અમાત્યે તેના ખેતનું નિવારણ કરતા કશું કે, હે દેવનુપ્રિયે ! તારે જે કંઈવાનું કરવું નથી તું મારા રમો. હમા આવના તમામ થમજો. સાલ્યો અને ઇતર મામજોને નિરતર બન દીધા કરે.

ત્યારથી પેદાશ તે પ્રમાણે કરતી સુખેથી રહે છે એવામાં વખત જતા મૃતના નામથી સદ્ગતિગિણી બહુજન અને બહુ પરિવારવાળી બાપા મામેશામ ફરતી ફરતી ત્યાં આવી, તથા મંથમ અને તપતી પેનાના આત્માને વામન કરતી થોડો વખત ત્યાં રહી તે બંનેની એક સલાહ (મસાહો) મિથ્યા સમયે અમાત્યના ઘરમાં આવે. પેદાશએ તેને બધા આત્મથી મિથ્યા આપી અને પિનિની કરી—

“હું આરંભો” હું પડેના અમાત્યને અત્યંત ઇષ્ટ હતી પણ દરે હું તેને ગમતી નથી. નો એવું કાંઈ ચર્જું, મન કામથ કે વધીરવું છે ના કાંઈ ઔરથી છે કે જેનાથી હું ફરીવાર તેને ૧૪ થઉં.”

આ વાત સામગ્રી પેનાના બંને કાન દાખીને તે આરંભો બોલી “હે દેવનુપ્રિય !” અને તો થમજ નિર્મથોએ તથા ધનિ ચલિતોએ છોત્રે તારુ આવું કથન તો અમારાથી સાવળી પણ ન કરે. પણ જો તારી કમ્પા દોષ તો અમે તને દેવગીએ જાણાવેલા થમજો ઉપર કરીએ.” “કે જેનાથી તને આ સંભારના સુખ ના અનન્તરૂપ સુખ પ્રાપ્ત થાય.”

પોદ્દિનાએ તેમ કરવાની ઇચ્છા જણાવતા, તે શ્રમણીઓએ તેને શ્રમણોપાસિકનો ધર્મ કહી સબળાવ્યો. પોદ્દિનાએ તેને મગજને તેનો સ્વીકાર કર્યો હવેથી શ્રાવિકાધર્મને પાળતી પોદ્દિના કોઈ સત્ કે સતી પોતાને ત્યાં આવી ચડે તો ખૂબ આદરથી યોગ્ય ભિક્ષા આપતી મુખેથી રહે છે.

એક વાર પોદ્દિનાને વિચાર આવ્યો કે હું મારા ચિત્તની શુદ્ધિ માટે હમેશા તે મુવના આર્યા પાસે રહું તો ઠીક તે માટે તે અમાત્ય તેવિપુત્રની અનુમતિ લેવા ગઈ.

અમાત્યે કહ્યું -

“ તુ આર્યાઓની અતેવાસિની થયા બાદ જ્યારે કાળ કરીશ ત્યારે જરૂર કોઈ સત્ગતિમા જઈશ ત્યાંથી તું આવીને મને બોધ આપવાની કમનાત આપે તો હું તને આર્યાઓની અતેવાસિની થવાની રજા આપુ ”

પોદ્દિનાએ તેની તે વાત સ્વીકારી ત્યારબાદ અમાત્ય અને પોદ્દિના બન્ને મુનતા આર્યા પાસે ગયા પોદ્દિનાને આગમ કરીને અમાત્યે તે આર્યાને કહ્યું - “ હે દેવાનુપ્રિયે ! આ પોદ્દિના મારી સ્ત્રી છે તે પોતાની ચિત્ત શુદ્ધિ માટે તમારી મદવામિની થયા ઇચ્છે છે તો હું તમને આ શિષ્યાની ભિક્ષા આપુ છું તમે તેનો સ્વીકાર કરો ”

આર્યાએ તેને સ્વીકારીને તથા પ્રમંજિત કરીને પોતાના સવમા રાખી તે પોદ્દિના અગિયાર અંગોને જણાવી અને ઉત્તમ મંથમ તથા તપ આચરતી આચરતી નિશિષ્ટ ચિત્તશુદ્ધિ માથે ગહેવા લાગી વખત જતા મૃત્યુ મમય નજીક આવ્યો જણાવીને તે તપ અને સત્તમમા વધારે ઉચિત થઈ છેવટે કાળ કરીને તે દેવ્યોનિમા ઉત્પન્ન થઈ

રાજા કનકરથ અવસાન પામ્યો પ્રજાએ તેની પાછળ લૌકિક કાર્ય કરીને તેને સ્થાવર હવે ગાદી કેને આપવી એ વિષેનો વિચાર અમાત્ય પાસે મૂક્યો અમાત્યે પોતાને ત્યાં રહેલા રાજપુત કનક-

ખજનો નિર્જન કર્યો અને તેને પોતાને ત્યાં કેમ ગણેનો તે બધું વિચારવાર ઠંઠી મળ્યા પુ

કેનકખજનો રાજ્યાલિપેક ચો કનકખજની માના પદાવનીએ તેને કહ્યું કે ' હવે તારે આ અમાલ્યને જ પિતા તરીકે સમજવાના છે તેમના પ્રતાપથી જ તું આ મિદામન ઉપર આવી શક્યો છે " હવે કેનકખજ અમાલ્ય તેવવિપુર ઉપર બહુ પ્રીતિ ગણેનો પોતાનો મનકાગલાં ચનાવે છે "

પ્રાદિ રાને દેવોનિમા ગયા બા. પોતે અમાલ્ય માથે કરેલી શરત માદ આવી તેણે અનેક પ્રકારે અમાલ્યને ધર્મભોષ કમલવાનો પ્રયત્ન કર્યો પણ તેની સુખશીનનાને કારણે તેને મમળવવામાં તે પ્રાદિન દેવ સકળ નીવડે નહિ છવડે તેણે મરીને ગાન આપવા તેની આ રાજની વચ્ચે નિરોધ તો કર્યો તેણી કરીને હમેશાની મારક બ્યારે મરી ગાન પાસે આબો સારે ગાનએ તેનો જગમ આ ન કર્યો જે રાના પોતાને બધા મનમાન આ આદ્યથી ગાન બોલાવતો તેને આજે આમ ન ગણેનો બોલેને અમાલ્ય બલે બેઠ પામ્યો તથા રાજ પોતાને અકામે મોલે મરાવી નખાવશે તે શકાથી અત્યંત ભયભીત થયેલ

તે જમદીથી પોતાને ઘેર પાઠો આગે પરંતુ ત્યાં પણ તેના માતાપિતા કે સેવકએ તેનો આનંદ ન કર્યો હવે તો તેણે મરવાનો વિચાર કરીને મનકૂદ વિષ ખાધું પરંતુ તેને તેની કશી અસર ન થઈ પોતાની તગવારને ડાક ઉપર ચનાવી તે પણ નિષ્ફળ ગઈ ગળા ફાસે ખાવા ગયો ત્યારે ફાસે જ તૂટી ગયો મોટી સિનાને ડાક સાથે બાધી જીઝા પાણીમા પડ્યો પણ મર્યો નહિ છવડે તે ખાસની મજામા આગ નાખી તેમાં પેરે પણ અગ્નિ સુકાઈ ગયો

પછી તે નમણે હાથ લઈને ઉતરેલે મોઝે પોતાની આ કુદર યાનો વિચાર કરવા લાગ્યો તે વખતે પેનો પ્રાદિદેવ પોતાના રૂપે તેની સામે હાજર થયો અને બોલ્યો—

“હે તેયલિ ! આગળ મોટો ખાડો છે, પાછળ મોટો હાથી ચામ્યો આવે છે અને બાબુએ ધોર અધારુ છે વચ્ચે બાણો વરસે છે, ગામ સળગ્યું છે અને રણધનગમે છે તો હે તેયલિ ! હવે ક્યા જવું ?”

તેયલિ બોલ્યો — “જેમ જૂખ્યાનું શરણુ અજ છે તરસ્યાનું શરણુ ખાલી છે, રોગીનું શરણુ ઔષધ છે અને ચાકેલાનું શરણુ વાહન છે તેમ જેને ચારે માણુ ભય છે તેનું શરણુ પ્રવજ્યા છે પ્રવજિત થયેના ક્ષાત, દાંત અને જિતેદ્રિનને કરો ભય હોનો નથી ”

હેવે કહ્યું “હે તેયલી ! જ્યારે તું આ મમજો છે ત્યારે શા માટે ભય કરે છે ?”

આ સામળીને તેયલીને પોતાના પૂર્વ જન્મનું સ્મરણુ થયું તેને માદ આબુ કે પહેલા તે મહાવિદેહ ક્ષેત્રની, પુષ્કનાવતી વિજયમા, પુડરીકિણી રાજધાનીમા મહાપત્ર રાજા હતો ત્યાં તે સાસારિક ભોગ વિનાસોને ઊડીને સ્થવિરોના મગમા રહેયો ત્યાંથી મરીને તે મહા શુક્ય કલ્પમા દેવ થયો હતો અને ત્યાંથી તે અર્દી અમાત્ય થયો છે

તેણે નિશ્ચય કર્યો કે હવે પણ તેણે એવા જ પ્રકારના સત સ્થવિરોના મહવામમા રહી ચિત્તશુદ્ધિને અર્થે સયમ આદરવો જોઈએ આમ વિચારી તે તેયલિપુરના પ્રમત્વન નામના ઉદ્યાનમા જઈને ઉમ્ર સંયમી તરીકે રહેવા લાગ્યો આ રીતે મંથમ તપ અને ત્યાગપૂર્વક રહેતા ગ્રહેના તે સિદ્ધ, શુદ્ધ અને મુક્ત જેવું જીવન ગાળવા લાગ્યો

હવે રાજા કનકજ્વળને ખમર પડી કે અમાત્ય તેયલિપુત્ર તો ઉદ્યાનમા એક યોગીની પેઠે રહે છે પોતે વિના અપરાધે તેનો અનાદર કર્યો હોવાથી તે તેની પામે જઈને વારવાર ક્ષમા માગવા લાગ્યો મત્રી હવે સમજાવી થયેયો હતો એટલે તેણે એ રાજાને સમભાવ પ્રધાન ધર્મને ઉપદેશ કર્યો

રાજ્યએ પણ અમરોપામકની મર્યાદામાં આરે એટલે
સ્વીકાર્યો પછી તત્કલિપુત્ર યોગી સંપત્તિનો ઉપદેશ દેવાને માને
કરતો કરતો અતે સિદ્ધ, શુદ્ધ અને મુક્ત થયો

હે જ શુભ ! આરે બાલુ ભયથી ઘેરાયેલા મનુષ્યો પણ આસા
છોડીને ભાગ્યે જ ધર્માભિમુખ થવાનો પ્રયત્ન કરે એ દર્શક
આ પ્રમાણે અમલુ ભગવાન મહાત્મા આ સૌમાં અભ્યવનમા મમ
ભવેલી છે જે હ તને મુક્તિ આપી શકે છે

૧ "સરાર ભયથી તાલેલાનું શરણ પ્રવળ્યા છે, અમલુ એવો તે
એક કાલ અને નિતે દિવસ હોઈ શકે છે એ બોધ આપવા માટે અને એ
શીતે માણસને ધર્માભિમુખ કરવા માટે અમારું તૈયારીની વાર્તા છે માણ
સને એતવણી આપવા માટે અત્યવશ્યારે ભાવથી દેવો કોકવાર માણસને
આકૃષ્ટમા તાજે છે એ વસ્તુનું સૂચન આ વાર્તામાં છે એ વસ્તુ ખાસ
ધ્યાન બિચારું તે છે પૂરેપૂરા એકરાગ એવા રાજ્ય અને અમારું વચ્ચે
વિરોધ ઉત્પન્ન કરવા પાછળ પોદિલ દેવનો શુભ હેતુ જ હતો આ વસ્તુ
ધ્યાનમાં રાખીને પણ માણસે વિપત્તિને વધાવી લેવી જોઈએ "

ઉપોદ્યાતમાથી
દત્તાત્રય બાલકૃષ્ણ મહેસકર

ઉપસ હાર

[પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ]

પોતાનપુર ગરમા પ્રસન્નચંદ્ર રાજ ગળ્ય કરતો હતો એકદા
શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી વિહાર કરતા આ નગરમા
સમવસર્પા પ્રમજ્જ્યદ રાજ પણ તેમો વાજવા ગયો પ્રભુની દેશના સાલણી
તેનુ મન મસારથી વિરક્ત થયુ અને રાજ્યમા આરી સમારલ સાથે
આ હુમારને ગાદી ઉપર બેમાડી તેણે ભાગવતી દીક્ષા ગ્રહણ કરી

દીક્ષા લીધા પછી અનેક મુરોના પારગામી ધર્મ શ્રી મહાવીર
સ્વામી સાથે એક સ્થળેથી બીજે સ્થળે વિહાર કરતા તેઓ રાજગૃહ
નગરીમા આવી પહોચ્યા પ્રમજ્જ્યદ રાજર્ષિ એક સ્થાને બિભા રહી
ધર્મધ્યાને ચડ્યા

શ્રમણ ભગવાન મહાવીર આગ્યા છે તેમ માલણી શ્રેણિક
રાજ પોતાના પરિવાર માથે તેમને વાત્વા ચાલ્યો

શ્રેણિક ગળ સાથે પરિવારમા સૌથી આગળ ચાલનારા મુમુખ
અને દુર્મુખ નામના બે સેનાનીઓ હતા તેઓ આગળ ચાલ્યા જતા
હતા, એટલામા સુદષ્ટિ રૂપ મુમુખે પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિને ધ્યાનમગ્ન

રાજાએ પણ અમલોપાસકની મર્યાદામાં
સ્વીકાર્યો પછી તવનિપુત્ર ચોગી સવમનો ઉપ-
રતો રતો અતે સિદ્ધ છુદ્ધ અને મુખા થયો
હે જ છુ ! ચારે બાજુ ભરપૂર ઘેરાયેલા મનુ-
છોડીને બાગે જ ધર્માભિમુખ થવાનો પ્રયત્ન કર
આ પ્રમાણે અમમ્ભ ભગવાન મહાસીરે આ ચૌમા -
ભરેલી છે જે હું તને મુદ્દુ છુ " એમ આપું મુધમા

૧ "સંચાર ભયથી તાસેવાવું યાજુ પ્રવલ્લ્યા છે, અમમ્ભ અ
એક દાવ અને નિતે દિશ્વ હોઈ સકે છે એ બોધ આપવા માટે જ
શીતે માણસને ધર્માભિમુખ કરવા માટે અમાત્ય તેજનીની વાર્તા છે
સને ચેતવણી આપવા માટે અત્યવ દયા ભાવથી દેવો ઠાકવાર મ
આશ્વત્થા નામે છે એ વસ્તુ સુચન આ વાર્તામાં છે એ વાર્તા
ધ્યાન બેસાડે ભેદને પૂરેપૂરા એકતાએ એવા રાજા અને અમાત્ય
વિરોધ હતપન્ન કરવા પાઞ્ચ પોદ્ધિવ દેવનો શ્રમ હેતુ જ હતો આ
ધ્યાનમાં રાખીને પણ માલસે વિપત્તિને વધારી લેવી નેહાયે "

વચોદ્ધવાતમા
દત્તાત્રય બાલકૃષ્ણ ઠાલેલકર

મે પ્રથમ તમારુ કહેવુ બરાબર સાબળ્યુ ન હતું એટલે કૃપા કરીને
 બેને કહો કે પ્રમત્તચંદ્ર ગજર્ષિ અત્યારે કાળ કરે તો ક્યા જાય ? ”

ભગવાને સ્મિત કરતા જવાબ આપ્યો, “સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાને.”

એણિક આથી વધારે આશ્ચર્યમા પડ્યો.

થોડીવાર પછી દેવ દુદુભિના નાદથી આકાશ ગાજી ઊઠ્યુ
 અને એક પછી એક દેવો નીચે ઉતરવા લાગ્યા.

એણિકે આતુરતાથી ભગવાનને આનુ કારણ પૂછ્યુ

ભગવાને કહ્યુ કે, “હે એણિક ! જ્યારે તુ અહીંઆ આવતો હતો
 ત્યારે તે જોને વદના કરી હતી તે પ્રમત્તચંદ્ર ગજર્ષિને કેનજાતાન થયુ ”

એણિક આથી શકામા પડ્યો.

સર્વેષ્ઠ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ એણિકને શકામા પડેલ
 નિર્ધ તેની શકાનુ મમાધાન કરતા કહ્યુ, “ હે એણિક ! તે જ્યારે
 ગજર્ષિને વદના કરી ત્યારે તો તે આર્ત અને રૌદ્રધ્યાને ચડેના
 હતા કારણ કે ‘ બાળારાજને મારીને મત્રીઓ રાજ બીજા રાજને
 સોપશે ’ એવુ દુર્મુખના મુખેથી સાબળી તેમને મત્રી ઉપર એકદમ
 ક્રોધ થયો હતો અને તેની માથે યુદ્ધ કરવાને પ્રવર્ત્યા હતા, આથી
 તે જ્યારે મને આવીને પૂછ્યુ કે તે અત્યારે મૃત્યુ પામીને કઈ ગતિએ
 જાય ત્યારે તેથી જ મે એવો જવાબ આપ્યો હતો કે સાતમી
 નરકે પરતુ પાછાથી મત્રી સાથે યુદ્ધ કરતા કરતા શસ્ત્રવડે તે
 મત્રીઓને મારવા તૈયાર થયા પરતુ પાસે એકે શસ્ત્ર ન હતું એટલે માથા
 ઉપરનો મુકુટ મત્રીઓને મારવા માટે લેવા ગયા પરતુ માથે હાથ જતા
 જ લોચ કરેલો જણાયો. આથી એકદમ તેમનામા પરિવર્તન થયુ પોતે
 ધ્યાનથી ઉતરી પડ્યા અને સસારવાસના તરફ ઘસડાયા એ બદલ તેમને
 ખૂન જ પશ્ચાત્તાપ થવા લાગ્યો ધીમે ધીમે રૌદ્રધ્યાનમાથી આર્તધ્યાનમાં
 અને ત્યાથી શુભધ્યાને ચડતા શુકનધ્યાને ચડી ગયા પોતાના વ્રતલગ

તેના આ ભોળાં તે બોલ્યો ' અદો ' અથવા ખ્યાનમય પૂર્વક
કર્મિણ વગર કે સ્વર્ગ કયું કર નથી અને તે સાવરે રહે.

પાછળ કુદરિ રૂપ કુચુખ ખ્યાનનો દબો તે ગર્જાને લેતો
બોલ્યો. અર ! આ તે પાનનકુળો ગળ પ્રમુખમય છે નહ
બાગડની દયા ભગવાન વગર ગળની ધૂમ વગર નાર આ પર્વ
ને સાનો ધર્મો ! નના ના પડી મત્રીઓ ભગવાનની રક્ષ
લઈ સરા મો બીજા રાજા મરે મત્રી થયા છે કિમ્બે નહ
અને તે અપમ કયો તેની પ્રભુ નિચારી કુખી થઈ એક કો
પણ કદા જાન છે અને તે પણ સાવરો થયો.

પ્રમુખમય રાજર્ષિ આ સામગ્રી ખ્યાનમારી મુત થયા રેને
મદય કરેલા મનને પણ જૂલી થયા અને તેઓ વિચારવા લાગ્યા
અરે મારા મત્રીઓ કે જો વિશ્વાસે મે મારા ભાગરાજાને લેધે
તેમને જ મને દોષો આપ મત્રીઓ તો શિક્ષા કરવા થોમ
છ ' આમ વિચારતા આર્જખ્યાન એને હાથે રોડખાન થયા
અરે ! મારા અદ્યતન મત્રીઓને શિક્ષા છે ને આ વખતે કુ ત્યા
હોત તો તેમને બરાબર શિક્ષા કરત.

આ બાલુ એલિક રાજા ખ્યાનમય પ્રસન્નમય રાજર્ષિને બાવ
પૂર્વક નમસ્કાર કરી બી મદાવી સ્વામી પાદે મો અને વિનયથી
પૂજ્યુ ' હે ભગવાન ! આવતા રસ્તામાં મે પ્રમુખમય રાજર્ષિને
જોવા મે વદન કર્યું અત્યારે ને તેઓ કાજ કરે તો કઈ મતિમાં
ભવ ! "

સાતમી નરકે ' ભગવાને શાંતિથી જવાન આપ્યો.
એલિક રાજા આ સાબળી આચર્ય પામ્યો મારી સામગ્રી
વામાં જૂન થઈ હતો એમ સમજી તે સાત રણ પર્યુ ' આવા
ખ્યાનમય મુનિ સાતમી નરકે થી રીતે જાન ' એ વિચારે મનમાં
કે મુકાયો એટલે યોગીવા પછી પાણુ પૂજ્યુ, ' હે ભગવાન !

પ્રથમ તમારુ કહેવુ જરાજર સાબળ્યું ન હતું એટલે કૃપા કરીને
મને કહો કે પ્રસન્નચદ્ર રાજર્ષિ અત્યારે કાળ કરે તો કયા જાય ? ”

ભગવાને સ્મિત કરતા જવાબ આપ્યો, “સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાને.”

શ્રેણિક આથી વધારે આશ્ચર્યમા પડ્યો.

ચોડીવાગ પછી દેવ દુદુભિના નાટ્યી આકાશ ગાજી ઊઠ્યુ
અને એક પછી એક દેવો નીચે ઉતરવા લાગ્યા.

શ્રેણિકે આતુરતાથી ભગવાનને આનું કારણ પૂછ્યુ.

ભગવાને કહ્યુ કે, “હે શ્રેણિક ! જ્યારે તું અહીંઆ આવતો હતો
ત્યારે તે જોને વદના કરી હતી તે પ્રસન્નચદ્ર રાજર્ષિને કેવળજ્ઞાન થયુ ”

શ્રેણિક આથી શકામા પડ્યો.

સર્વશ્રમ મળ્યુ ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ શ્રેણિકને શકામા પડેલ
જોઈ તેની શકાનુ મમાધાન કરતા કહ્યુ “ હે શ્રેણિક ! તે જ્યારે
રાજર્ષિને વદના કરી ત્યારે તો તે આર્ત અને રોદ્રધ્યાને ચડેના
હતા કારણ કે ‘ બાળારાજને મારીને મત્રીઓ રાજ બીજા રાજને
સોપણો ’ એવુ દુર્મુખના મુખેથી સાબળી તેમને મત્રી ઉપર એકદમ
ક્રોધ ચડ્યો હતો અને તેની સાથે યુદ્ધ કરવાને પ્રવર્ત્યા હતા આથી
તે જ્યારે મને આવીને પૂછ્યું કે તે અત્યારે મૃત્યુ પામીને કઈ ગતિએ
જાય ત્યારે તેથી જ મેં એવો જવાબ આપ્યો હતો કે માતમી
નરકે પરતુ પાછળથી મત્રી સાથે યુદ્ધ કરતા કરતા શસ્ત્રવડે તે
મત્રીઓને મારવા તૈયાર થયા પરતુ પાસે એકે શસ્ત્ર ન હતુ એટલે માથા
ઉપરનો મુકુટ મત્રીઓને માગવા માટે લેવા ગયા પરતુ માથે હાથ જતા
જ લોચ કરેલો જથ્થાએ આથી એકદમ તેમનામા પરિવર્તન થયુ પોતે
ધ્યાનથી ઉતરી પડ્યા અને સસારવાસના તરફ ધસડાયા એ બદલ તેમને
ખૂબ જ પશ્ચાત્તાપ થવા લાગ્યો ધીમે ધીમે રોદ્રધ્યાનમાથી આર્તધ્યાનમા
અને ત્યાથી શુભધ્યાને ચડતા

ગયા પોતાના પ્રતભગ

બદત પશાત્તાપ થતા મોહકર્મના આવરણો દૂર ખસી જાય, અશુભ કર્મોનો નાશ થયો તે વખતે તે મને ફરી વખત પૂછ્યું કે અત્યારે કાન કરે તો તેઓ કયા ભય ત્યારે મેં જવાબ આપ્યો કે સર્વાર્થસિદ્ધિ વિમાને ત્યાર પછી તરત જ તેમને દેવગણના થયું અને તેનો ઉત્સવ ઉજવવા દેવતાઓને એમના કરવા માટે વગાડ્યો આ દુહુભિના સમજાવ છે તેમજ દેવો આવતા જતા દેખાય છે "

એણેકે ત્યાં રહ્યા ગયા રાત્રિપિને ભક્તિપૂર્વક વદના કરી

૬૨ દીક્ષિત પરંતુ બાવે દિસકે પરિણામવાળા થવાથી મનો-ચોગથી એવા કર્મવર્મણના પુરગરો મહણુ થયાં કે સાતમી નારહીએ જો અધુરનો બધ થયો હોત તો ત્યાં ગતિ થાત અને અત્યંત માતના ભોગવવી પડત

૫૨૬ જ્યારે મુકુટ મારવાને તૈયારી કરે છે ત્યારે દ્રવ્યનિગર્ણ ચિન્હ જે મુકુટ તે તેમને બાવદીક્ષાનુ સ્મરણ કરાવે છે અને તેથી આનોવના કરતા કરતા રૌદ્રધ્યાન આત્મધ્યાનનો સમૂળગો ત્યાગ કરી ધર્મધ્યાને પશાત્તાપ કરી અશુભ કર્મોને નિર્જગી એવા શુભ પ્રદૂત્તો અદાનુ કરે છે કે જેથી મર્વાર્થસિદ્ધિની સ્થિતિ લાવી આપે એવા શુભ કર્મોથી જો દેવાધુરનો બધ કર્યો હોત તો તે ગતિમા સુખ ભોગવત ૫૨૭ એ શુભ પ્રદૂત્તોને પણ નિજ રી આત્મસ્થ રાખનાર શુકે ૧ ધ્યાને ચક્રતાન્તેના પહેલા અને બીજા પાસમા રહેતા દેવગણના એ જ ભવમા પ્રાપ્ત કરે છે માટે મામાધિકના પરમ નિગ્રાસુએ કદાચ પૂર્વ કર્મના યોગે અશુભમાથી શુભ અધ્વવસાયમા અને શુભમાથી શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપમા પ્રવેશ કરવો કે જેથી મામાધિકરૂં ધી વીરે દેવગણનાદિ અનંતગુણ પ્રાપ્ત કર્યો તે આપણામા પણ પ્રગટ થાય

परिशिष्ट.

દંડમહારી

[સમસાવ]

કેટલાય દિવસના મહાવત્ને એક બ્રાહ્મણના ચાર છોકરા ખીર ખાવાને બાગ્યશાળી થયા હતા ખીર થઈ અને જેવી બાણુમા ખીર સાધી કે તેને ત્યાજ ચોરોની ધાડ આવી પહોંચી ચોરો ધગમા પેસી ચારે ખુણા તપાસી વળ્યા આ વખતે બ્રાહ્મણ નદીયે તાવા ગયો હતો એટલે ચોરને રોકનાર કાઈ મળ્યું નહિ પરંતુ ત્યાંથી કશું મળ્યું નહિ એટલે તેઓ પાછા ફર્યા ત્યાં તેમણે જે નાના છોકરાને ખીર ખાતા જોયા ચોરોને ભૂખ લાગી હતી એટલે ખીર ના બાણુ ઉપર તરાપ મારી અને ખીર જૂટવી ખાવા લાગ્યા

એટલામા ગામમા ચોર આવવાની ખબર પડતા બ્રાહ્મણ ઘેર પાછો ફરતો હતો તેણે પોતાને ત્યાં ધાડ પડવાના સમાચાર સાંભળ્યા આથી તે ક્રોધે ધૂમવાઈ કરી આડે રાખવાનું બોગળ હાથમા લઈ ધરભણી દોડ્યો

આવી રીતે તેને વિકરાળ સ્વરૂપમાં આવતો જોઈ ચોરો તેનો સામનો કરવાને તૈયાર થયા અને ખીર ખીરને ઢેકાણે રહી

હડતા હડતા ધાઢાણે એવી બહાદુરી બતાવી કે ભોમળ વડે એક બે ચોરને જમીન દેખાડી ક્યા આ જોઈ બીજા ચોરો નાસી ગયા. પરંતુ એક ચોર કે જે બધા ચોરનો નાવક હતો તે આમળ આવી ઊભો અને ધાઢાણુ સામે તરવાર ઉઠામી એવા તો જોરથી કટકો લગાવ્યો કે ભોમળ ભોમળને ઠેકાણે રહ્યું અને ધાઢાણુના બે કટકા થઈ જમીન ઉપર તરફડવા લાગ્યા.

ચોર પોતાનું પગકમ બતાવી જતો હતો એટલામા તે જ ધાઢાણુના ધરની ગાય વચ્ચે આવીને બોલી ' વડી ક્યા આ નડતર આ યુ ' એમ વિચારી કોંઈ સારાઈ બીજા થા વડે તેનો જીવ લીધો અને પોતાનો માર્ગ મોકલ્યો ક્યો.

પરંતુ એવામા તે ધાઢાણુની પૂજા માસવાળી મળવતી સ્ત્રી વચ્ચે આવી બોલી ચોરને તો પોતાનો માર્ગ નિષ્ઠાટક બનાવવો હતો એટલે બમણા જોગો નીંજો થા સ્ત્રી ઉપર ક્યો થા પડતા ન પડતા સ્ત્રી તેમજ તેના મર્જના બે કટકા મળ્યા અને તે નીંજો તરફડવા લાગ્યા.

પણ આ દશ્ય કંઈક જુદી જ ભાવનું હતું સ્ત્રીના બે કટકા અને તેમા થ તેના મળના બે કટકોનો તરફડાટ ચોરથી ન જોઈ શકાયો તેનું હૃદય હચમચી ઊઠ્યું તે વિચાર્યા લા શે ' અર ! આ નિર્દોષ બાળકને જે ક્યા માર્યો તેના મા માપ, અને ગાય હું નાસી ન જઈ એટલા માટે સામે થયા હતા પણ આ નાનકડું બાળક તેણે શે દોષ ! મારાથી આ નિર્દોષની હત્યા કરાઈ ' આમ વિચારતા તેની દૃષ્ટિ ચારે બાજુ ફરી વળી એક બાજુ મા અને તેના બાળકના કંઈક બીજા બાજુ મામના બે લામનો તરફડાટ અને ત્રીજા બાજુ ધાઢાણુના સરીખના બે કટકામાથી વહેતી લોહીની નદી તેમજ તે ડી પાસે તેમના ગમરાયેલા નાના ડોકરાને વિનાય કરતા જોઈ દયાના એક નાના સરીખડા કતલો તેના હૃદયમા પ્રવેશ ક્યો તેનું કૂર હૃદય સૂઈના અખર તાપમા દિમાનમાથો પથ્થર જેવો બરફ એમને તેમ મળવા લાગ્યું.

ધીમેધીમે તે વિચારચેણીમા આજળ ધપવા લાગ્યો “બળ અબ-
માવવાનું સ્થાન ન મળતા આજે મને આ ચાર ઘોર પાપ કરવાની
ક્યાથી મતિ સૂઝી ષઠ્ઠત્યા, સીઠ્ઠત્યા, બાળઠત્યા, અને ગૌઠત્યા
આવા મહાપાપથી હવે નિવૃત્તિ શી રીતે મળે ?” આમ વિચારતાં
તેનો આત્મા અતિચિકિટ પ્રાણુતિપાતરૂપી કાદવમાથી નીકળવા લાગ્યો.

આમ કેટલાય વિચારોરૂપી વમળમા ગૂચવાતા હિતાવળથી તે
પેતે ભૂટેલ કુશસ્થવ નગરની બહાર પૂર્વ દગવાળે આવી પહોંચ્યો.

થોડે દૂર ગયો પણ પાછો વિચારના મોઠા બમગમા મપડાપે.

તેમાથી નીકળવાને મહાપ્રયત્ન કરતા છેવટે તેણે નક્કી કર્યું કે
‘મારા આ પાપને ઘોઈ નાખવાને માટે જ્યાસુધી આ ગામના
લોકો મારા પાપ સંભારી આપશે ત્યા સુધી હું આહારાદિનો ત્યાગ
કરી આ ગામના કોઠની પાસે જ ધ્યાનમુદ્રાએ રહીશ’ અને એ
પ્રમાણે ભાવ આગ્નિ મદ્દલ્ય કરી તે ગામની પાસે જામે.

ખીજે દિવસે ગામના લોકોએ જ્યારે એને જોયો ત્યારે તેઓએ ‘આ
બ્રાહ્મણ અને તેની સ્ત્રીનો ધાનક છે’, ‘આ ચોર છે’, અત્યારે એ
યોગી બગભગત ચર્ષ ધ્યાનમા ડોભો છે’ એમ જુદી જુદી જાતના
ધ્વજાબોની નવાજેશ કરતા ધૂળ, પથ્થર અને તિરસ્કારનો વર-
સાદ વરસાવ્યો.

આવી રીતે દોઢ માસ જતા હમેશા ચીડવીને-શિક્ષા કરીને
લોકો કટાણા ગયા એટલે પેના ભાવમુનિએ સ્થાનાતર કરી દોઢ
માસ સુધી પશ્ચિમ, દોઢ માસ સુધી ઉત્તર અને દોઢ માસ સુધી
દક્ષિણ દરવાળે કાપોત્સર્ગ મુદ્રાએ કાળ વ્યતીત કર્યો.

હવે કેટલાક લોકોને આ ભાન મુનિ માટે-જે મુનિ ૭ ૭
મામથી આહાર નહોતા લેતા તેમને માટે માન ઉત્પન્ન થયું એટલે
ચોરનો નામક (ભાવ મુનિ) ગામમા વહોરવા ગયો પરંતુ હજી કેટલાક
૧ ૧ વિસરાયા નહોતા તેથી “તું તો અમારું ધન ભૂટી

જનાર છે' તું તો લુચ્ચો છે' એવા જુદા જુદા ગાલીબદાનો દ
લોકો તેનું પાપ સંભારી અપવા લાગ્યા આથી પોતાનો અભિમ
પૂર્ણ ન થયો સમજી પાડે તે (બવ યુનિ) બહાર દરવાજે આ
આદાર લીધા વગર ખાનમા લીએ

જા માસના અપવામ અને લોકોના પ્રદારથી તેનું સરીર ખાલી
માળા જેવું રહ્યું માસ કે લોકોનું નામનિશાન ન મને ફક્ત એ
ખાલી હાડપિંજરમા તેનો આત્મા તમતમી રહ્યો પરંતુ જે આત્મા એ
ચોરની અવસ્થામા પિંજરામાં પૂરાયેનો હતો તેજ આત્મા એ
પિંજરાને-અશુભ કબોને તોડી ફેંદીને બહાર આવવા શક્તિમાન
થયો છ મહિનામા તેણે કેટલાક અશુભ કર્મો બોમવી લીધા
અને રથાસજા બાકીના કબોનો શુભ અપ્પવસાયે ચર્ચા કરી
કેવલ પ્રાપ્ત કર્યું હવે તે ચોરના નાપક મરી આખા જગતના
નાપક થયા પરંતુ બાલ્ય દેખાતું આ સરીર ફક્ત ધર્મ જવાથી
તેમનો આત્મા મરી રહેલો ન માત્ર કમ્મ ન પાળ જોળીમો
માર અળતા તેલિ (એવી) સ્થિતિએ પહોંચી ગયે

*

*

*

આ ચોર તે મોઠાએક નગરીનો બાલ્ય હતો પરંતુ બોટ રસ્તે
ચડી જવાથી લોકોએ તેનો તિરસ્કાર કર્યો એટલે તે ત્યાંથી એક
જગસમા જઈ ચોરની પસ્ટીમા રહ્યો તેની આતુરીથી તેમજ
બાલુબળથી પ્રસન્ન થઈ ચોરના નાપકે તેને પોતાના પુત્ર તરીકે રાખ્યો
કાળાતરે ચોરનો નાપક મરી જવાથી તેના સ્થાને આ બાલ્ય
આવ્યો તેણે જ એક દિવસ કુસરથળ નામના ગામમા એક બાલ્યને
ચોર ચોરી કરવા જતા તેમા ન કાવવાથી ચોરના છત્ર લીધા અને
પાછાથી બાવ દીશ મહલું કરી કેવલ પ્રાપ્ત
નામ પ્રાતરમરણીય થયું છે

જૂના ચોરના નામકે ઘણી વખત તેની પરીક્ષામાં જોયેલું કે એ
 ધાતુના એક જ ધાથી સામી ગમે તેની કંઈક વસ્તુ હોય તોપણ તેના
 બે કટકા થતા આથી તેણે તેનું નામ દ્વપ્રહારી રાખેલું એક જ
 ધાથી તેણે બેના જીવ લીધા હતા અને એક જ ધાથી પોતાના સકળ
 કર્મોનો નાશ કરી તેમણે પોતાનું નામ સાર્થક રાખ્યું

વદન હો અમને પણ એવા અમારા ધાની કર્મો ઉપર દ્વ
 પ્રહાર કરતા શિખવનાર અને સર્વ જીવોમા સમભાવે રહી
 કેવલશ્રીને વરનાર એ દ્વપ્રહારીને ।

૨ મહિલ^૧

શ્રી મહા ભગવાન મહાવીરે કહેવો નાયાધમ્મકહાના સાતમા અધ્યયનનો અર્થ જાણ્યો તો કહે તેના આક્રમા અધ્યયનનો શો અર્થ કહ્યો છે તે જણાવો એમ આર્થ જણાવે પોતાના શુરુ આર્થ સુધર્યાને કહ્યું

આર્થ સુધર્યાં જોવા —

વિદેહની રાજધાની મિથિલામાં કુલ નામે રાજા હતો તેને પ્રભાવતી રાણી તથા મહિલ નામની પુત્રી અને મહાદિન નામે પુત્ર હતા મહિન રૂપ લાવળ્ય અને પૌત્રનથી મવેલકૃષ્ણ હોવા છતાં કુમારી અને આજીવન કૌમારવ્રત પાળવાનો તેનો સંકલ્પ હતો તે અનુસાર રાજકુમારી હોવા છતાં તેની રહેણી કરવળી અને ખાનપાન બહાચવને અવિરોધી એવા માલ હતા

એ સમયે કાશ્યપમાં પડિશુદ્ધિ અષ્ટમા ચંદ્રચાપ કાશીમાં શમ, કુશાપમાં રૂપિય કુરુમાં અદીનશત્રુ અને પથારીમાં જિતશત્રુ નામે રાજાઓ મળ્ય કરતા હતા

---

૧ નુજો ભગવાન મહાવીરની ધર્મકથાએ પૃ ૭૦ અનુવાદક પડિત બેચરાસ જવરાજ દોરી

દાશવના રાજ્યએ પોતાના મત્રી સુષુદ્ધિ પાસેથી, અગના રાજ્ય
ચદ્રગએ ચપાના વહાણવટીઓ પાસેથી, કાશીના શખરાજ્યએ
સોનીઓ પાસેથી કુશાવના રૂપિએ પોતાના વર્ષધર પાસેથી, કુરુના
અદીનશત્રુએ એ-ચિતારાના ચિત્ર ઉપરથી અને પચાનના જિતશત્રુએ
પોતાની રાજધાનીમા આવેલી એક તાપસી પાસેથી મલિનના અપૂર્વ
લાનિત્યની કીર્તિ જાણી ૧ તે બધાએ તે ગજકુમારી તરફ આકર્ષિત
થઈને તેનું માથું કરવા પોતપોતાના દુતો કુલરાજ પાસે મોકલ્યા

ગજ કુલ પાસે આવીને દુતોએ પોતપોતાના ગજઓની માગણી
કહી સભળાવી પરંતુ કુલે તે બધાને નકામ મા જવામ વાળ્યો

આ માગાની વાત કુમારી મલિન પાસે પણ પહોંચી તેણે વિચાર્યું
કે એ બધા રાજ્યો જરૂર ગુસ્સે થઈને તેના બાપ ઉપર ચડાઈ
કરશે માટે તે બધાને શાત કરી સયમથી ન બનાવવા માટે તેણે એક
સુક્તિ ગોઠવી

પોતાના મહેલના એક કુંદર અને વિશાળ ઓરડાની મધ્યમાં
તેણે પોતાની એક આમેકુળ સુનર્ણમૂર્તિ મુકાવી તે મૂર્તિ અંદરથી પોક્ષી
હતી અને તેના માથા ઉપર કમળવાળું એક ઢાકણ હતું એ મૂર્તિને
જોના જ સાક્ષાત્ મલિન પોતે જ ન બોલી હોય તેવો ભાસ થતો

રાજકુમારી તે મૂર્તિના પેઠામાં રાજ સુગંધી ખાદ્યો નાખ્યા
કરતી તેમ કરતા કરતા બ્યારે તે મૂર્તિ પૂરેપૂરી ભરાઈ ગઈ ત્યારે
તેણે પેલું કમળવાળું ઢાકણ તેના ઉપર મજબુત ગીતે બેંમાડી દીધું

આ તરફ પેના રાજ્યોએ દુતોએ આણેલા જવામ સાંભળીને
ખૂબ ગુસ્સે થઈ કુલ ઉપર ચડાઈ કરવાનો વિચાર કર્યો એ જાણીને
કુલે પણ મુદ્દની તૈયારી કરવા માંડી થોડા દિવસમા બન્ને પક્ષ વચ્ચે
એક ભયંકર મુદ્દ થયું પણ કુલ એકલો હોવાથી તેમા ફાવી શક્યો
નહિ છતાં હતાશ થવા વિના તેણે તે મુદ્દ ચાતુ રાખ્યું અને તે
દરમ્યાન મોતી સખ્યામા આવેલા તે પ્રત્યક્ષ શત્રુઓ ઉપર વિજય
કેમ કરીને મેળવવો તેની ઉદ્દેગ સાથે ચિંતા કરવા લાગ્યો

આણી બાબુ મનુષ્યોનો સહાર કરનારુ તે બધકા મુદ્દા જોઈને મનિએ પોતાના પિતાને વિનંતિ કરી કે મારે ખાતર આવી ખૂન-ખાર લડાઈ લગાવવાની જરૂર નથી તમે તે બધા રાજાઓને એવાર મારી પાસે આવવા દો તો હું જરૂર તેમને સમજાવીને સાત પાડીશ

રાજા કુબે “રાજકુમારી મહિતમો બધાને મળવા છાડે છે” એવો સંદેશ ફત મારકતે તે રાજાઓને પહેાચાગે. રાજાઓએ આથી મંત્રુષ્ટ થઈને પોતાનુ મૈન્ય રજુસ્તેવમાથી પાછુ ખેચી લીધુ

હવે જે ઓગામા મસ્તિની સુવર્ણમૂર્તિ ગોઠવેની હતી તે ઓ રામા જ તે બધાને લઈ જવામા આન્યા ગાળ્યો તે મૂર્તિને જ મસ્તિન સમજી તેના રૂપમા વળી વધારે લુબ્ધ થયા ત્યારનાદ વત્તાખૂપઓથી સજ્જ થઈને રાજકુમારી મસ્તિએ તે ઓગામા પ્રવેશ કર્યો ત્યારેજ રાજાઓને લાગ આન્યુ કે આ મસ્તિ નથી પણ મૂર્તિ જ છે ત્યા આપીને પોતાનુ આસન ભેતા રાજકુમારીએ મૂર્તિ ઉપરનું ઢાકણ ખોની નાખ્યુ

ઢાકણ ફર થતા જ અદરથી નીકળતી લીમ દુર્ગંધથી આખો ઓગડો એકામ ભરાઈ ગયો અને રાજાઓએ અગાઈને પોતાને નાકે પોત ના ખેસ ઢાક્યા તેમનેતેમ કરતા જોઈને મસ્તિ નમ્રભાવે બોધી

હે રાજાઓ ! તમે તમારા ખેસ તમારે નાકે કેમ ઢાક્યા ? જે મૂર્તિનું સૌંદર્ય દેખી તમે લુબ્ધ થયા હતા તેજ મૂર્તિમાથી આ દુર્ગંધ નીકળે છે

‘મારુ સુંદર દેખાતું શરીર ખણ તેજ પ્રમાણે સોદી, ડુધિર ધૂઠ, મૂન અને વિષા એમ અનેક પ્રકારની ઘૂણા ઉપજતે તેની વસ્તુઓથી ભરેલું છે તેમા જતી સારામા સારી સુગંધવાળી કે સ્વાદિષ્ટ વસ્તુઓ પણ દુર્ગંધરૂપ વિષા જાડીને બહાર નીકળે છે તો પછી આની દુર્ગંધથી ભરેના અને વિષાના લગ્ગરૂપ આ શરીરના બાહ્ય રૂ ઉપર કોય વિવેકી પુરુષ મુગ્ધ થાય ?’

મહિની આ માર્મિક વાણી સાંભળીને તે ગમ્મગમ્મ શરમાઈ ગયા અને પોતાનું અંતર જોની અવગતિના માર્ગમાથી બચાવનાર મહિને કહેવા લાગ્યા “હે દેવાનુપ્રિયે ! તુ જો કહે છે તે તદ્દન ખરું છે અને અમારી જૂનને કાગળે અત્યંત પ્રસ્તાઈ એ છીએ ”

ત્યારમાઢ મહિયએ તેમને ફરીથી કહ્યું “હે રાગ્મગ્મ ! મનુ-
ધ્યનાં કામસુખો આવા દુર્ગંધયુક્ત શરીર ઉપજ અવનમેના છે
વળી તેનું બાહ્ય માર્મ્ય પણ આથી નથી ન્યારે તે શરીર જગથી
અભિમૂત થાય છે ત્યારે તેની કાંતિ વિવર્ણ થઈ જાય છે, ચામડી
નિસ્તેજ થઈ લમડી જાય છે, આખો ઊડી જતી રહે છે ડાચુ મળી
જાય છે, મુખમાથી લાગ દંડે છે અને આખું શરીર હાનના આલતા
થરથર કપે છે તો હે દેવાનુપ્રિયો ! એ પ્રાગ્ના શરીરથી નીપજતા
કામસુખોમા કોણ આસક્તિ ગણે અને તેમા મોહ પામે ?

“હે રાગ્મગ્મ ! મને આ પ્રાગ્ના કામસુખોમા જરાપણ આ-
મક્તિ નથી મેં એ સર્વ સુખો તજીને દીક્ષા લેવાનું તથા આજીવન
ષ્ઠકચારી રહી, સંયમનું પાનન કરી, ચિત્તમા રહેની કામ, ક્રોધ વગેરે
અમરુચિઓને નિર્મૂળ કરવાનું નક્કી કર્યું છે આ વિષે તમારો શો
વિચાર છે તે મને કહો ”

આ વાત સાંભળી ગમ્મગ્મો અતિ નમ્રભાવે બોલ્યા, “હે
મહાનુભાવ ! તારું કહેવું ખરું છે અને પણ તું જેમ કરવા ધારે છે
તેમ કામસુખો તજી પ્રવ્રત્ત્યા લેવા તૈયાર છીએ ”

મહિયએ તેમના વિચારને અનુમોદન આપીને, તેમને એકવાર
પોતાની રાજધાનીમાં જઈ, પોતાના પુત્રોને ગળ્યલાગ સોપી, તેમની
અનુમતિ લઈ, પાંજ પોતાની પામે આવવાનું કહ્યું

આટલું નક્કી થઈ બાદ તે આ બધા રાગ્મગ્મોને લઈને પોતાના
પિતા પાસે આવી ત્યાં તે ગમ્મગ્મોએ પોતે આપેના નામ બદલ કુલ
રાગ્મની ક્ષમા માગી કુલે પણ તે બધાનો યથેષ્ટ સત્કાર કરી તેમને
પોતપોતાની રાજધાનીઓ પ્રત્યે વિદાય થઈ

તે રાજાઓના ગયા જાવ મર્મિ એ પ્રવળ્યા લીધી તે રાજકુમારી
હોવા છતાં મામેજામ ફરવા લાગી તથા મિત્રા વડે મળતા લૂખાચક્ર
અનવરૂં પોતાનો નિર્વાહ કરવા લાગી ને આ જાતનું સામર્થ્ય
ભેદને બીજા અનેક સ્ત્રીઓ પણ તેની પામે દીક્ષિત થઈને એ
માર્ગે વળી.

પેના રાજાઓ પણ પોતપોતાની રાજધાનીઓમાં જઈ, પોતાના
પુત્રોને કારબાર સોંપી મહિન પામે આના અને પ્રવર્જિત થયા.

મહિન તીર્થર થઈ અને અનુભવ સમાજના ઉત્કર્ષ મટિ વધારે
ને વધારે પ્રવળ કરવા લાગી આ પ્રવર્તિમા પેના છ રાજાઓ પણ
તેના આજીવન સદચારી થયા.

આ પ્રમાણે મન્નદેશમાં વિદાર કરતી મન્નિએ પોતાનું અંતિમ
જીવન બિદાગમાં આવેલા મમેલ પર્વત ઉપર વિતાવ્યું અને અમર
મગતાનો માર્ગ સાધો.

હે જણાં અમણુ જગવાન મદાવીર સીજવનો પગાઠાએ
પહોચેનો વિકાસ આ અધ્યયનમાં વર્ણવેલો છે જે મે તમને કહ્યો
એમ આર્થ સુધર્મા બોલા.

૧ નરિય વાળી વાતામાં જાણ સૌદર્શવાળા રારીરમાં ઢેઢ
ફર્નધ રહેલી હોય ■ નેનુ ફર્નન કરાની વૈગમ્યની પ્રિયજ્ઞા કરી જ છે
પરુ આપ મુર્ખા કહે છે તેમ એ વાતામાં અમણુ જગવાન મદાવીર
જવનનો પગાઠાએ પહોચેનો વિકાસ જતા થો છે કેમકે રૂપવતી રાજકુ
મહિએ પોતાના પર આગ્રહ વચેલા અને પોતાના પિતા સામે રજે ચડે
રાજકુમારોને સુદ્ધમાયી તે કયામાં જ પણ તે ઉપરાત તે રાજપુત્રોને સો
વિનાસમાયી જવાની જજરામરતાના માર્ગમાં પોતાના આજીવન સ
મારી જન બધા સ્ત્રીઓનું રૂપ લાવ્યું અને એમની કોમળતા માણુ
સો વિનાસ વરેર જવનાની પાટિ છે પાઃ જો જે સૌદર્ય પોતે શુદ્ધ અ
ઉત્તર હોય તે એજ કોમળતાને લીરે દયાતાવ કેવળી પૂરુષને વિવચનિર્મ
કરી રક છે અને મનાવાર વરેર દોગી રક છે

ઉપોદ્ધાતમાં
કાકા કાલેસ

પ્રત્યાખ્યાન

“અહો ! આ મા દીકરાને ધન્ય છે કે કોઈ દિવસ એક પશુ
વ્યાખ્યાન નથી ચૂકના” લોકો ચાગે મુખે હમેશા વખતમગ મામળા
આવતા એક મા દીકરાની પ્રશંસા કરતા હતા,

મા વિધવા હતી અને તેને એકજ પુત્ર હતો મા અને પુત્ર
એ આખાય ગામમ સીંદૂરના પુતળા હતા માનુ નામ હતું રતિ
જ્યારે પુત્રનું નામ મન્ન એક એકથી બન્ને ચડીયાતા ગતિને ॥
કામચંદની પત્ની ગતિ વિમગાય અને મદનની પાસે કામચંદ પોને
અપવાશે પડી જાય તેઓ બન્ને સાથે દરરોજ વ્યાખ્યાન સામગ્રી
આવતા અને વ્યાખ્યાન પૂરુ થતા બન્ને માથે લીને કોઈની સાથે
કાર્મિકશુ બોદના ચાલ્યા વગર ચાલ્યા જતા આ પ્રમાણે લોકોને
તેમના ધર્માનુગમથી તેમનાપર ભાવ ઉત્પન્ન થયો હતો પશુ હવે તો
આચાર્ય મહારાજનો પશુ તેમનાપર મ ભાવ થયો

એક દિવસ મહારાજશ્રી વ્યાખ્યાન આપતા હતા તેમા બહુ
અર્થનો વિષય આવ્યો મહારાજશ્રીએ તેના ઉપર ખૂબ જ વિવેચન
કરતા આધ્યાત્મિક તેમજ સામાજિક દૃષ્ટિએ તેના ફાયદા જણાવ્યા

લાવજે. તેને એક વાસણ ઉપર બરાબર બાધીને મારા આમન નીચે મૂની તમે વ્યાખ્યાન માલગવા બેગજો. પૂર્વ વ્યાખ્યાન પુરુ થયા પછી અને ઉત્તર વ્યાખ્યાન શરુ કરુ તે પહેલા તમે તમારી વાત બધા લોકોની મમલ્લ દ્વી મમળાવજો, પરંતુ કહી સભગાયા પછી એ માયત્રવાનું કે બધા નિદા કરે છતા તમે કોઈપણ માણસની નિદા ન કરજો, અને સમભાવે ગદી એ નિદાને સહન કરજો આથી જોટલી તમારી નિદા થશે તેટલા તમારા કંમો ખપ્પે જરો, અને ખાદીના કંકડામા રહેના કાણા પુરાતા જશે જોટવા કાણા બાકી ગહેતેટ ના ભવ તમારે કરવાના બાકી ગદ્યા એમ સમજજે "

મહારાજને વાદીને તેઓ વેર ગયા બીજે દિવસે મહારાજશ્રીએ કદા મુજબ ખાદીનો અચુક માપનો કંકડો વારી સૌથી પહેલા વ્યાખ્યાનશાળાએ આપી તેને વાસણ ઉપર બાધી મહારાજશ્રીના આસન નીચે મૂકી દીધો અને તેઓ વ્યાખ્યાન માલગવા બેઠા ધીમે ધીમે બીજા માણસો પણ આવના લાગ્યા અને આખી વ્યાખ્યાનશાળા ચિંકાત લરાઈ ગઈ

મહારાજશ્રીએ વ્યાખ્યાન શરુ કર્યું અને પૂર્વ ભાગ પૂરો પણ કર્યો ઉત્તર ભાગ શરુ કરે તે પહેલા પેનો યુવાન પુનઃ ગમે થયો લોકો આથી આશ્ચર્ય પામ્યા જે કોઈ દિવસ કોઈની માથે ગઈ ન બોલે કે આને તે આજે શુ કહે છે તે માંબગવાને બનાએ પોતાના કાન મગવા કર્યા યુવાને થોડીવાર ઊભા રહી ધીમે ધીમે બોનવાનું શરુ કર્યું,

" નિષ્કાંક્ષ કુણાગ્ર પ્રભુ મહાનીરના પ્રતિનિધિરૂપ પૂનઃ મુનિમહાગજ મારે આજ કોઈક કહેતુ છે માટે તે કહેવાની મને અનુતા આપો "

મહારાજશ્રીએ શ્રોતૃપગ્નિ પર નજર કરી તેમના મનોભાવ ઉપગ્રથી બધાની સમતિ સમજી તે યુવાનને બોલવાની ગત આપી

બાપ્પાન પુરુ થતા એકેએક માણુમ બીને ચાલ્યું મધુ
પણ પેના મા અને પુત્ર-રતિ અને મન બન્ને બેમી રહ્યા ત્યારે
બધા લોક જતા ગયા ત્યારે તે બન્ને મહારાજ પામે આ-ચા અને
વન કંગી તેમની સામે બેઠા અને ધીમે રહી તે પુત્રે કહેવાનું શરૂ
કર્યું 'મહારાજ ! આજે હું એક વાત તમને કહેના આ પેા ॥ એ
વાત મામળી તમે આશ્ચર્યમા પડશે અને એ વાતના નાયક માટે
જોડનો અત્યાર તમને સનોષ છે તેટલો જ અમતોષ થશે પરંતુ હવે
તો તમે તેમણી તેને તારશે કે કાતો તેને મારશે આજે તમારું
અજ્ઞાન ઉપર બાપ્પાન સાક્ષી હું ખૂબજ જોડા વિચારમા પડી
ગયો છું તમે કહ્યું કે પરમી વેશ વગેરે સાથે વિદાગ કરનાર તો
દુગતિ પામે છે એ તો ખરું પરંતુ પોતાની જો સાથે રમણ કરનાર
છેવટે મોરાલી લાખ જીવ પોતિમા રખડે છે ત્યારે હું કેટલાય ભવ
આ સમગ્ર સમુદ્રમા ગંજીય કારણકે હું તો મારી માતા સાથે
વિદાગ નહીં હું સુવાન પુત્ર બી જોડી કેટલીય વેદનાથી
બન મથન કરતો કરતો તુલક તુલક મનોવેષક લાપામા તથા
વેશવા લાગે તેવી તરણ મા નીચુ જોઈ પ્રાયશ્ચિત્ત માટે તૈયાર થઈ
દાપ તેમ જાન વિતે એ તથાખાને કીની રહી અને મહારાજ એક
એક જનતા તથાએ વધુને વધુ સ્તબ્ધ બનતા ગયા

“ એ મહા મોગ પાપમાથી છૂટવાનો કોઈપણ ઉપાય
છે ? સુવાને ગગમળા થતાં ચાનુ ગાખ્યું

મહારાજશ્રીએ ખૂબ જ પચુ એક જ ક્ષણમા વિચારીને કહ્યું
બાઈ ! તેમણી જન્મવાનો ઉપાય છે પણ તમારાથી નહિ બની શકે ”

હું ઉપાય છે તે ત્યારે મને કહો ” આતુરતાથી એકદમ સુવાને
પૂછડું તે અને તેનો દુષ્કાર હશે જતા પણ હું તે ઉપાય કંગીશ
માતાએ ધીમે રહીને સાં પૂછે

મહારાજશ્રીએ કહ્યું તો તને કાલે એક ખાદીનો કપડો

લાવજે તેને એક વાસણ ઉપર બરાબર બાધીને મારા આસન નીચે મૂકી તમે વ્યાખ્યાન માલગત્રા બેગજે. પૂર્વ વ્યાખ્યાન પુરુ થયા પછી અને ઉત્તર વ્યાખ્યાન શરુ કરુ તે પહેલા તમે તમારી વાત બધા લોકોની મમક્ષ કહી મલગાવજો, પરંતુ કહી સલગાયા પછી એ સાચવવાનુ કે બન્ના નિદા કરે છતા તમે કોઈપણ માણસની નિદા ન કરજો, અને સમલાયે રહી એ નિદાને મહન કરજો આથી જોટલી તમારી નિદા થશે તેટલા તમારા કર્મો ખપ્પે જશે અને ખાદીના કકડામા રહેલા કાણુ પુરાતા જશે જોટલા કાણુ બાકી રહે તેટલા બવ તમારે કરવાના બાકી રહ્યા એમ મમજજે ”

મહારાજને વાદીને તેઓ ઘેર ગયા બીજે વિસે મહારાજશ્રીએ કહ્યા મુજબ ખાદીનો અમુક માપનો કકડો વાની સૌધી પહેલા વ્યાખ્યાનશાળાએ આની તેને વાસણ ઉપર બાધી મહારાજશ્રીના આસન નીચે મૂકી દીધો અને તેઓ વ્યાખ્યાન સાલગત્રા બેઠા ધીમે ધીમે બીજા માણસો પણ આનવા લાગ્યા અને આખી વ્યાખ્યાનશાળા ચિહાર ભરાઈ ગઈ

મહારાજશ્રીએ વ્યાખ્યાન શરુ કર્યું અને પૂર્વ ભાગ પૂરો પણ કર્યો ઉત્તર ભાગ શરુ કરે તે પહેલા પેનો યુવાન પુન બોલે થયો લોકો આથી આશ્ચર્ય પામ્યા જે કોઈ દિવસ કોઈની માથે કાઈ ન બોલે કે ચાલે તે આજે શુ કહે છે તે માલગત્રાને બવાએ પોતાના કાન મગવા કર્યા યુવાને થોડીવાર ઠભા રહી ધીમે ધીમે બોલવાનુ શરુ કર્યું

“ નિષ્કામણુ કરુણાણુ પ્રભુ મહાનીરના પ્રતિનિધિરૂપ પૂજન મુનિમહારાજ માટે આજ કાઈક કહેવુ છે માટે તે કહેવાની મને અનુતા આપો ”

મહારાજશ્રીએ શ્રોતૃપગ્ધિ પર નજર કરી તેમના મનોબાન ઉપરથી બધાની સમતિ સમજી તે યુવાનને બોનવાની રજા આપી

“ ત્રિલોકનાથ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીના પ્રતિનિધિ રૂપ પૂજ્ય મુનિમહારાજશ્રી અને આત્મપ્રિય મુળીન બહેનો તથા મુક્ત બાધરો ” મુવાને જે વસ્તુ પોતાને કહેવાની હતી તે કહેવાની ચરુઆત કરી વધારે તો નહિ પણ દેખ શબ્દોમા જ એ વાત આજ તમો કહેવા બોલો થયો છો એ વાત એટલી તો ઘોર પાપથી ભરી છે કે જેનું સ્મરણ કરતા મારું હૃદય કંપે છે જ્યારે તેને સાંભળતા તમારું હૃદય પણ હૃદયમયી બિડતે .

લોકોની સાંભળવાની આતુરતાથી આખા ઉપાશ્રયમાં શાંતિ પથમાં

આપણે સર્વ લગ્નગમ દુઃખના અપ્રસન્નચર્યાના નરંગમાંથી કડું ફેરો અને બહારચર્યાના સ્વર્ગના મિષ્ટ તેમજ મોક્ષના અમૃત ફેરો વિશે કેટલાક વિચારો સાંભળ્યો છીએ એના પરિશિષ્ટ રૂપે હું આ વાત કહું છું

એક બી અને એક પુત્ર કે જેને માટે તમને ખૂબ માન છે, અને જે તમારા નિકળના મહવાસી છે તેઓ નથી પરસ્પરી કે પર-પુત્ર્ય વિધવા કે વિધુ નથી કુમારિકા કે કુમાર કે પતિ કે પતિની પણ સમા માતા પુત્ર છે તેમની વચ્ચે અપ્રસન્નચર્યા અસંભવિત છે તે પણ સંભવિત થયેલું જોઈ મને બહુ જ કપારી છટે છે . મુવાનનો સાદ મનગંગો મના લાગ્યો આવી રીતે માતા અને પુત્ર પરસ્પર અસહ્ય સેની એકર પાપમાં પડનાર તમારી સર્વની વચ્ચે જ છે અને તે હું તથા મારા માતા

હવે પૂગ જોવાયા કે ન જોવાયા ત્યાં નો આખો ઉપાશ્રય માણી બેઠો તારે નાણું તેને માટે તેમજ તેની માને માટે ધિક્કાર અને દિલકારના શબ્દો મહાગાવા નાગના છતાં આ બાણુ મા અને પુત્ર દિલકારો માટે પોતે મોગન જ છે એમ સમજી નિદાની વૃદ્ધિના વ માદને મદન શ્રી રજા

મહારાજશ્રીએ તેના ઉપર એક પણ શબ્દ ન બોલતા ઉત્તર વ્યાખ્યાન શરૂ કરી દીધું અને પુરું પણ કર્યું પણ આજે ઉપાશ્રયમા દરરોજના જેવી શાંતિ ન હતી ધીમે ધીમે ગરમડાટ થયે જ જતો હતો કોઈએ વ્યાખ્યાન માલગતમા રમ ન મતાવતા મા દીકમની નિદા કરવામા જ આત્માની ઉત્તિ ગણી વ્યાખ્યાન પુરું થતા લોકો તે બે તે ઉપર ધિક્કારની લાગણીનો વગમાદ વગમાવતા ઘેર ચાલી નીકળ્યા

લોકોના ગયા પછી મા દીકમે મહારાજ પાસે આન્યા તે વખતે આચાર્ય મહારાજે પેશુ કપડું કાઢીને બેસ્યું તો બે કાણા મિવાય બધા કાણા પૂરાર્ધ ગયેતા આ જોઈ તેમણે કહ્યું કે, “આજે તમારા પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત તમે બનાવ્યું કેટલું છે, અને તેથી તેમાથી તમે નિવૃત્ત થયા છો પરંતુ આ મળામા સુશીના નામની એક સ્ત્રી અને સુમન નામનો એક પુરુષ એવા હતા કે જેને તમારી કશુંનાતથી બારે આનંદ થયો અને તમારી નિદા ન કરતા તમારા પ્રાયશ્ચિત્ત બલ્ય તમને ધન્યવા આપવા લાગ્યા એટલા માટે આ બે કાણા બાખી રહ્યા છે જે એમ સૂચવે છે કે હવે બે જ બવ તમારે કરવાના બાકી રહ્યા છે ”

સુવાનના હૃદયમાથી ઝપાટામધ એક વિચાર મરી ગયો “પ્રાયશ્ચિત્તથી ત્યારે શુ શુ નહિ મળતું હોય? ધન્ય છે શુ મહારાજને કે જેમણે મને આ ઉપાય બતાવ્યો અને ધન્ય છે એ જૈનધર્મને કે જેમા આવા ઘેર પાપમાથી મુક્ત થવાને માર્ગ છે ”

પટેલ

(૧)

મધુ મમતન

તહને હું મારા જીવનનાં પ્રાણ કળી રાખુ,	
હો નાય । રાખ એટલું મમત્વ માન મારુ	
રો નાય । નેથી ત દિશામાં હું તહને જ બાણુ	તહને
હો નાય નેથી વસ્તુ વસ્તુમાં તહને પિછાણુ	
હો નાય । તારી ઇચ્છાને આધીન ચાઉ	તહને
રો નાય । બાહુ પાસવડે તું ચક્રી બવાઉ	
તહને હું નેથી કેઈ પ્રકારેય નહિ છોડ	તહને
હો નાય । રાખ બંધન એ પ્રેમતાણુ મારુ	તહને

કનીવર રનીન્દ્રનાથ ટાગોર

(૨)

આતર વિકાસ

અતર મમ વિકસિત કરો, અતરતર હે,
 નિર્મળ કરો, ઉજ્જવલ કરો, સુદર કરો હે અતર
 ભગૃત કરો, ઉદ્ધત કરો, નિર્ભય કરો હે
 મગળ કરો નિઃશય, નિમંથ્ય કરો હે અતર
 મુક્ત કરો હે સવાગ સંગે, મુખ્ય કરો બધ હે
 મંચાગ કરો સકળ કર્મે, શાન્ત તુમારા હૃદ હે અતર
 ચરણ પદ્મે મમ ચિત્ત, નિસ્પદિત કરો હે,
 નદિત કરો, નદિત કરો, નન્તિ કરો હે અતર

કવીનર રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

(૩)

પ્રભુ પ્રસાદી-ભક્તને

[ગઝલ]

તહને નો પ્રાણથી ખારો, પત્રી તારે શી ચિતા છે,
 તહને નો પ્રેમથી ભેદ, પછી તારે શુ બાકી છે—તહને
 તહને નો આખનો તારો, પછી તારે શુ જોડુ છે
 હત્યનો રામ નો હું છુ, પત્રી તારે શિ મરવુ છે—તહને.
 સ્તવનમા સ્તુત્ય નો હું છુ, પછી તારે શુ સ્તવવુ છે,
 શ્રવણમા શ્રાવ્ય નો હું છુ, પત્રી તારે શુ સુણવુ છે—તહને.
 વચનમા વેદ નો હું છુ પછી તારે શુ વદવુ છે,
 ધ્યાનમા ધ્યેય નો હું છુ પછી તારે શુ ધ્યાવુ છે—તહને

જ્ઞાનમા જેવ નો હું છું, પછી તારે શું જૂઝવું છે,
 સોહમમા ઠઠ નો હું છું પછી તારે શું જપવું છે-તહે
 સ્તંભમા ઘઘ નો હું છું પછી તારે શું તજવું છે,
 ઘઘમા શાન્તિ નો હું છું પછી તારે ક્યા બમવું છે-તહે

લાવન

(૪)

પરમાત્માને સંબોધન

મુજ ચિત્ત નિષે તું આસી બને,
 કર ચિત્તન તું તુજમા રમસી
 કર માન રૂઝા મુજ વાણી વિષે
 વીણા થઈ તે તુજને સ્તવમે
 કર કાર્ય બના મુજ દેહ વિષે
 આચાર તે તારી શિરે ધરમે
 મુજ પ્રાણુ જપે અગમે તુજને,
 સતિધિ તેનો થઈ તું વસમે

મુજ-

મુજ

મુજ

મુજ

લાવન-

(૫)

‘યથા રૂપે વિશ્વ દર્શને’

[સમ-ધનામી]

દેખુ જુઝ હું આજ જન્મત સૌ-
 દેખુ જુઝ હું આજ
 દેહ જુગે મુજ

સૌ દેહમાં ર

જન્મ

સ્રી ધન માતા પિના પુત્રને,
ધર કુટુંબ પગિવાર,
એ પણ દેહના ધાર

જગત ૨

હું નહિ જગમા, જગ નહિ મુજમા
જગ જડ હું જોનાર

જગત ૨

જો ક્રિયા કરતો લાનનમા
તેને પણ જોનાર.

જગત ૪

નિશ્ચયથી શિવ અવહારે જીવ,
ધ્યાને એક જણાય

જગત ૫

કોડ ભવે પણ ધ્યાન વિના જીવ,
ભમતા શિવ નહિ થાય

જગત ૬

(માટે) ઝાઝખ ઝાઝખનારને ધ્યાને,
તો કણ્ણમા શિવ થાય.

જગત ૭

લાલિન

(૬)

આત્મ સાક્ષાત્કાર

[ગઝલ]

મને કોઈ કે' તું જગત જોડે,
તે તો મે હવે જાણ્યું
મને કોઈ કે' તું જગત માયું,
— મે પણ મે હવે જાણ્યું

કદિ જોડુ તો મારે શુ
 કદિ સાચુ તો મારે શુ
 નથી થાતુ, નથી જાતુ,
 હું મા હું સમાયો છુ
 અખડ આ સ્થિર જ્યોતિમા,
 નથી થાતુ, નથી જાતુ

મને ૨

પદ્મખીણ (Lily Bale)

અમેરિકા

૨૧ જાન્યુઆરી ૧૯૦૦

}

લાલન

(૭)

વસુધૈવ કુટુમ્બકમ્

[વાઈ નવિકીર્તિત]

ભાગે તે સહુ માતૃત્વ ગણુ હ,
 છોડી ગણુ પુત્રીઓ
 જે હોયે મમ વર્ષમા મુજ તણા
 તેને ગણુ ભગિનીઓ
 મોટા તે સહુ પિતૃ ત્વ ગણુ હું
 છોડા ગણુ પુત્રકો
 જે હોયે સમ વર્ષમા મુજ તણા
 તેને ગણુ બધુઓ
 એવી માનવ માનમા મુજ યજે
 પ્રીતિ તણી શ્રદ્ધિઓ
 આ મળે મુજને પ્રભુ કરી કૃપા,
 આશિષ એવી દોઓ

શ્રી મહાવીર જિનનું સ્તવન

*

દોઢો દોઢો હો ત્રિશલકો નદન દોઢો,
 પીરપુર મડન વીર જિનેશ્વર, નીરખત અખીય પઈઠો રે
 ત્રિશલકો નદન દોઢો ૧

શબ પાણી સુર સમતા ધાર્યો, તે ચમરેન્દ્ર ઉગાર્યો,
 શ્રેણિકેને નિજ પત્ની દીધી, ચડકાશિયો તાર્યો રે ત્રિશલકો ૨
 ઈન્દ્રભૂતિ અભિમાન ઉતારી કીધો નિજ પટધારી

અડ તણા બાકુલા લઈ ચદનમાળા તારી રે ત્રિશલકો ૩

મેનકુમાર મુનિ તે સ્થિત કિયો, સવમ સમરસ ભાવે,
 રોહિણીયો હણીયો નહિ રાગજી, જો તુજ વયણુ લીનોરે ત્રિશલકો ૪

શિવસુખકારક દુખ નિવારક, તારક તુ પ્રભુ મિલીયો
 જ્ઞાનવિમન કહે વીરજિનેશ્વર, દર્શન સુરતરુ કળીયોરે ત્રિશલકો ૫

[શ્રી વીરનાં કેટલાક કાવ્યોમાથી]

